

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА РЕЛІГІЙ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ Ф. ПОТУШНЯКА»
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Серія «Культура краю в особах»

Любомир Белей

До 60-річчя від дня народження

Біобібліографічний покажчик

Ужгород – 2022

УДК 016:811.16Белей](477.87)(092)

Б 43

Любомир Белей [Електронний ресурс] : до 60-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Департамент культури, національностей та релігій Закарпат. облдержадмін. ; КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» Закарпат. облради ; уклад. : М. Б. Бадида, О. Д. Гаврош, І. В. Когутич-Гаврош ; передм. : А. Вегеш, О. Лавер ; ред. І. В. Когутич-Гаврош ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород, 2022. – 112 с. : фот. – (Серія «Культура краю в особах»).

Біобібліографічний покажчик присвячено доробку мовознавця, доктора філологічних наук, професора кафедри української мови Ужгородського національного університету, засновника Науково-дослідного інституту україністики імені Михайла Мольнара – Любомира Омеляновича Белей (1962-2018). Видання, підготоване до 60-річчя науковця, вміщує бібліографію, фотоматеріали, обкладинки монографій та спогади однодумців.

Для науковців, філологів, студентів, вчителів, бібліотечних працівників, усіх, хто цікавиться проблемами мовознавства, зокрема ономастикою, лексикографією, неорусинством як технологією тощо.

Укладачі: М. Б. Бадида, О. Д. Гаврош, І. В. Когутич-Гаврош

Редактор І. В. Когутич-Гаврош

Відповідальна за випуск О. А. Канюка

ЗМІСТ

Від укладачів _____	4
Видатний учений із серцем публіциста. Анастасія Вегеш, Оксана Лавер _____	6

Спогади

Мирослав Сополига. Світла пам'ять про нього ніколи не згасне... _____	13
Марія Чижмарова. Світла згадка про професора, доктора наук	
Любомира Белея _____	18
Микола Шанта. Кинуте насіння _____	20
Микола Вегеш. Згадуючи Любомира Белея... _____	24
Олександр Гаврош. Українська нація і заповіт професора	
Любомира Белея _____	29
Василь Горват. З похованням Любомира Белея унікальне наукове явище стало історією _____	32
Юрій Ажнюк. Справжній український інтелігент _____	35
Андрій Любка. Пам'яті професора Любомира Белея _____	39
Іванка Когутич. Студентський гурток Любомира Белея _____	41

Інтерв'ю

Любомир Белей: «Термін «русин» треба заборонити використовувати у значенні «неукраїнець»» _____	43
Галина Белей: «Любомир був прикладом безкомпромісного служіння науці» _____	49

БІБЛІОГРАФІЯ

Основні праці _____	56
Передмови, наукові та публіцистичні статті у збірниках і періодичних виданнях, відеолекції _____	59
Любомир Белей як автор проєктів, упорядник, перекладач, науковий редактор, член редколегії, відповідальний за випуск, рецензент _____	77
Інтерв'ю з Любомиром Белеєм _____	87
Матеріали про життя і діяльність Любомира Белея _____	88
Із творчого доробку науковця _____	98
Фото з архіву ювіляра _____	101
Іменний покажчик _____	108

Від укладачів

До 60-річчя від дня народження Любомира Омеляновича Белея (1962-2018), відомого мовознавця, доктора філологічних наук, засновника Науково-дослідного інституту україністики імені Михайла Мольнара, Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека імені Ф. Потушняка підготувала біобібліографічний покажчик у серії «Культура краю в особах»

Ґрунтовну передмову до видання зробили кандидатки філологічних наук, доцентки кафедри української мови Ужгородського національного університету Анастасія Вегеш та Оксана Лавер, в якій представили творчу спадщину ювіляра.

Любомир Белей мав широкі контакти у науковому світі, підтримував тісні зв'язки з українцями закордоння. Тому біобібліографічний покажчик доповнюють спогади його колег зі Словаччини (Мирослав Сополіга, Марія Чіжмарова), Сербії (Микола Шанта), України (Микола Вегеш, Юрій Ажнюк), однокурсника Василя Горвата, колишніх студентів Андрія Любки та Іванки Когутич, ексклюзивне інтерв'ю з дружиною Галиною Белей журналіста Олександра Гавроша.

Присутній у нашому виданні й голос самого Любомира Омеляновича у резонансному інтерв'ю журналістки Наталії Толочко після виходу книжки «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro», в якому висловлені концептуальні погляди науковця на проблему неорусинства, котру він фундаментально досліджував.

У цьому біобібліографічному покажчику термін «русинська мова» («руска бешеда, руски язык, бачванський говір») вживається у значенні мікромови найдавнішої діаспори українців автономного краю Воєводина (Сербія) як його означував Любомир Белей у статті «Русинська мова в Сербії та Хорватії» в енциклопедії «Українська мова». Так подаємо цей термін і в спогадах руснацького письменника Миколи Шанти чи в бібліографії, де тексти цією мікромовою позначені «Текст рус. мовою».

Укладена бібліографія містить 380 позицій і розділена на розділи:

Основні праці.

Передмови, наукові та публіцистичні статті у збірниках і періодичних виданнях, відеолекції.

Любомир Белей як автор проєктів, упорядник, перекладач, науковий редактор, член редколегії, відповідальний за випуск, рецензент.

Інтерв'ю з Любомиром Белеєм.

Матеріали про життя і діяльність Любомира Белея.

Збір бібліографічного матеріалу закінчено у березні 2022 року. Бібліографічний опис джерел та скорочення слів здійснено відповідно до чинного державного стандарту України. У виданні систематизовано друковані джерела та електронні ресурси. Показчик не претендує на вичерпність, оскільки в ньому відображені не всі зарубіжні публікації.

Книжка вміщує фотоматеріали з архіву Любомира Белея, обкладинки його монографій.

Видання буде корисним науковцям, педагогам, студентам, бібліотекарям, усім, хто цікавиться ономастиком, лексикографією, неорусинством як технологією, досягненнями сучасної лінгвістики тощо.

Висловлюємо щирі вдячності усім, хто допоміг в роботі над показником, зокрема, за сербську бібліографію дякуємо науковому редактору журналу «Шветлосц» (Новий Сад, Сербія) Миколі М. Цапу, за фотоматеріали – Галині Белей, Анастасії Вегеш, Мирославу Сополізі, Марії Чіжмаровій.

ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ ІЗ СЕРЦЕМ ПУБЛІЦИСТА

Цьогоріч виповнюється 60 років із дня народження доктора філологічних наук, засновника Науково-дослідного інституту україністики імені Михайла Мольнара при Ужгородському національному університеті – Любомира Омеляновича Белея (1962-2018), котрий залишив в історії українського мовознавства не одну славу сторінку. Запорукою його життєвого успіху був талант науковця, помножений на щире синівське любов до рідної землі, на велике бажання робити людям добро, донести правду, приховану тоталітарним режимом.

Доля дарувала Л. О. Белею активне, багате й цікаве життя, але, на жаль, коротке. Прожив Любомир Белей 56 років. З поміж інших він вирізнявся не тільки глибокими знаннями та ерудицією, але й активною громадянською позицією. Це був видатний учений із серцем публіциста. Чи не єдиний в Ужгородському університеті, який постійно друкувався в поважних загальнонаціональних часописах «Український тиждень», «Дзеркало тижня», видавав книжки у відомих видавництвах «Темпора», «Фоліо». Заснував при Ужгородському національному університеті Науково-дослідний інститут україністики імені Михайла Мольнара, в якому проводилися гуманітарні дослідження і видавалися унікальні праці із призабутої спадщини.

Народився Любомир Омелянович Белей 18 березня 1962 року в селищі Войнилів Калуського району Івано-Франківської області в родині інтелігентів. Любов до філології передалася Любомирові Омеляновичу від батька Омеляна Васильовича – учителя української мови та літератури. Мати Наталія Йосипівна працювала медсестрою. 1979 року майбутній науковець завершив навчання в Болехівській середній школі і вступив до Ужгородського державного університету. У 1983 році закінчив українське відділення філологічного факультету Ужгородського державного університету.

Любомир Омелянович пройшов славний трудовий шлях від аспіранта, викладача вишу до доктора філологічних наук, професора. Він реалізувався як талановитий науковець, захистивши 1986 року кандидатську дисертацію «Варіантність антропонімів на різних рівнях української мови», а 1997 року – докторську дисертацію «Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII – XX ст.».

З 1986 до 2000 рр. Любомир Омелянович – викладач, доцент, професор кафедри загального і слов'янського мовознавства; з 2000 р. – професор кафедри української мови УжНУ. З 2005 до 2007 рр. – проректор з навчально-виховної роботи в УжНУ.

Л. Белей досліджував українську та слов'янську ономастику, історію української літературної мови, старослов'янську мову, культуру та мову української діаспори, а також працював у царині лексикографії та перекладу. Любомир Омелянович підготував до друку та опублікував маловідомі в Україні праці Д. Дорошенка, Ю. Шевельова, Є. Маланюка, А. Животка, Ф. Тішого, Г. Костельника, М. Мольнара.

Науковець працював у різних напрямках, але чи не найбільше серед інших виділяється ономастика. Вершиною наукових студій Л. Белей стали монографії «Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX ст.» (1995), «Нова українська літературно-художня антропонімія» (2002). Відомий ономаст Ю. О. Карпенко високо оцінив працю Л. Белей: «Монографія Л. О. Белей становить широкий панорамний огляд української літературної антропонімії, вишикуваний за її функціями. Багатющий матеріал, змістовні інтерпретації та узагальнення висунули цю монографію в чільну групу українських ономастичних здобутків. Не випадково Л. О. Белей першим захистив в Україні докторську дисертацію з літературної ономастики».

Дітищем Л. Белей була літературно-художня антропоніміка. Так, очевидно, першим, хто до джерельної бази власних досліджень широко залучив українські літературно-художні антропоніми посттоталітарної доби, був Л. О. Белей. Він не лише обґрунтував необхідність ретельного вивчення української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби, а й на підставі аналізу значного фактичного матеріалу виокремив основні тенденції розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії (монографія «Нова українська літературно-художня антропонімія», розділ «Новітня українська літературно-художня антропонімія (кінець XX – поч. XXI ст.)). З-поміж численних праць з української літературно-художньої антропоніміки особливу роль під час дослідження української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби мають праці Л. О. Белей, теоретичні положення яких, а також запропоновані ним засади класифікації літературно-художніх онімів використовуються багатьма сучасними авторами.

Науковці справедливо називають Л. О. Белей фундатором ужгородської школи літературної ономастики. Він увиразнив різницю між літературними та літературно-художніми текстами, наголосивши, що в першому випадку маємо справу зі стилістичною антропонімікою, у другому – з літературно-художньою. Професор запропонував свою термінологію, відповідну класифікацію функціонування літературно-художніх антропонімів.

Предметом зацікавлення Л. Белея були і реальні антропоніми – імена українців. Світ побачили чудові видання «Українські імена колись і тепер» (2010), «Ім'я дитини в українській родині» (2011), де автор розглядає історію українських імен від найдавніших часів до сьогодення, уникаючи ідеологічних штампів та розвіуючи міфи. Автор упевнений, що «тільки повага до тисячолітніх українських традицій у присвоєнні імен допоможе батькам не лише вибрати ім'я, достойне їх сина чи доньки, а й стати співтворцями сучасного іменника українців». Професор видав величезну кількість статей як з літературно-художньої, так і реальної антропонімії. Його праці лягли в основу багатьох дипломних та дисертаційних робіт. Під його чуйним керівництвом захистили кандидатські дисертації 7 перспективних науковців.

Ім'я Л. Белея добре відоме в наукових колах не тільки нашого вишу, України, але й світу. Професор мав тісні зв'язки з науковцями слов'янського світу, серед яких відомі постаті – Мирослав Сополіга, Микола Мушинка, Іван Яцканин (Словаччина), Юліан Тамаш, Янко Рамач, Микола Цап (Сербія) та ін. Л. Белея запрошували на конференції та форуми до Словаччини, Польщі, Чехії, Сербії, Хорватії, Румунії.

Діяльність Белея Л. О. як педагога, викладача, науковця додала йому шани і поваги серед колег і студентів. Він пройшов чималий шлях накопичення знань, досвіду, мудрості. Сказано і почуто його слово в науці, суспільному житті краю. Любомир Омелянович не міг стояти осторонь тих питань, які стосувалися політичного чи релігійного життя в Україні та на Закарпатті. Він був співголовою Закарпатської греко-католицької спілки імені владики І. Маргітича. Науковець стояв на позиції возз'єднання Мукачівської греко-католицької єпархії з Українською греко-католицькою церквою та ведення богослужінь рідною українською мовою. Ці питання автор порушує у своїх статтях «*Sui juris* Мукачівської греко-католицької єпархії, або чому розділені греко-католики України», «Ще раз про *Sui juris* Мукачівської греко-католицької єпархії: примара чи надбання колоніального минулого» та ін.

Л. О. Белей не просто порушував актуальні проблеми, він брався за вирішення найбільш «гарячих», найбільш болючих питань, навколо яких у засобах масової інформації звучить багато маніпулятивних розмов, але конкретних пропозицій та об'єктивного аналізу дуже мало. На всіх рівнях Любомир Омелянович принципово і наполегливо відстоював правду про український народ, його мову, культуру, історію.

Учений висловив новий погляд на статус старослов'янської мови в історії розвитку слов'янської філології та української літературної мови. Старослов'янська мова – це традиційний та обов'язковий лінгвістичний курс у системі освіти українців, славистів, богословів. На жаль, в історії

української культури роль старослов'янської мови (першої літературної мови слов'ян) та її українського церковнослов'янського варіанта належно не оцінено. Подолати упереджене ставлення до старослов'янської словесності стало одним із основних завдань для Любомира Омеляновича. Реалізувати свій задум учений починає ще в 1990 році, саме тоді виходить його перша комплексна друкована праця з старослов'янської мови «Короткий старослов'янсько-український граматичний словник». У 2001 році Л. О. Белей у співавторстві з братом Олегом видає «Старослов'янсько-український словник», присвятивши це видання Світлому Ювілеєві 2000-ліття Ісуса Христа. Реєстр словника охоплює 9 тис. слів і вражає лексичним багатством найдавніших старослов'янських пам'яток. Додаток «Із топонімії Святого Письма» репрезентує численні відомості про географічні об'єкти, які локалізують події Нового Заповіту. Типологію словозміни старослов'янських лексем подано в додатку «Старослов'янська парадигматика в таблицях». Особливу цінність має граматична характеристика реєстрових слів.

Підручник «Курс старослов'янської мови: Вступ. Писемність. Пам'ятки. Лексикологія. Тексти. Ч. І» (2012), монографія «Не минаючи ані титли...Лінгвобіографія старослов'янської мови» (2015), статті «Слов'янська місія» (Український тиждень, 2010), «Наріжний камінь спотикання. Український вимір старослов'янської писемності» (Український тиждень, 2015), відеолекція «Старослов'янська: життя і народження» (УТ 1, Суспільний університет, 2017) – це не лише результат багаторічної праці мовознавця, насамперед це викриття і спростування численних фактів фальсифікації в дослідженнях старослов'янської спадщини, адже лінгвокультурологічна проблематика старослов'янської мови, історичні умови її виникнення і становлення часто піддавалися хибним, заідеологізованим інтерпретаціям. Так, одним із важливих досягнень Л. О. Белей в історії слов'янознавства та україністики є реабілітація імен творців старослов'янської мови святих Кирила і Мефодія. У радянських підручниках і, на жаль, у багатьох сучасних освітніх та науково-популярних джерелах досі трапляються псевдонаукові твердження про те, що нібито саме Кирило (в миру Костянтин) і Мефодій (в миру Михайло) створили «справжню» слов'янську, тобто кириличну, азбуку, хоча їхнім творінням насправді була глаголиця; солунських братів, які жили ще майже за двісті років до церковного розколу, оголосили непримиренними борцями з католицизмом; Костянтинові, який був світською особою, приписують християнізацію Закарпаття. Такі поширені висловлювання не мають нічого спільного зі справжньою духовною спадщиною великих апостолів слов'янства. Любомир Омелянович аргументовано спростовує всі міфи про слов'янських просвітителів.

Л. О. Белей відроджує лінгвістичну класифікацію старослов'янських пам'яток і подає об'єктивний аналіз взаємозв'язку найдавнішої мови слов'ян і літературної форми української мови. Саме лінгвістична класифікація є доказом розвитку писемності на різних слов'янських землях, особливо на території України-Русі. Любомир Омелянович умотивовано розмежовує старослов'янські пам'ятки русько-української та російської редакцій, акцентуючи увагу на діяльності саме українських переписувачів.

Мовознавець найбільшу увагу звертає саме на ті моменти історії україністики, які замовчувалися або були навмисно спотворені, щоб відповідати ідеології тоталітарного режиму. Так, ще від перших років незалежності України об'єктом наукових зацікавлень Л. О. Белей стає культура української діаспори в країнах Центральної Європи та Балканського півострова. Ретельні дослідження переростають у ґрунтовні публікації «Про статус літературної мови русинів Югославії» (1993), «Русинська мова в Сербії та Хорватії» (2004), «Аж до села Остурні» (2011), «Українці в Словаччині» (2001), «Втрачена еміграція» (2012), «Як облаштували своє життя українські емігранти у повоєнній Празі» (2012). Для енциклопедії «Українська мова» Л. О. Белей підготував детальну статтю про мову нащадків перших українських емігрантів у Сербії та Хорватії, на позначення якої вживають назви *русинська мова, руски язык, руска бешеда, бачванський говір*. Опираючись на матеріали провідних українських та європейських мовознавців Г. Костельника, О. Горбача, Ю. Рамача та ін., Любомир Омелянович пояснює значення терміна *русинська мова і літературна русинська мова* в Сербії та Хорватії.

Л. О. Белей неухильно і наполегливо відстоював позицію утвердження української мови як державної, особливо коли байдужість до функціонування української державної мови переросла у відвертий саботаж чиновниками Конституції України.

У зв'язку з драматичними подіями 2014 року (Революція гідності, окупація українських територій, гібридна війна) для Л. О. Белей першочерговими стають питання соціолінгвістики та мовної політики.

Професор бере активну участь у проведенні важливої роз'яснювальної роботи, щоб розкрити справжнє значення домінуючих в інформаційній війні термінів «руській мір», «братні народи», «спільна історія» та ін. На сторінках загальнонаціональних часописів «Український тиждень», «Дзеркало тижня» з'являються статті «Міхаїл Погодін як «изобретатель» «Русского міра» (2014), «Дволикий гросмейстер українсько-російської шахівниці» (2014), «Як руйнували Карфаген «общерусского единства», фундамент «русского міра»» (2015), у яких автор детально, з відповідними історичними коментарями

пояснює штучність теорії братніх народів. На телеканалі «Тиса-1» Л. О. Белей проводить лекцію на тему «Походження української мови», у якій систематизує найновіші історичні та мовознавчі дослідження Ю. Шевельова, В. Німчука, Л. Залізняка та ін. з історії виникнення українського народу та його мови.

Мовне питання в Україні не переставало бути центральним в геополітичних планах російських політиків. Одним із таких планів можна вважати маніпулятивні технології, за допомогою яких на Закарпатті має з'явитися нова штучна мова і новий народ. Загрозливі тенденції до дезінтеграції українського етнічного і мовного простору ставали дедалі більш очевидними, тому в Науково-дослідному інституті ім. М. Мольнара під керівництвом Л. О. Белей було реалізовано п'ять науково-дослідних робіт, фінансованих МОН України: «Сучасний ономастикон України та національна, соціальна і правова специфіка його відтворення», «Еколінгвістичний аспект взаємодії мови та її носіїв в оновленому соціальному середовищі», «Соціокультурна та естетична зумовленість нового українського літературно-художнього ономастикону», «Неорусинство як дезінтеграційна загроза єдності українського етнічного простору: культурно-історичний аспект», «Русинська мова» як соціолінгвістична технологія дезінтеграції україномовного простору».

Завдяки реалізації науково-дослідних робіт було з'ясовано специфіку взаємодії загальнонаціональної мови та її регіональних діалектів у сучасних умовах, підтверджено належність до української мови східнослов'янських народних говорів та писемних пам'яток історичного Закарпаття, а також було доведено, що так звана русинська мова – це соціолінгвістична маніпуляція, яку вперто нав'язують упродовж більш ніж 100 років із метою дезінтеграції українськомовного простору. Основні положення результатів дослідження Л. О. Белей опубліковано в наукових статтях та монографіях: «Словѣньскъ языкъ : родзене и живот мертвого языка» (2016), «Неорусинство як антиукраїнська технологія: культурно-історичний аспект» (у співавторстві з М. Романюк 2016), «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro» (2017).

Вагу і значення роботи, що проведена Л. О. Белей, важко переоцінити. Зважаючи на стрижневу роль ідеї про окремішність «русинської мови» в сепаратистській, антиукраїнській концепції неорусинства, визначення походження, природи та статусу як «русинської мови», так і традиційних говорів Закарпаття та писемних пам'яток регіону має вкрай важливе значення для подальшого розвитку України, подолання небезпечних тенденцій, які загрожують існуванню держави, а також спричиняються до цілковитої

асиміляції української національної меншини на найзахідніших українських етнічних теренах (Словаччина, Польща, Угорщина, Румунія).

Любомир Омелянович Белей залишиться в серцях студентів, колег, однодумців як глибокий інтелектуал-аналітик, людина з тонким чуттям слова і такту, Учитель, який не примушував учитися, а невимушено прищеплював велику любов до знань, до пошуків невідомого, до відродження забутого. На жаль, доля була невблаганною до мовознавця, і він пішов у засвіти в розквіті творчих сил. Але навіть те, що встиг зробити, уже стало цінним набутком у загальнонаціональній науковій скарбниці. Студії Л. О. Белей – це міцний і надійний фундамент для розбудови україністики і на Закарпатті, і в Україні, і в українській діаспорі.

Анастасія Вегеш, кандидат філологічних наук,

Оксана Лавер, кандидат філологічних наук

СПОГАДИ

СВІТЛА ПАМ'ЯТЬ ПРО НЬОГО НІКОЛИ НЕ ЗГАСНЕ...

*„Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою...“*

„Услід за Тарасом Шевченком ці крилаті слова зможуть повторити небагато українців: адже полум'яні патріотичні промови, возсідання у президіях на різних урочистостях не мають нічого спільного з щоденною мурашиною працею, постійним самозреченням, часто, однак малопомітним служінням ідеї, усупереч найрізноманітнішим перешкодам“ – так розпочинається передмова Любомира Белея до моєї „Бібліографії (1967 – 2017)“, яку з його ініціативи рекомендувала до друку Вчена рада Науково-дослідного інституту україністики ім. Михайла Мольнара Ужгородського національного університету. Цей же уривок з передмови точно характеризує особистість її автора, а Шевченкові слова, як правда жива, були кредом його відносно короткого, але неймовірно плодоносного життя. Професор Любомир Белей 12 травня 2018 р. у повному розквіті творчих зусиль на 57-му році життя несподівано завершив свій земний шлях. Неповоротно відійшла надзвичайно доброзичлива, скромна, чесна, трудолюбива, високоосвічена Людина – знаменитий вчений-мовознавець, педагог, доктор філологічних наук, засновник і директор Науково-дослідного інституту україністики ім Михайла Мольнара УжНУ, активний громадський діяч, зразковий сім'янин, щедрий друг та моральний авторитет в Україні й поза її межами.

Нам пощастило бути сучасником цієї талановитої та справді великої Людини. Адже він лише в науці встиг зробити стільки, що вистачило б на кількох сторічних. Неначебто якесь внутрішнє відчуття підганяло його, аби встигнути якомога більше. Задля реалізації своїх проєктів не шкодував фізичних сил та, очевидно, й здоров'я. Зате щиро цікавився та переживав за здоров'я своїх друзів та колег, з якими знався та співпрацював. У своїх листах до мене він запитував: *„Дорогий Мирославе! Мене дуже цікавить стан Твого здоров'я, проте після подій, про які Ти мені написав, я волів терпеливо чекати і не турбувати Тебе...“* (21 листопада 2016 р.); *„Дорогий Мирославе! Найперше я дуже радий, що долаєш постопераційно наслідки, бо здоров'я – то хоч і не все, але все без нього – то нічого. Щиро сподіваюся, що результати обстеження будуть бажані. До речі, нашу медицину ганять, але розумні лікарі (а ще за Божої підказки) є і в нас, а Галя працює саме в „легеневій“ сфері, то пам'ятай про це.*

Щодо нападок на Тебе, то я дещо в курсі від медведівського сайту. Справді, це визнання ефективності шляху боротьби. Тобі першому така честь. Попри прикροщі, це переслідування знак справедливості Твоєї як Ученого і Патріота.

З нетерпінням чекаю на зустріч з Тобою та Твоєю дружиною в Ужгороді“ (21 листопада 2016 р.).

Я безмежно вдячний Любомирові та його милій дружині, яка після обстеження передала для мене ефективні ліки, які справді дуже швидко задіяли й елімінували постопераційні комплікації. Любомир під час кожної зустрічі випитував у моєї дружини про стан мого здоров'я. Постійно запрошував у гості та на відпочинок до будь-якого курорту Закарпаття. *„Дорогий Мирославе! Чекав – чекав я, щоб привітати Тебе з дружиною в Ужгороді, та Ти, бачу, знову не маєш часу. Може, справді, ще десь до „східного“ Різдва виберетесь до нас, а ми Вас радо привітаємо. Окрім цього цікавить мене і стан Твого здоров'я. Вірю, що все гаразд.*

Щоб Тебе, сподіваюсь, потішити, то посылаю Тобі рецензію...“ – уривок з листа Любомира від 22 грудня 2016 р. На жаль, наші „амбітні плани“ на спільний відпочинок так і не здійснилися. Вже й оці уривки з кореспонденції засвідчують, що нас в першу чергу цікавили справи наукові та національно-культурні. Зрештою, до цього нас зобов'язувала й офіційна „Угода про прикордонне наукове співробітництво між Науково-дослідним інститутом україністики імені Михайла Мольнара УжНУ та Словацьким національним музеєм – Музеєм української культури в Свиднику“, бо ж ми обоє були її авторами та науковими гарантами. Наша співпраця в цьому плані була дуже ефективна та продуктивна. Її аналіз вимагає значно ширшого простору. Сподіваємось, що ця продукція буде належно вивчена та оцінена. А наразі згадаємо хоча б дещо з того.

Професор Любомир Белей був моїм радником та найактивнішим співорганізатором міжнародних наукових конференцій у Свидницькому музеї, зокрема:

– Міжнародної наукової конференції „Українці Карпат – проблеми акультурації, асиміляції, ідентифікації“. Свидник, 17 – 18 червня 2011 р.

– Міжнародної наукової конференції „Лемки, бойки, русини: історія, сучасність, матеріальна та духовна культура“. Свидник, 14 – 16 червня 2013 р.

– Міжнародної наукової конференції „Українці в історії та культурі Карпат“. Свидник, 8 – 9 квітня 2016 р.

Він був активним учасником цих конференцій, співавтором висновків, а також членом редколегії „Наукового збірника Музею української культури у Свиднику“, в окремих випусках якого опубліковані доповіді з наведених конференцій, а також інші матеріали. А про те, що він був неформальним членом редколегії, свідчить і його листування зі мною як, наприклад: *„Дорогий*

Мирославе! Висилаю Тобі статтю Т... – роботи з нею було – страх, не впевнений, що вилизав її, як належить. Проте, на мою думку, у першому наближенні вона готова. Особливо цінні висновки, вони мене й підштовхували розв'язувати численні мовні ребуси. Особлива цінність цієї публікації у контексті нападок на Тебе. Однак це лише моя думка, що ти кажеш? Паралельно надсилаю її Т..., хай додасть літературу. Любомир“ (26 липня 2016 р.).

Любомир Белей створив нам можливості публікувати результати своїх досліджень на сторінках збірника „Carpathica“ та інших видань Ужгородського національного університету. З його ініціативи в рамках видавничих проектів „ЕСЕМ Медіа Україна“ у 2011 році у видавництві „Темпора“ в Києві вийшла моя репрезентативна монографія „Українці Словаччини: матеріальні вияви народної культури та мистецтва“. Це по суті розширений український варіант монографії „Tradície hmotnej kultúry Ukrajincov na Slovensku“ (Братислава, видавництво Словацької академії наук „VEDA“, 2006 р.) з ґрунтовною передмовою перекладача – Любомира Белей. Якраз на цьому майстерному перекладі я переконався про неймовірну працьовитість Любомира та неабиякий талант в даній царині його інтересів.

Незабутніми були зустрічі в Ужгороді з приводу підготовки до друку моєї вже згадуваної „Біобібліографії (1967–2017)“. Він охоче допомагав її укладати, вичитувати тексти, а найбільшим сюрпризом для мене була якраз протокол рекомендації до друку від Вченої ради інституту, яким він керував.

Любомир Белей, як правило, зустрічав мене, чи то самого, або в компанії з іншими, під час подорожування в Київ та інші міста України, допомагав придбати квитки на поїзд і таке інше. Пригадую, як одного разу зустрів мене його брат Андрій, бо сам він захворів. Але щирості та гостинності й у даному випадку не забракло.

Чудову програму в Ужгороді зорганізував нам професор Белей під час подорожі словацької делегації (Л. Бабота, М. Чижмар, В. Юричко, М. Сополига) на VIII Міжнародний конгрес українців в Києві (жовтень 2013 р.), а в столиці України був моїм супровідником та перфектним екскурсоводом. Спілкування з ним завжди було святом. Тому ми неодноразово зустрічалися також в Пряшеві, де він стажував на кафедрі української мови та літератури Пряшівського університету та, звичайно, у Свиднику.

Ми з Любомиром взаємно консультували свої роботи, обмінювалися літературою та іншими матеріалами. В пригоді нам стали „кур'єрські“ послуги його брата Олега – професора Вроцлавського університету, який в разі потреби по дорозі в Польщу або назад охоче заїжджав у Свидник.

Коло інтелектуальних зацікавлень Любомира Белея було дуже широке. Наші дискусії велися найчастіше на теми дослідження історії та культури України взагалі та, зокрема, українців Пряшівщини. Він дуже вболівав за долю української національної меншини в Словаччині й намагався зробити все для того, щоб національно-культурне становище цієї спільноти повернулося на краще. Тема русинського сепаратизму була однією з найгарячіших в наших дискусіях. У одному з листів до мене він пише: *„Дорогий Мирославе! Ще раз переконався у Твоїй життєвій мудрості. Справді, захід який відбувся (круглий стіл до питань русинства в Києві – прим. М. С.), то був радше задля галочки. Щоб багато не говорити, скажу, що не було ніякої дискусії – просто читали доповіді, не було ніякої ухвали, натомість, дурні, запросили Бобинця, одного з керівників русинства на Закарпатті. Тому Ти справді нічого не втратив, що не приїхав...*

Загальне враження від тих виступів, особливо киян, сумне, вони не розуміють суті проблеми, але позиціонують себе лібералами. Одна паніка навіть договорилася до того, що русинам треба надати національно-культурну автономію. Словом треба робити, що можемо, покладатися на себе, щоб з Божою поміччю лупати цю тупість та ренегатство. До речі, був якийсь бугов із словацького посольства, але говорив такою „середньословацькою“ російською мовою, що його ніхто не розумів. С. Віднянський казав, що Магочі активно добивається звання академіка НАН. Ото би була дурість“.

Любомир Белей інтенсивно займався даною темою понад 10 років, а з 2015-го реалізував наукові проекти з досліджень неорусинства по лінії Державного фонду фундаментальних досліджень та Міністерства освіти і науки України. В даному контексті він виконав колосальну роботу. В 2017 році у видавництві „Темпора“ вийшла його ґрунтовна 392-сторінкова праця під влучною назвою «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro». Це був сюрприз не тільки для тих, хто якимось чином цікавився даною темою, але, зокрема, для русинів-сепаратистів, які були приголомшені та оніміли – не мали просто слів для реакції... Або скоріш за все – „молчание – знак согласия“. Ця книга Л. Белея – найкомплексніше та найглибинніше дослідження неорусинства взагалі, яке на основі фактів та інших переконливих аргументів досконало викриває реакційну суть цього антиукраїнського дійства. Як я написав у своїй анотації, „...ця книга мала б стати насільним посібником сучасних державних керманичів України та всіх причетних до рішення цієї надуманої та вкрай сполітизованої проблеми, яка заподіяла нам великої шкоди“. Адже, як підсумовує сам автор, „...антиукраїнська спрямованість неорусинства відповідала й відповідає геополітичним інтересам Росії, Угорщини та інших країн, які не були і не є зацікавлені у сильній позиції

України в Центральній Європі та прагнуть асимілювати місцеве українське населення“.

Якби Любомир Белей залишив нам у спадок лише оцю працю, – вже цього вистачило б, щоб його ім'я було вписане золотими літерами в історію української нації. Але ж він є автором цілої низки унікальних наукових книг, які отримали широке визнання ще за його життя. Багато чого не встиг...

Його смерть – величезна та непоправна втрата для його сім'ї, друзів, колег та України й українства взагалі. Всі ми охоплені скорботою та душевним болем. Безсмертне світло та теплі спогади про професора Любомира Белей залишаться назавжди у наших серцях.

Царство небесне та вічний спокій Тобі, дорогий Друже!

*Мирослав Сополіта,
доктор історичних наук,
академік – закордонний член Національної академії наук України.
Почесний доктор Ужгородського національного університету,
директор Словацького національного музею –
Музею української культури у Свиднику (1986–2016)*

СВІТЛА ЗГАДКА ПРО ПРОФЕСОРА, ДОКТОРА НАУК ЛЮБОМИРА БЕЛЕЯ

Пряшівські україністи активно співпрацювали з ужгородськими вченими переважно в післявоєнні роки. Брала активну участь у різних міжнародних наукових заходах, організованих Ужгородським національним університетом, і, навпаки, ужгородці приїздили на міжнародні конференції, організовані у Пряшеві, Свиднику чи інших містах. Свого часу на кафедрі української мови та літератури філософського факультету Пряшівського університету викладала доц. Т. Розумик з Ужгорода. Пряшівчанка Зузана Ганудель тісно співпрацювала з членами кафедри української мови Ужгородського національного університету, переважно з проф. Й. Дзендзелівським, який був її науковим керівником. Про їх плідну співпрацю свідчить і листування вченого із З. Ганудель «*Ukrajínistika, lingvístika, osobnosti: materiály na výskum dejín ukrajinského jazyka*», видане філософським факультетом Пряшівського університету у 2015 році. Ужгородський і Пряшівський університети обмінювалися студентами бакалаврського і магістерського навчання різних спеціальностей та викладачами у минулому і до сьогодні.

З 2010 року поживалася співпраця пряшівчан-україністів та кафедри української мови Ужгородського національного університету, особливо із проф. Любомиром Белеєм та завідувачем кафедри проф. Іваном Сабадошем. Вчених запрошували опонувати докторантські праці на здобуття вченого ступеня PhD у Пряшівському університеті. Обоє були як закордонні фахівці залучені до грантового проекту Лінгвокультурного та перекладацького Центру ексцелентності філософського факультету Пряшівського університету (*Dovybavenie a rozšírenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra* (2010 – 2013 pp.)) та були членами Вченої ради наведеного Центру.

У травні 2013 року кафедра україністики ПУ відзначила 60-річчя свого існування. З цієї нагоди зорганізувала науковий семінар з міжнародною участю «*Національне шкільництво в Словаччині та в сусідніх державах*». На семінарі з вітальним листом виступив і проф. Л. Белей, який у збірник «*Katedra ukrajínistiky IRUS Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove 1953-2013*» написав свої спогади про співпрацю з пряшівською кафедрою україністики.

Професор Белей допомагав словацькій україністиці, що була представлена кафедрою української мови і літератури філософського факультету Пряшівського університету, та підтримував її. Були це важкі роки, коли після Оксамитової революції у 1989 р. у Чехо-Словаччині почали раптово зникати національні школи з українською мовою викладання чи з викладанням української мови, в тому числі в Пряшівському краї. З цієї причини і на кафедрі кожним роком прибувало менше і менше студентів. Кафедра почала приймати і

студентів-початківців, які ніколи не вивчали української мови в основній і середній школах. Підготовка таких студентів була складна, але проф. Белей завжди допомагав таким студентам, ставився до них з типовою для нього емпатією.

Л. Белей гарантував навчальну програму «Славістика» в рамках спеціалізації «Слов'янські мови і літератури» на філософському факультеті Пряшівського університету. Читав лекції для студентів магістерського та докторантського ступенів навчання цієї спеціалізації, був опонентом дисертаційних робіт із славістики, консультував та керував дипломними роботами. Студенти його любили і поважали, не раз з нетерпінням чекали закордонного професора, цінували його поради, допомогу при написанні дипломних та докторантських наукових робіт.

Вчений був членом редколегії наукового часопису філософського факультету Пряшівського університету «Мова та культура» (Jazyk a kultúra). З кожними відвідинами університету приносив викладачам-україністам цінні наукові роботи, підручники та навчальні посібники з України, які важко було знайти у Словаччині. Інформував учених про славістичні новини, організацію міжнародних наукових конференцій, симпозіумів, семінарів тощо.

Словацькі славісти, з якими професор Любомир Белей співпрацював тривалий час, високо оцінюють його, без сумніву, непересічний вклад у славістичні дослідження та розвиток словацько-українських наукових та культурних відносин. Пам'ять про визначного вченого житиме в серцях тих, хто його знав і шанував, житиме в спогадах його студентів, колег та близьких.

*Марія Чіжмарова,
професор, доктор PhD
Інституту україністики
філософського факультету
Пряшівського університету (Словаччина)*

КИНУТЕ НАСІННЯ

У вступному слові до книги «Словѣньскъ языкъ: родзене и живот мертвого языка» Любомира Белея написано: «Старослов'янська мова – один з наріжних каменів слов'янської культури. А наріжний камінь, як відомо, крім того, що є винятково важливий для конструкції, часто не так легко помітити, бо він захований у фундаменті.» Цю метафору про наріжний камінь можна використати, говорячи про співпрацю цілої генерації русинських інтелектуалів з Воєводини (Сербія) та українських інтелектуалів з Ужгорода та Львова, так і про моє ставлення до України як держави, культури, товариства, як краю, з якого прийшли наші предки більш, ніж 270 років тому. Той наріжний камінь співпраці між русинами Сербії та приватними особами з України, а пізніше і офіційними інституціями держави України, можна сказати, заложив своїм існуванням і роботою саме професор, доктор Любомир Белей.

Давайте спробуємо, як археологи, знайти той головний камінь у фундаменті тих стосунків у нашій сучасності. Бо про ці стосунки турбувалися і люди до нас. Вчитель, письменник і редактор Михайло Ковач інтенсивно співпрацював з академіком Олексою Мишаничем, Дюра Латяк – з професором Павлом Чучкою, академік Юліян Тамаш – з професором Іваном Дюбою, а наше покоління, народжене в п'ятдесятих і шістдесятих роках минулого століття, лише долучилося. Так само і ми маємо завдання долучити до цієї роботи молоде покоління русинських і українських інтелектуалів після нас. Ось як все почалося.

Молодий та амбітний студент Любомир Белей на початку 1980-х років за порадою свого професора Павла Чучки почав листуватися з молодим представником найстаршої української діаспори русинів Миколою М. Цапом з Коцура, тоді ще студентом спільної і світової літератури. Те студентське листування переросло в міцну дружбу.

Професор Чучка розумів, що кинуте насіння може принести плоди. Так і сталося. Насіння принесло багато плодів. Любомир Белей, тоді ще юнак, який хотів побачити світ і прагнув знань, перед яким відкривалося майбутнє, мав щедre серце і отримував задоволення від налагодження зв'язків зі студентами із Сербії. Він хотів поділитися цією радістю і з своїми друзями, тому Любомир і Микола запропонували своїм знайомим розвивати такі контакти. Любомир запропонував друзів: тоді автора прози, а пізніше видавця Івана Ребрика і поета Петра Мідянку; а Микола – русинського прозаїка Юліяна Надя і мене, тоді ще поета, Миколу Шанту. Так почалася наша дружба.

Я вів переписку з Петром, Микола Цап із Любомиром, а Юліян Надя із Іваном. Юліян загинув в автомобільній аварії, залишивши надломлену групу друзів, які продовжували приятелювати між собою. Про Юліяна найгарніші

слова написав саме Петро Мідянка, який його ніколи особисто не знав. А писав про нього на основі його оповідань.

Одного разу, коли женився брат Любомира, поштою прийшов мені перший лист від нього, написаний рукою, в якому він мене запрошував на весілля брата. Я був щасливий отримати таке запрошення, бо мріяв про поїздку. До того часу в Україні ще не бував, про нашу історичну Батьківщину чув лише від Михайла Ковача, Юліана Тамаша і читав у Костельника. Моє бажання поїхати і побачити наші старі краї було величезним.

І сьогодні той лист від Любомира стоїть у моїй книзі в домашній бібліотеці. На жаль, тоді мені не вдалося побувати в Україні на весіллі. Але пізніше, 1989 року, перший раз ступив на українську землю, коли делегація молодих русинів їхали на потязі «Пушкін» в Москву, в гості до українського товариства «Славутич». Там нас приймав Віталій Портников, тепер один із найвідоміших українських журналістів.

Подорожували ми через цілу Україну. Насолоджувалися прекрасними краєвидами Карпат, лісами і степами України. Коли потяг зупинився у Львові, я вийшов на перон, щоб відчути українську землю, по якій ходив наш Гавриїл Костельник, автор першої белетристичної книги нашою русинською мовою, яку видали 1904 року в Жовкві. У цьому бажанні його підтримав відомий український етнолог Володимир Гнатюк.

Мене переповнювали емоції, коли я роздивлявся вогні притихлого міста. Я був вбраний у спортивний костюм, а на ногах – кімнатні капці. Була ніч, всі інші, з ким подорожував, вже спали, а я прогулювався пероном і розглядав свій міфічний Львів.

Зненацька потяг рушив з місця, двері вагона почали зачинятися, а я ледве встиг заскочити до нього. Так поспішав, що одна нога залишилася боса. Так і залишився мій капець на пероні у Львові. Пізніше я написав роман «Капець, загублений у Львові», в якому описав власні перші емоції, пов'язані з Україною. А по той капець повернувся аж 2021 року, коли у Львові був надрукований мій роман «Панонське чудовисько» у перекладі Андрія Любки, Любомирового студента, коли на Міжнародному форумі видавців було презентовано мій роман.

Повернемося до 1996 року, коли я вперше довший час перебував в Україні. То було паломництво до Зарваниці, коли у присутності сотні тисяч ціла Україна була посвячена під Покров Матері Божої. Як паломники ми відпочивали у будинках наших вірників, які з радістю приймали гостей – греко-католиків із Сербії. В Ужгороді, Бучачі, Гошеві... Ми побачили глибоку віру тих наших людей, щирі серця.

У ті часи, Любомир часто приходив до Сербії, до Коцура, до свого товариша Миколи М. Цапа, відвідував і мене, оскільки я живу недалеко від Миколиного дому.

Одного разу разом із дружиною Галею гостювали і в мене. Сиділи ми у вітальні сторічної хати, набиваної з глини, і розмовляли. Я був щасливий приймати дорогих гостей з далекого краю.

Любомир безперервно пропонував, що треба зробити, щоб розбудити національну свідомість русинів, яка постійно затискала. Та завжди з'являвся той, хто пробуджував людей. Любомир хотів познайомитися з моєю тещею (мамою Миколи М. Цапа), що проживає недалеко від нашого дому, тому ми пішли її провідати.

Коли ми до неї прийшли, вона працювала у квітнику. Пан Любомир, тоді вже професор, людина зі світу, підійшов до матері і хотів поцілувати руку, як того вимагають закони ввічливості. Ніхто ніколи не цілував її сільську, мозолисту руку, тому вона почала їх ховати. Любомир засміявся, швидко поцілував їй руку, і пояснив, що цим хоче висловити повагу і вдячність їй як матері товариша. Багато років пізніше, на похороні Любомира, у 2018 році, познайомився я з його змарнілою матір'ю, яка навчила його любити і поважати усіх матерів. У її глибокому горі, що поховала сина, не знайшов, що їй сказати, лише зміг обійняти її і заплакати...

Мій син Михайло, в часи, коли Любомир перебував у нас, мав десять років, а донька Ірина – сім. Любомир запитав тоді Михайла: «Мішу, ким будеш, як виростеш?». Міша, довго не роздумуючи, одразу відповів: «Священником!». А Любомир продовжив: «Коли приїдеш в Ужгород навчатися, то будеш приходити до мене в гості.» Так і сталося. На те була Божа воля.

Михайло прийшов до Ужгорода як перший студент, русин, греко-католик із Сербії вивчати теологію до оновленої Ужгородської богословської академії імені Теодора Ромжі в 2006 році. І так, як обіцяв дядькові Любомиру, ходив до нього на пораду та недільний обід. Так, що домівки родин Белеїв і Ребриків були йому другим домом.

Потім Любомир від імені Науково-дослідницького інституту україністики імені Михайла Мольнара запросив нас на перший міжнародний семінар україністики, який відбувся 25 жовтня 2007 року в Ужгороді. На тому семінарі були присутні Микола М. Цап, д. Штефан Константинович, тоді професор української і русинської літератури на факультеті в Новому Саді, і я. Семінар мав назву: «Духовна культура українців Закарпаття – скарбниця духовності русинів Бачки і Сриму». В рамках семінару ми мали зустріч із ректором УжНУ М. Вегешем та співробітниками НДІ україністики. На тому семінарі професор Белей виступав з темою: «Християнізація Закарпаття і України: міфи та реальність».

Потім виступав кандидат мистецтвознавства Михайло Приймич, викладач Закарпатського художнього інституту Михайло Сирохман. Видавництво «Гражда» для учасників семінару приготувало дві акції: перша – представлення сучасної закарпатської української літератури, про що поіклувалася Наталія Ребрик, яка представила письменників А. Волошина, І. Невицьку, Ю. Станинця, Ф. Потушняка, І. Ірлявського, Зореслава, І. Чендея, П. Скунця, С. Степу, П. Мідянку, В. Горвата, Н. Довганич... Тоді Іван Ребрик возив нас на екскурсію по Закарпаттю. Тепер це приємні спогади про незабутні дні.

Потім, коли ми їхали по Мішову наречену, нашу невістку Зою, до смт. Ярмолинець Хмельницької області, також зупинялись відпочити в Ужгороді: на половині дороги паркували авто і відпочивали у Любомировому домі. Тут бачив його сокровенне – бібліотеку, робочий та приватний простір, познайомився з його синами Лесем та Остапом, донькою Яриною. Якось, коли ми розмовляли, він вибачився і пішов до своєї кімнати помолитись. То був час його щоденної молитви. Це тривало, можливо, пів години. Наодинці в молитві, лише він і Бог. І так щодня. Це було джерелом його мудрості, сили та світогляду.

Згодом були нові візити родини Белеїв до Коцура та наші – до Ужгорода. Міцніла співпраця і дружба. Любомир був професором-гостем на філософському факультеті в Новому Саді. У 2016 році в Новому Саді у видавництві «Руске слово» ми видали його книжку «Слов'яньскъ языкъ: родзене и живот мертвого языка» («Слов'янська мова: народження і життя мертвої мови»).

Любомира вже нема. З насіння, яке він посіяв, вирости молоді берези у бачванських русинів, що будуть передавати українську ідею наступним поколінням. Думаю, він би тішився з цього.

Залишилися незабутні спогади про високоморальну, мудру духовну постать. Залишилися його студентки і студенти, яких Любомир навчав, що там, десть на півдні, у Сербії, живе невелика громада людей, які називають себе русинами. Що вони своєю завзятістю зберегти свою мову і культуру, національну свідомість, свідчать про одну чудову ознаку українського народу – витривалість у збереженні власної ідентичності. Залишилися його книжки, і та єдина, на нашій русинській мові. Залишилися зв'язки і співпраця з його побратимами, з якими розділяв спільні цінності, як і з його родиною. І залишилася у мене мала статуетка Тараса Шевченка, яку він мені подарував, і котра мені щораз нагадує про нього.

*Микола Шанта, письменник,
головний редактор видавництва «Руске слово» (Сербія).
Переклала з русинської Зоя Шанта*

ЗГАДУЮЧИ ЛЮБОМИРА БЕЛЕЯ...

З Любомиром Омеляновичем Белеєм я познайомився під час наукової конференції «Українські Карпати: етнос, історія, культура», яку організували й провели (сьогодні про це можна впевнено стверджувати) легендарні вчені Павло Чучка, Олекса Мишанич, Василь Маркусь, Юрій Бача та Іван Фізер. Цей науковий форум, у роботі якого взяли участь найвідоміші науковці-карпатознавці з України та з-за кордону, проходив в Ужгороді впродовж 26 серпня – 1 вересня 1991 року.

На той час я був аспірантом кафедри історії України Ужгородського державного університету, а Любомир Омелянович уже встиг захистити кандидатську дисертацію й викладав на кафедрі української мови. Пам'ятаю, що його наукова доповідь про статус літературної мови русинів Югославії викликала жвавий інтерес не лише серед філологів, але й істориків. Я ж порушив проблему, яка впродовж багатьох десятиліть фальсифікувалася в радянській історіографії – про альтернативу включення Закарпаття до складу Чехословаччини. З першого спілкування ми відразу перейшли на «ти» (обидва ми народилися 1962 року) і такими наші стосунки залишалися протягом усіх наступних років. Під час неофіційного спілкування я завжди звертався до Любомира Омеляновича спрощеним вживанням його імені: «Любчик».

Кожний із нас вивчав свою проблематику, але нас об'єднувала чітка українська і державницька позиція, яку ми намагалися відстоювати у своїх наукових публікаціях. Виступи на конференціях і статті Любомира Омеляновича завжди відзначалися глибиною думки й знанням проблематики, його цікаво було слухати. Він рідко піддавався емоціям, завжди залишаючись надзвичайно зосередженим і спокійним. Щось подібне я помічав під час виступів професорів Михайла Тиводара і Василя Німчука, які вміли керувати аудиторією, змушували вдумуватися в кожне їхнє слово. До речі, Любомир Омелянович аналогічно поведився під час звичайної розмови.

За порівняно короткий проміжок часу він пройшов шлях від рядового викладача до професора, блискуче захистивши в 35 років докторську дисертацію. На той час він був чи не наймолодшим доктором наук в університеті. Його праці друкувалися в найбільш престижних наукових виданнях України і низки європейських країн, а кожна його нова книга відразу ставала подією та викликала резонанс серед фахівців. Усі близькі знайомі Любомира Омеляновича бачили, як розширився науковий діапазон вченого – від дослідження української та слов'янської ономастики, історії української літературної мови, мови та культури української діаспори – до ґрунтового вивчення проблем лексикографії та перекладу. Після захисту докторської дисертації його ім'я стало знаковим в

українській і європейській ономастиці. З ним радилися, прислухалися до його думок, пропонували взяти участь у написанні фундаментальної енциклопедії «Українська мова».

Події 2004 року в Україні, більш відомі, як Помаранчева революція, призвели до радикальних змін в українському суспільстві. Не обминули вони і наш університет...

Після призначення мене виконувачем обов'язків ректора Ужгородського національного університету я намагався чим швидше сформувати команду однодумців. У моєму баченні ці люди повинні були бути порівняно молодими, відомими вченими і високоморальними особистостями. Я запропонував посади проректорів Олександрові Сливці, Ігореві Студеняку, Володимир Шетелі та Любомиру Белею, які на той час уже мали «ім'я», як кажуть, «зробили себе самі». Правду кажучи, я найбільше побоювався, що від моєї пропозиції відмовиться саме Любомир Омелянович. Я добре знав, яким є його ставлення до адміністративної роботи – він просто цього не любив. Немале значення мав і той факт, що Любомир кілька років до цього переніс важкий інфаркт: лікарі в прямому розумінні цього слова повернули його «з того світу». Але Любчик, після кількох днів обдумування, дав згоду...

Нещодавно переглянув унікальний, як на мене, документальний фільм Андрія Ребрика «Хочемо правди», який побачив світ відразу після завершення Помаранчевої революції. До речі, ідея створення цього фільму належала саме Любомиру Омеляновичу. Мене вразили його думки, як усім нам треба жити і працювати після 2004 року, адже український народ такі великі надії покладав на післяпомаранчевий період. Згадавши митрополита Андрея Шептицького, Любомир Белей зауважив: «Ми маємо демонструвати щоденну мурашину працю... Треба день у день, тиждень у тиждень, рік у рік працювати без подвигів, але день у день пам'ятати про свою сім'ю, про своє місто, про свою державу, про свій народ... Не бути підлим, щоб не було соромно перед обличчям своїх сучасників та прийдешнім поколінням. Як би це не звучало патетично...». Це були не просто слова проректора Любомира Белей, а його життєве кредо, глибоке внутрішнє переконання.

Любомир Белей працював на посаді проректора з навчально-виховної роботи впродовж 2005–2007 років, віддавши себе повністю цій нелегкій роботі. Численні виховні та культурно-масові заходи, відвідування студентських гуртожитків, постійні спілкування з професорсько-викладацьким складом та преставниками студентського самоврядування... Ми відвідали десятки шкіл у різних куточках Закарпаття. Саме йому належала ідея кожний новий навчальний рік розпочинати з відвідування Служби Божої викладачами і студентами, що згодом переросло в добру традицію. Будучи побожною людиною, Любомир

Омелянович добре розумів величезну роль церкви і духовності в житті закарпатських українців. Він цілком підтримав мою ініціативу щодо перенесення наукової бібліотеки Ужгородського університету із єпископської резиденції кафедрального собору до нового приміщення. Пригадуються неодноразові наші розмови з владикою Міланом про вирішення цієї непрості проблеми.

Перебування Любомира Белея на посаді проректора збіглося з надзвичайно важливим для нас викликом – вступною кампанією 2005 року. Для Любомира Омеляновича не було сумнівів у тому, що вступні іспити повинні пройти чесно і прозоро. В його особі я бачив одностунця і соратника. «Якщо людина розумна і талановита, – неодноразово твердив Любомир, – вона повинна навчатися на державному замовленні».

Під час вступної кампанії 2005 року ми вперше в історії краю дозволили журналістам бути присутніми на іспитах. Цей наш крок позитивно оцінила газета «День» у статті під назвою «Журналістикою по хабарництву?»: «Надзвичайно важливим нововведенням вишу є акредитація на вступних іспитах представників ЗМІ, які зможуть бути присутніми як під час самих іспитів, так і під час введення даних до комп'ютерів».

Ми надзвичайно серйозно поставилися до відзначення 60-річчя нашого університету. Закономірно, що лєвова частка відповідальності лягла на плечі проректора з навчально-виховної роботи. Необхідно було підготувати належну концертну програму, адже ми запросили чимало визначних учених із різних куточків України та світу. Любомир Омелянович цілими днями «пропадав» на численних репетиціях наших художніх колективів, навіть переконав народного артиста України Степана Гігу, щоб той виступив з окремим сольним концертом. Разом із проректором із наукової роботи Ігорем Студеняком він підготував представлення на видатних учених, яким ми присвоїли звання «Почесний доктор Ужгородського національного університету». За літературною редакцією професора Любомира Белея побачили світ унікальні видання, присвячені 60-й річниці утворення найстарішого вишу в краї – «Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук, професори Ужгородського національного університету» (2005) та «Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття» (2005). Необхідно відзначити, що Любомиру Омеляновичу вдалося налагодити тісну співпрацю університету з видавництвом «Гражда», яке очолює відомий закарпатський видавець і письменник Іван Ребрик. Саме це видавництво спричинилося до випуску цілої низки знакових книг про університет та його найкращих представників. До речі, з ініціативи Л. Белея студія «Гражда» видала документальний фільм «Ужгородський національний... Грані становлення і розвитку», у якому простежувалися основні етапи історичного минулого і сьогодення найпотужнішого закарпатського вишу.

Перебуваючи на посаді проректора університету, Любомир Омелянович продовжував плідно займатися науковою діяльністю, хоча адміністративна робота забирала чимало часу. Йдеться навіть не про написання монографій і статей. З ініціативи вченого в університеті був відкритий Науково-дослідний інститут україністики імені Михайла Мольнара. Пригадую, як деякі «поважні науковці» глузували: невже не можна було назвати інститут іменем якогось відомого вченого? Хто такий Мольнар? Де його «розкопав» Белей? Ці «інтелектуали» й гадки не мали, що саме Михайлу Мольнару належало авторство численних праць про літературу Закарпаття, зокрема про Василя Гренджу-Донського, а монографії «Словаки і українці» та «Тарас Шевченко у чехів та словаків» уже давно стали класичними. Не один раз із Любомиром Омеляновичем ми обговорювали проблему перенесення до Ужгорода особистого архіву цього визначного вченого та його опрацювання.

Тепер, з відстані часу, можна впевнено стверджувати: Любомир Белей створив інститут, який на відміну від багатьох бутафорних, вніс великий вклад у дослідження історії і культури української діаспори. У започаткованій знаним професором серії «Ukrainica: ad fontes» упродовж 2008–2013 років були видані рідкісні і до того часу маловідомі в Україні праці Аркадія Животка «Українське Подоння», Євгена Маланюка «Шлях до Шевченка», Дмитра Дорошенка «Євген Чикаленко», вибрані твори Гавриїла Костельника «Ultra Posse», Михайла Мольнара «Від Влтави до Дніпра» і «Українсько-словацькі культурні взаємини від початку ХІХ до середини ХХ ст.», унікальний збірник «Стилос проти стилетів. Карпатська Україна у журналі «Пробоем» (1934–1943)», Юліана Тамаша «Українська література між Сходом і Заходом». Уже не працюючи на посаді проректора, Любомир Омелянович вніс пропозицію про присвоєння видатному сербському вченому Юліану Тамашу звання «Почесний доктор Ужгородського національного університету». Я, а згодом і Вчена рада, підтримали цю ініціативу. У 2009 році на філологічному факультеті диплом і медаль доктора *Honoris causa* ми вручили завідувачу кафедри русинської мови і літератури, академіку Новосадського університету, закордонному члену НАН України Юліану Тамашу. Співпраця Любомира Белей і Юліана Тамаша вилилася в публікацію фундаментальної тритомної праці Дмитра Дорошенка «Слов'янський світ у його минулому й сучасному», яку видало ужгородське видавництво «Гражда».

Даруючи мені примірник книги, Любомир Омелянович залишив оригінальний автограф: «Справжньому історикові-професіоналу від історика-аматора славно працю про слов'ян». Коли Любомир Белей запропонував мені написати статтю до колективної праці хорватських і українських вчених «Zakarpatska Ukrajina: povijest–tradicija–identitet», який видавався в Загребі, я з

вдячністю запропонував статтю про історію Карпатської України 1938–1939 років.

Добре пам'ятаю той день, коли Любомир твердо вирішив перейти винятково на викладацьку роботу. Заявивши про свій намір, він немов би просив вибачення. Хоч я не полишав спроб переконати його залишитися на посаді, але, насправді, розумів, що він уже мав остаточне рішення. Любомир Омелянович перш за все був науковцем і педагогом, працював над багатьма важливими науковими проектами, готував кілька монографій, які через деякий час науковці назвуть фундаментальними. І вони насправді були такими.

Назву тільки деякі: «Українські імена колись і тепер» (2010), «Ім'я для дитини в українській родині» (2011), «Курс старослов'янської мови. Ч. 1» (2012), «Не минаючи ані титли. Лінгвобіографії старослов'янської мови» (2015), «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro» (2017).

Зверніть увагу на той факт, що монографії Любомира Белея друкували престижні видавництва «Свічадо», «Фоліо» і «Темпора», а його статті поміщали на своїх шпальтах всеукраїнські часописи «Дзеркало тижня» і «Український тиждень». Біографічні нариси про життєвий і творчий шлях ученого опублікували такі авторитетні видання НАН України, як «Українська мова: енциклопедія» та 30-ти томна «Енциклопедія Сучасної України» під редакцією академіка Івана Дзюби. Це було свідченням прижиттєвого визнання внеску Любомира Белея в розвиток української науки.

Професор Любомир Белей відійшов у засвіти в 56 років, але навіть фізична смерть не може повністю стерти творчу особистість. Такі люди залишають після себе свої праці, які читають наступні покоління, дають їм оцінку і використовують у повсякденному творчому пошуку. Чимало ідей і наукових висновків Любомира Белея залишаються і ще довго залишатимуться актуальними, до них ми постійно звертатимемося. А, отже, він продовжує своє буття поміж нас.

*Микола Вегеш,
доктор історичних наук, професор
Ужгородського національного університету*

УКРАЇНСЬКА НАЦІЯ І ЗАПОВІТ ПРОФЕСОРА ЛЮБОМИРА БЕЛЕЯ

Трохи більше ніж за рік, померли чотири видатні закарпатські мовознавці, доктори філологічних наук – Павло Чучка, Василь Німчук, Михайло Сюсько та Любомир Белей. Мовознавча наука на Закарпатті втратила своїх загальноновизнаних авторитетів.

Наймолодшим із них був професор Ужгородського національного університету Любомир Белей, який прожив усього 56 років. З-поміж інших він вирізнявся не тільки глибокими знаннями та ерудицією, але й активною громадянською позицією. Це був видатний вчений із серцем публіциста. Чи не єдиний в Ужгородському університеті, який постійно друкувався у поважних загальнонаціональних часописах «Український тиждень», «Дзеркало тижня», видавав книжки у відомих видавництвах «Темпора», «Фоліо». Заснував при Ужгородському національному університеті Науково-дослідний інститут україністики імені Михайла Молнара, який провадив гуманітарні дослідження і видавав унікальні праці із призабутої спадщини.

Любомир Белей був одним із кількох впізнаваних закарпатських облич перед культурним світом. На жаль, доля була невблаганною до мовознавця, і він пішов у засвіти в розквіті творчих сил. Але навіть те, що він встиг зробити, залишиться в загальнонаціональній скарбниці.

Останньою книжкою професора Любомира Белея став «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення *in vitro*», що побачила світ у 2017 році у видавництві «Темпора».

Майже 400-сторінкова монографія на науковому рівні викриває таке небезпечне явище, як неорусинство, його генезу і причини, головних дійових персон і особливості функціонування в різних країнах. Подібної всеохопної книжки про цей політичний рух, що вміло маскується під етнічний, в Україні ще не виходило. Найбільш системний аналіз висловлював у своїх розлогіх статтях академік, доктор історичних наук Олекса Мишанич, який помер у 2004 році. Однак час не стоїть на місці. І неорусинство також змінюється. Тому праця Любомира Белея та її висновки абсолютно на часі.

Україна все ще погано усвідомлює небезпеку сепаратизму, який розпалюють на Закарпатті, в тому числі й закордонні центри. Ми розводимося про демократію і лібералізм, коли проти Української держави вчиняють сплановані провокації, які можуть призвести до серйозних деструктивних наслідків. Події в Криму та на Донбасі мають раз і назавжди викоринити нашу пасивність та інфантильність в питаннях національної безпеки. Будь-яким спробам дезінтегрувати українську націю слід одразу класти край.

«Націєтворенням *in vitro*» («з пробірки») назвав іронічно книжку Любомир Белей, аби вказати на відсутність природних передумов для творення нового слов'янського народу на Закарпатті. Ясна річ, штучно можна витворити будь-який покруч, особливо якщо це щедро фінансувати, але воно не матиме життєвої сили.

Від початку неорусинство на Закарпатті започаткувалося як рух політичний із сепаратистськими гаслами. Вимога автономії чи навіть окремої держави є постійним гаслом сепаратистів протягом уже чверті століття. Вся доктрина неорусинів базується на відвертій маніпуляції та підтасовці фактів. Зокрема, про історичну тяглість «русинського» народу та інші антинаукові твердження. Любомир Белей аргументовано спростовує всі ці вигадки.

Аби раз і назавжди поставити крапку в безплідній дискусії із доморощеними та закордонними маніпуляторами, Україна має почати боротися із сепаратизмом і на законодавчому рівні. Давно вже пропонується за сепаратистську діяльність позбавляти громадянства і видворяти з країни.

Неорусинським діячам з-за кордону має бути заборонений в'їзд до України як особам, що розпалюють сепаратизм. Такі превентивні заходи давно застосовуються в інших державах. Це тільки у нас сепаратистські видання можуть вільно друкуватися в одному з ужгородських видавництв і продаватися в центральній книгарні Ужгорода. А заокеанський ідеолог неорусинства Пол Магочі вільно роз'їжджає Україною і виступає на публічних зустрічах. На закарпатському державному телеканалі «Тиса-1» показують двічі на тиждень програму «Русинська родина», яка за бюджетні кошти пропагує «новий слов'янський народ».

Професор Любомир Белей наголошує, що не сміє бути загравання із неорусинами. Україні слід заборонити вживання слів «русинський», «русин» у значенні «неукраїнський», «неукраїнець».

Адже це давні самоназви українського народу на всій території його проживання. Вперше назва «русин» фіксується у давньокиївських літописах. Русинами називалися українці в литовську та козацьку добу. Ще до Другої світової війни так офіційно записували українців Галичини, Буковини, Закарпаття чужі держави.

Тому не може бути протиставлення старої самоназви «русини» і нової «українці», адже вони позначають один і той же народ, а не два різні, як це пробують подати закордонні маніпулятори. Українська влада на законодавчому рівні має заборонити подібні маніпуляції як такі, що ведуть до дезінтеграції українського народу.

«Хочете створити з пробірки новий народ – ваша справа, але не на українській культурній спадщині», – наголошує Любомир Белей. І тут Україні

слід проявити таку ж принциповість, з якої Греція відстоювала власне історичне право на назву своєї північної провінції Македонія й домоглася свого.

Ми не можемо віддати свою тисячолітню історичну спадщину українофобам, які, прикриваючись нашою давньою самоназвою «русини», ведуть ідеологічну війну проти нас. Українська держава мусить нарешті ухвалити розумне рішення.

*Олександр Гаврош,
журналіст, письменник*

З ПОХОВАННЯМ ЛЮБОМИРА БЕЛЕЯ УНІКАЛЬНЕ НАУКОВЕ ЯВИЩЕ СТАЛО ІСТОРІЄЮ

На похороні ми оплакуємо самих себе. Тому що разом із утратою близької людини відходить живий шмат власного світу. Гігантський екскаватор, зачерпнувши частину тебе, мовчки забирає її, і ти безсилий щось вдіяти, руки опускаються, і залишається глибока вирва. Майже 40 днів тому не стало мого однокурсника Любомира Белея, з яким мешкали в одній кімнаті 4 роки – час достатній, щоб переплелися погляди на життя, і це відчувалося у подальші роки. Ми взяли по шматочку світу один від одного і пішли собі далі. Пізніше зустрічалися зрідка й ненадовго. Але він виникав саме в найважливіші, найпотрібніші моменти. І це не забувається.

Це особисте. Проте під час прощання з Л. Белеєм не один із присутніх подумав про те, що з відходом Любомира Омеляновича, доктора філологічних наук, педагога й патріота, надалі нема кому підтримувати європейський рівень наукових досліджень, які трималися на плечах видатних ужгородських мовознавців, визнаних світом. Це було унікальне, глибоке й потужне явище у вітчизняній діалектології. Йосип Дзенделівський, Кирило Галас, Борис Галас, Михайло Сюсько, Павло Чучка, Василь Німчук, Любомир Белей... Люди, яких пам'ятатимуть не лише за масштабні наукові результати, а й за їхні незабутні людські якості, за сказане ними на парах і на перерві, інколи ніби «між іншим». Засіяне зерно неминуче проросло в душах і свідомості тих студентів та молодших колег, хто умів слухати й почути.

Починаючи з 1950-х наша кафедра української мови стала орієнтиром для науковців багатьох мовознавчих центрів. На базі Ужгорода проводилися форуми з питань діалектології та практичних рекомендацій у формуванні лінгвістичних атласів. Ось імена, на яких усе це трималося.

Йосип Дзенделівський. Вершина, на яку рівняються всі. Його «Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області» назавжди залишиться зразком ґрунтового масштабного наукового підходу до теми. Доктор наук, котрого знав і поважав науковий світ, врешті він став зачинателем руху, який увібрав у себе абсолютну відповідальність і наукову принциповість.

Кирило Галас, науковець, поет, педагог, чия спадщина досі чекає повноцінного освоєння. Його вірші відзначалися експресивною образністю, точною поетичною фразою. Серед виданих і ще, на жаль, не виданих праць – словники, «Посібник для практичних занять із історичної граматики української

мови» тощо. Його життєві й наукові принципи залишили слід у душах багатьох студентів

Син Кирила Йосиповича – кандидат філологічних наук Борис Галас. Як і Любомир Белей, був улюбленцем студентів, зразком ерудованості й глибини досліджень. Він володів енциклопедичними знаннями у сфері історії мови. Його монографії і статті були присвячені багатьом мовознавцям і письменникам, дослідження закарпатських діалектів є безцінною базою для подальшої діяльності науковців та студентів.

Павло Чучка. Доктор філологічних наук, заслужений діяч науки й техніки України, член експертної ради ВАКУ, комісії при АНУ, урядової Правописної комісії при Кабінеті Міністрів, один із засновників Народного руху і закарпатської «Просвіти». Автор надзвичайно популярного і при тому науково вагомого видання «Історико-етимологічний словник прізвищ українців Закарпаття». Павло Павлович вивів у люди десятки молодих науковців. Його дотепністю, трохи іронічним стилем викладання «заразилися» більшість із послідовників.

Михайло Сюсько. Унікальний викладач і лектор, двометровий богатир, який із неодмінною повагою ставився до студентів. Він очолював спеціалізовану вчену раду із захисту докторських та кандидатських дисертацій з українського мовознавства. Очолював кафедру української мови, керував сотнями дипломних та курсових. За його плечима – сотні наукових робіт, лінгвістичні атласи з діалектології, словник зоонімів (назв тварин) Закарпаття.

Василь Німчук. Киянин, котрий народився на Іршавщині, видатний науковець, директор Інституту української мови Академії наук України.

Любомир Белей. Доктор наук. Директор інституту ім. Михайла Мольнара. Проректор УжНУ. Автор численних досліджень, блискучий знавець говірок сіл Закарпаття, автор багатьох наукових мовознавчих досліджень, якими цікавилися за кордоном. І врешті – автор книжки «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro», в якій спокійно, але безжалісно препарував суть цього політичного явища.

Усі вони відійшли у вічність, але встигли, як ніхто, глибоко й переконливо дослідити життя й зміни закарпатських говірок – наслідок непростого «біографії» української мови. Їхні дослідження не піддавалися жодному сумніву в Києві, Москві, Празі, і в жодного серйозного науковця не виникало питань про українську основу закарпатського діалекту.

Що ж далі? Хто продовжить на рівні Йосипа Дзендзелівського і згаданих його колег справу, яка була зразком ретельного наукового підходу? Кого можна назвати орієнтиром? Визнаймо – нема кого. Попереду або поверхове, задля наукового ступеня «повторення пройденого» (якщо помиляюся, то з радістю це

визнаю), або самодіяльні прожекти невігласів від політики. Навряд чи хтось із «русинів» візьметься освоїти наукову мовознавчу базу (хоча б навчилиися правильно користуватися термінологією), вивчити порівняльну історію мов, зрештою, прочитати хоча б соту частину серйозних, не скаламучених сумнівними інтересами досліджень. А це важко і ... небезпечно для власних політичних амбіцій.

Одне втішає: політика – річ швидкозмінна, а наукова істина – це назавжди.

Василь Горват, журналіст

СПРАВЖНІЙ УКРАЇНСЬКИЙ ІНТЕЛІГЕНТ

Про нього все ще важко й незвично говорити в минулому часі, хоча пройшли вже три з лишком роки, які принесли багато нових тривог і втрат. І коли в якійсь розмові спливає його ім'я чи просто в пам'яті виникає з цим іменем якась асоціація, перед очима з'являється його характерна, злегка іронічна напівпосмішка.

З Любомиром Белеєм я познайомився в середині 1980-х у Києві. Тоді я був аспірантом Інституту напівпровідників і жив разом з братом Богданом, аспірантом Інституту мовознавства, у гуртожитку в Академмістечку на вулиці Доброхотова. Саме туди прийшов одного вечора Любомир у товаристві мого брата та Павла Чучки, який жив у сусідньому будинку і працював з моїм братом в одному інституті. Любомир теж був аспірантом, але в Ужгородському університеті, а до Києва приїхав у своїх справах. Чучку він знав із Ужгорода, а у нас в гуртожитку зупинився, щоб заночувати. Любомир виявився людиною знаючою і цікавою, і поступово ми стали друзями. У ті радянські часи, коли вся діяльність людей, усякі обговорення й дискусії мали зв'язатися з ідеологічною лінією комуністичної партії, в Любомирові виразно відчувався український дух, інтерес до української історії та культури, і це було для мене дуже привабливим.

А незабаром після того настала "горбачовська відлига", коли в пресі (інтернету тоді не було, а на телебачення відлига прийшла дещо пізніше) почали з'являтися перші паростки дискусій, критичні статті на теми радянської історії. Ми з Любомиром, молоді та допитливі, активно стежили за періодикою, обговорювали ще нещодавно заборонені теми, переконувались у спільності поглядів на країну, в якій зароджувалися небувалі зміни. На тлі черг у магазинах, дефіциту товарів, знецінення грошей відкривалися нові історичні факти, зростали критичні виступи, народ прагнув демократії. Відкривалася правда про ГУЛАГ і голодомор, про пакт Молотова-Ріббентропа і Карпатську Україну. До виступів у пресі додалися перші протестні мітинги й демонстрації, з'явилися синьо-жовті прапори. Любомир був у вирі цього життя, брав активну участь у роботі перших національно-демократичних організацій – Товариства української мови, Народного руху, роблячи реальні справи. Крах Радянського Союзу і незалежність України – це те, що, безперечно, сталося б і без Любомира, без мене, без багатьох наших друзів, але всі ми були щасливі, що внесли в це свою скромну лепту.

Після мого повернення до Ужгорода дружба з Любомиром набула сімейного характеру. Його дружина Галя, приємна й цікава людина, чудовий лікар, довгі

роки кваліфіковано консультує всю нашу сім'ю з медичних питань. Її думку ми дуже цінуємо й дорожимо нею. Вони вдвох дали чудове виховання синам Лесеві та Остапові та доньці Ярині, що зараз продовжують родинні традиції, ставши фахівцями з філології та медицини. Познайомилися ми й з Любомировими батьками, пані Наталею й паном Омеляном, з його молодшими братами Андрієм і Олегом. Любомир був хорошим сином, чоловіком, братом і батьком. Він піклувався про кожного в родині, тішився успіхам і допомагав розв'язувати проблеми. Як сказав, що він, незважаючи на молодість, був центром своєї родини – для всіх, включно з батьками, його думка була надзвичайно важливою, і з нею рахувалися.

Любомир був добре знайомий і з нашою родиною, його дуже шанували і мої батьки та діти, дружні взаємини поєднували Белеїв з сім'єю мого брата Богдана. В Ужгороді Любомир познайомив мене зі своїми друзями, зокрема з Іваном Ребриком та Юрієм Нейметом, дружні стосунки з якими підтримуємо й донині.

Працюючи в Ужгородському університеті, Любомир успішно захистив кандидатську і докторську дисертації, став професором. Спершу він спеціалізувався в такій галузі мовознавства, як ономастика – наука про імена. Любомир видав кілька книжок про імена, міг багато що цікавого про них розповісти.

За час його роботи структура факультету зазнала кількох реорганізацій, тож Любомир працював на кафедрах загального і слов'янського мовознавства, потім словацької філології, далі – української мови. Добре знав старослов'янську, латинську, словацьку мови, був автором низки книг, зокрема кількох словників. Його наукові інтереси перепліталися з громадською діяльністю.

Він детально знайомиться з українським життям у сусідніх слов'янських країнах. Десь у 1989–1990 роках (точніше вже не пригадаю) Любомир наводить контакти з такою невідомою для українців гілкою нашого народу, як бачванські русини у Воєводині (тодішня Югославія, тепер Сербія). Він неодноразово їздить туди, спілкується з тамтешніми культурними діячами. Тоді я вперше почув від Любомира імена літераторів та митців з Воєводини Юліана Тамаша, Юліана Надя, Янка Рамача, пізніше мав коротку нагоду побачити декого з них у Любомира.

Дослідження Любомира Белея про літературу, мову, історію та культуру русинів Воєводини показують їх як особливу гілку української діаспори. Любомир знайомить з бачванськими русинами українську наукову громадськість не тільки у своїх дослідженнях, а й особисто організовує їхні візити до Ужгорода та Києва, зустрічі з науковцями.

Ще до початку війн у колишній Югославії Любомир відвідує менш чисельну діаспору українців у Хорватії і в Боснії, а під час війни допомагає родині одного

з них, Михайла Ляховича, знайти притулок в Україні. Не менш активно Любомир досліджує життя русинів-українців Словаччини, знайомиться з відомим словацьким україністом Михайлом Мольнаром, з яким тривалий час підтримуватиме наукові і дружні взаємини.

Будучи фахівцем зі слов'янського мовознавства та людиною, добре знайомою з життям української діаспори в центральній Європі, Любомир детально аналізує спроби ряду проросійських та проугорських діячів пропагувати окремішний характер "русинської" мови на Закарпатті, показує їх антинауковий та політично обумовлений характер. Він є автором книги та статей, доповідей і виступів з цієї тематики. Водночас він активно друкувався не тільки в наукових виданнях, а й на сторінках популярних газет і журналів для широкої публіки – "Дзеркало тижня", "Український тиждень", подавав інформацію до словацького щоденного видання "Nový čas".

Чимало з того, про що Любомир писав, ми обговорювали у розмовах – принаймні на тому рівні, на якому це дозволяв мій рівень підготовки, адже з більшості питань, які він порушував, я, безумовно, не був фахівцем. Ми часто погоджувались один з одним і нерідко сперечались, бо на якесь питання могли мати й різні погляди. Звичайно, наші розмови при зустрічах стосувались і політичних проблем, й університетського життя, і літератури, і музики, і спорту, і повсякденних справ. Він знав багато цікавих історій з життя та з книжок, тому спілкування з ним було приємним і змістовним.

Важливою особливістю світогляду Любомира була його релігійність. Думаю, що це зумовлено вихованням у родині, де релігія була однією з важливих складових разом із національною ідентичністю. Мабуть, саме тому Любомир бачив релігію невідривною від її національного характеру, був палким прихильником української церкви. Оскільки мені релігійне світобачення не притаманне (я часто напівжартома кажу, що я – "людина світська"), у перші роки Любомир кілька разів пробував мене переконувати. Коли виявилось, що такі спроби безрезультатні, ми відійшли від світоглядних дискусій на цю тему, а питання релігії обговорювали як інструмент політики, і тут наші погляди були близькими.

Не можна оминати увагою постать Любомира як викладача – не знаю, скільком сотням чи тисячам студентів він намагався передати свої знання і погляд на світ. В університетських коридорах наші шляхи практично не перетинались, але між собою проблеми освіти ми обговорювали не раз, і погляди наші при цьому загалом були подібні. І було дуже приємно, коли молодша за віком колега моєї дружини, філолог за фахом, випадково дізнавшись про наші дружні стосунки з Белеями, здивувалась: "О! Та це ж мій улюблений викладач!"

Між друзями заведено допомагати один одному, і Любомир завжди відгукувався на прохання або й сам пропонував допомогу, не чекаючи, поки я попрошу. Не злічити, скільки разів він, зачувши, що в мене захворіла дитина чи хтось із батьків, приїжджав з Галею до нас через майже ціле місто, щоб ми отримали і фахову медичну консультацію, і дружню підтримку. У дев'яності роки минулого століття, коли на роботі платили мало і з затримками, Любомир не раз і не два підшукував для мене додатковий заробіток – переважно набір тексту на комп'ютері та макетування книжок, часом графічні роботи (тоді комп'ютерів було ще небагато й мало хто міг це робити самостійно). А влітку 1994 року саме "з подачі" Любомира я працював у Києві з добровольцями американського Корпусу Миру, де не тільки заробив такі необхідні тоді гроші, а й познайомився з багатьма цікавими людьми.

Деякі влучні фрази Любомира в моєму оточенні стали цитатами, і коли ми їх повторюємо, в розмові з'являються нотки суму. Наприклад, часто пригадую, як Любомир, невдовзі по тому, як придбав машину й почав на ній їздити, прокоментував свою відповідь на моє питання про те, як швидко він доїхав з Ужгорода до Львова: "Я, звичайно, міг би приїхати на пів години швидше. Постійно нервував би дорогою, обганяючи інших. І все це задля того, щоб на пів години раніше побалакати з тобою за кавою?" Мені здається, над цим варто подумати тим, хто, перебуваючи за кермом легкового автомобіля, бачить у собі гонщика.

Любомир мав розвинуте почуття гумору, був людиною тонкою і делікатною, уважною і стриманою, ніколи не чванився своєю освітою й високими науковими званнями – справжній український інтелігент. Саме таким його сприймали всі, кому випала нагода його пізнати.

Мені щастило в житті на хороших і гідних людей. З багатьма зустрічаюсь як з добрими друзями. А когось уже, на жаль, мушу тільки згадувати. Все ще важко повірити, що серед них – Любомир Белей, мій вірний друг, на рік молодший за мене, справжній українець, при згадці про якого спливає в пам'яті його інтелігентне обличчя з доброю, трохи іронічною усмішкою.

*Юрій Ажнюк,
доктор фізико-математичних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту електронної фізики НАН України*

ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА ЛЮБОМИРА БЕЛЕЯ

12 травня на 57-му році життя відійшов у засвіти відомий український мовознавець, автор дюжини ґрунтовних наукових книжок, доктор філологічних наук, засновник і директор НДІ україністики імені Михайла Мольнара, професор кафедри української мови Ужгородського національного університету Любомир Омелянович Белей.

Так звучить офіційна інформація, але є ще й інша, емоційна, особиста: помер мій улюблений викладач. Людина, на яку хотілося рівнятися. Професор, якого поважали й трохи навіть побоювалися – настільки був принциповим і порядним. Лектор від Бога. Ходяча енциклопедія. Чуйна, симпатична людина з добрим серцем. Чоловік і батько прекрасної родини. Діяльний (тут хочеться поставити три знаки оклику!) українець – все життя в роботі, серед книжок, наче середньовічний монах, який живе в бібліотеці.

Пам'ятаю нашу першу розмову, яка відбулася на східцях ужгородського філфаку. Осінь 2004 року, ми з однокурсником Славою спускаємося вниз, а назустріч нам іде професор Белей (ще один штрих: коли ти бачив Любомира Омеляновича, то якось мимоволі виникало бажання вирівняти спину). У нас на рукавах зав'язані помаранчеві стрічки. Професор зупинився біля нас і запитав, чому ми їх носимо – чи просто так, бо мода, чи це наша обдуманна й принципова позиція. Слід нагадати, що тоді ректор і декани підписували листи на підтримку Януковича, в університеті панувала гнітюча, пристосуванська атмосфера. Ми пояснили нашу позицію – і професор схвально усміхнувся, цитуючи Шевченка: «Борітеся – поборете!».

А тоді почався Майдан, і я поїхав до Києва. Пригадую, як мені подзвонили й розповідали про засідання вченої ради на нашому філфаці. Ми – студенти – давно оголосили страйк, а от викладачі комизилися. Тоді підвівся професор Белей і виголосив коротку, але рішучу промову. Одна фраза з того виступу стала легендарною серед студентства: «Досить жувати соплі про Стуса!». Мовляв, не можна на парах розповідати про величний подвиг Стуса, а самим боягузливо ховати голови в пісок. Тоді ми зрозуміли, що Любомир Омелянович не просто патріотична й порядна людина, а ще й мужчина зі сталевим характером.

Ніколи не забуду, як професор Белей читав лекції, походжаючи аудиторією й крутячи на пальці брелком із ключами. Читав старослов'янську мову! І робив це так, що навіть абсолютно випадковим студентам філфаку ставало цікаво. Хоча просто цікаво було дивитися на людину, яка без жодних листочків і нотаток із тижня в тиждень читає курс, який виростав поза межі вивчення лише мови – це були заняття з історії, культури, політики, літератури, загального контексту,

який допомагав нам «оживити» цю мертву мову. Просто приклад: про існування Мілорада Павича і його книжки «Хозарський словник» я дізнався на цих-таки лекціях, уявіть собі, наскільки широкий інтелектуальний контекст ми отримували. Важко було повірити, що людина здатна стільки інформації тримати в пам'яті, що існують науковці з таким справді енциклопедичним об'ємом!

Професор Белей робив наш провінційний філфак непровінційним. Він на нашому факультеті й університеті загалом був ніби інопланетянином – настільки вирізнявся в усьому. Був прикладом принципового вченого, який займається справжньою наукою, якого друкують у Києві й Львові, якого знають і запрошують на лекції в університети різних країн. Чи треба дивуватися, що в одному своєму оповіданні, коли мені треба було описати вигаданого професора, то я «списав» його образ із Белей? На мій погляд, справжній професор лише так мав виглядати і тільки так говорити.

Це він мене «заразив» Балканами, час від часу рекомендуючи щось до прочитання й позичаючи рідкісні книжки. Це в його машині я вперше почув гурт «Кому вниз». Та й узагалі, з Любомиром Омеляновичем пов'язано багато моїх «уперше». Та й не тільки моїх, адже професор виховав тисячі студентів.

І тепер, сумуючи разом із його родиною, я хочу висловити улюбленому професору Любомирові Белею щире й безмежне вдячність.

Я щасливий, що в юнацькі роки, коли формувалися світогляд і характер, я мав такий взірець перед очима.

Шляхетної, професійної, патріотичної й доброї Людини.

*Андрій Любка,
письменник, перекладач*

СТУДЕНТСЬКИЙ ГУРТОК ЛЮБОМИРА БЕЛЕЯ

Для мене професор Любомир Белей був особливим викладачем.

Наш курс завжди чекав на його лекцій, хоча й трохи побоювався. Бо професор Белей помітно вирізнявся на факультеті. Любомир Омелянович читав старослов'янську мову без шпаргалок, статечно проходжуючись аудиторією, виразно наголошуючи ключові слова. Я часто ловила його погляд і мені здавалося, що професор розповідає про Кирила і Мефодія чи пояснює парадигми відмінювань старослов'янських слів саме для мене. Але таке відчуття виникало в багатьох, хто його уважно слухав.

Любомир Омелянович спонукав нас думати, а не відтворювати записане на лекції. Провокував дискусію, подаючи інформацію, яка не входила до обов'язкової програми. Для мене ці знання були найцікавішими. Він розширював наше світосприйняття, радив стежити за передовими часописами «Український тиждень», «Дзеркало тижня», надсилав найновіші електронні сербські, словацькі наукові збірники, навіть ділився книжками з домашньої бібліотеки. Часто рідкісними, недоступними для нас, виданими за кордоном. Наприклад, досі на моєму комп'ютері є найповніше зібрання творів, статей Юрія Бачі, в тому числі недрукований четвертий том. Пам'ятаю, як допізна зачитувалася книжкою Леоніда Залізняка «Українці: витоки та історичні долі», наукова концепція якого вибудована на археологічних свідченнях і узгоджується з теоріями провідних істориків мови Ю. Шевельова, Г. Півторака.

Нам, випускникам української філології УжНУ 2017 року, пощастило двічі. По-перше, ми мали високоєрудованого і шляхетного викладача. А по-друге, стали учасниками студентського культурологічного гуртка при Науково-дослідному інституті україністики імені Михайла Мольнара.

Ми збирались після пар, здається, один чи два рази на місяць у кабінеті інституту, де на робочому столі завжди квітнув рожевий цикламен. До гуртка належали Олександр Староста (нині аспірант), Ксенія Шокіна (нині журналістка), Ольга Турянця, Ангеліна Росоха, Крістіна Гаранчевська. Разом із доктором філологічних наук студіювали теми, що виходили за межі університетської програми. Зокрема, обговорювали книжки закордонних україністів Юрія Шевельова, Дмитра Дорошенка, Олекси Горбача, Степана Смаль-Стоцького, Франтішека Тішого, Юліана Тамаша тощо.

Розбирали псевдонаукову теорію політичного неорусинства та її небезпеку для соборності української нації. Цікавилися найдавнішою українською діаспорою у Воєводині (Сербія). Так, під впливом свого наставника я написала статтю, опубліковану в «Студентському україністичному збірнику» (Ужгород, 2013) про творчу спадщину Гавриїла Костельника, першого класика руснацької

літератури. Гуртківці навіть планували поїхати в Новий Сад разом з улюбленим професором. На жаль, не склалося...

Зате робочі стосунки в мене все-одно зав'язалися з чільними діячами воеводинської діаспори Миколою М. Цапом та Миколою Шантою, коли почала працювати над бібліотечними виданнями, присвяченими постатям Івана Чендея та Олекси Мишанича. Тож посіяне професором зерно не пропало даремно.

Найголовніше, чого вчив нас Любомир Белей – не бути пасивними. Завжди наголошував: «Ставте питання! Не бійтеся відповідей! Шукайте!». За його порадою я зробила інтерв'ю для журналу «Український тиждень» в найстисліші терміни. Це досі для мене найвище досягнення на ниві журналістики. З приємністю згадую, що Любомир Белей називав мене «беручкою».

Особливо теплий спомин – про презентацію його останньої книжки «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro», що відбулася у листопаді 2017 року, незадовго до його передчасної смерті. Вечір в глядацькій залі Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Федора Потушняка був напрочуд успішним, і я щаслива, що саме мені випало його модерувати. Тому з великою радістю взялася упорядкувати книжку на пошану свого улюбленого викладача, якого завжди пам'ятатиму...

*Іванка Козутич,
редактор науково-методичного відділу
Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка*

ІНТЕРВ'Ю

ЛЮБОМИР БЕЛЕЙ: «ТЕРМІН «РУСИН» ТРЕБА ЗАБОРОНИТИ ВИКОРИСТОВУВАТИ У ЗНАЧЕННІ «НЕУКРАЇНЕЦЬ»»

«У неорусинському русі є просто обдурені особи, які люблять свою говірку, фольклор, прагнуть докопатися до істини, але потрапили в погану компанію, ставши жертвами підступної технології. Але таких небагато. Переважна частина – це особи, які на цьому заробляють», – вважає доктор філологічних наук, професор кафедри української мови УжНУ **Любомир Белей**. У своїй новій книзі «"Русинський" сепаратизм: націєтворення *in vitro*» він вживає термін «неорусинство», аби відокремити справжніх русинів, якими є всі українці, від тих, хто пропагує русинство з політичною метою. Праця є ґрунтовною відповіддю тим, хто на 26 році незалежності затаято називає русинів окремим народом, наголошуючи при цьому на відмінностях від українського етносу.

На 400 сторінках видання, яке побачило світ у київському видавництві «Темпора», викладено переконливі аргументи про неорусинство як технологію, спрямовану на дезінтеграцію історичного Закарпаття. Цей рух розпочинається ще в ХІХ столітті, згодом підживлюється фінансами з-за кордону й періодично нагадує про себе у вигляді Пола Роберта Магочі, Петра Гецька, купки радикальної «інтелігенції» на Закарпатті, а також невеликої кількості тих, хто сліпо вірить у те, чого й сам не розуміє.

«Якби ми вчилися так, як треба», знали свою історію й історію своєї мови, неорусинам не було би місця в нашому суспільстві. Тоді не було би причин у Любомира Белея видавати таку об'ємну за обсягом працю, як і не було би підстав для цього інтерв'ю. Однак неорусини поряд, вони свідомо чи несвідомо сприяють нашій роз'єднаності в цей непростий час. Тож Медіацентр УжНУ не міг оминати цієї розмови з професором Любомиром Белеєм про його нову книгу, неорусинську технологію і те, як протистояти подібним процесам.

РУСИНСЬКИЙ ПРОЕКТ ТЛІВ ІЗ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

– Скільки років Ви займаєтеся русинською проблематикою?

– Досить складно сказати, оскільки будь-яка особа, яка займається україністикою на західних теренах, так чи так мала справу з цією проблемою й мусила виробити власну позицію щодо неї. Окремі аспекти неорусинського руху я почав спеціально досліджувати років 10–12 тому, а з 2015-го Науково-дослідний інститут україністики ім. М. Мольнара реалізує наукові проекти з дослідження неорусинського руху як по лінії Державного фонду фундаментальних досліджень, так і МОН України.

– **Які події чи особи є відправною точкою русинського руху?**

– Все розпочалося ще наприкінці XIX століття, коли москвофільський рух на Галичині та Буковині потрапив у глибоку кризу, а натомість у повний голос заявило про себе українське національне відродження. Стало зрозумілим, що ніколи не збудуться мрії ні про «єдиную Русь от Попрада до Камчатки», ні про непорушність східних кордонів угорської корони. Це не на жарт перелякало як закарпатських москвофілів, так і офіційні угорські власті. Тоді-то місцеві москвофіли та угрофіли обрали спільну стратегію – переконати закарпатців, що вони зовсім інакші, ніж їхні сусіди по той бік Карпат.

Початком неорусинського руху можна вважати «Верховинську акцію». Один із її ініціаторів – Е. Еган, за свідченнями угорської україністки М. Маєр, яка досліджувала фонди Міністерства закордонних справ Угорщини, напередодні приїзду на Закарпаття два тижні інкогніто перебував у Галичині, де зустрівся, як він пише у доповідній записці, з «вождями русинського руху». У розмовах з ними він з'ясував, що ті мають плани об'єднати всіх русинів, які на той час жили в Російській імперії, на Галичині, Буковині та Закарпатті. А це несло пряму загрозу тогочасним угорським інтересам. Щоб не допустити українство за Карпати, було ухвалено досить детальну програму, спрямовану на відторгнення русинів закарпатських від русинів галицьких та буковинських. Ця програма мала як економічну, так і культурно-освітню частину. Результатом її реалізації стала газета «Недѣля», а також низка філологічних праць Г. Стрипського. З боку москвофілів сіяти зерна неорусинства взявся Є. Сабов.

У Чехословацький період влада хоч офіційно й визнала, що місцева народна мова є «малоруська», така сама, як і на Галичині, проте в школах обов'язково вивчали й російську мову, а ще було заборонено використовувати фонетичний правопис української мови, що вживався в УРСР та на Галичині й Буковині.

Коли у 1939 році гортистська Угорщина захопила наш край, регентський комісар тогочасного Закарпаття розпорядився видати граматику – не українську, і не російську, а русинську, яка мала увиразнити окремішність русинської мови. Граматику написав Іван Гарайда, котрий був серйозним ученим і, попри настирливі побажання влади, жодним словом не обмовився, що місцева народна мова – не українська. Коли граматика була вже набрана, то регентському комісарові вона здалася не дуже відмінною від наявних українських. Тому він розпорядився, щоб увесь набір книжки розсипали й наприкінці кожного слова поставили «ъ» («єр»), оскільки на той час так ніхто українською мовою не писав.

У фондах Чехословацької академії наук мені вдалося відшукати листування вчених з Інституту Миклухо-Маклая з Чехословацькою Академією наук із 50-х років XX ст., де вони пишуть, що у Східній Словаччині живуть не українці, а

русини. В академії, як свідчать документи, були здивовані такими заявами, бо вони завжди знали, що тут живуть українці.

Отже, неорусинський проект існував з кінця XIX століття. На початку 90-х рр. XX ст., коли стало зрозуміло, що Радянський Союз розпадається й постане хай кволла, але 52-мільйонна держава – Україна, то й з'явився запит на дезінтеграцію незалежної України. І тут уже виходить з тіні невідомий на той час персонаж Пол Роберт Магочі, який очолив русинський рух і намагається дати йому псевдонаукове забезпечення.

– Тобто з усіх боків Закарпаття, а отже, й Україну, оточують ті, кому вигідні русини?

– Так, чехи активно підтримували їх, доки не розпалася Чехословаччина. І словаки це роблять. Угорщина також підтримує неорусинство, хоча самих русинів, або точніше русинів-українців, вона асимілювала ще на початку XX ст. Нині в Угорщині є лише два села, в яких літні особи «розуміють по-руськи». Хоча в Угорщині є майже 300 тисяч греко-католиків. Оскільки угорці ніколи не були православними, щоб стати греко-католиками, то 300 тисяч угорських греко-католиків – це нащадки українців, яких удалося асимілювати завдяки ізоляції їх від решти українського етнокультурного простору.

«ЦЕ НАШЕ ВЕЛИКЕ ЛИХО, ЩО ВІД НАС УКРАЛИ САМОНАЗВУ»

– Нерідко від корінних закарпатців можна почути упевнене: «Я русин, бо мої батьки, діди були русинами...». Що відповідати на такі закиди?

– Казати, що і я русин, бо всі ми – русини. Франко говорив, що він вигодуваний твердим руським хлібом. С. Бандера у метриці записаний як русин. Це наше велике лихо, що від нас украли самоназву. Перші – росіяни, чи московити. Русь була єдина, й була вона на території теперішньої України. Новгородський єпископ у 1252 році писав, що їде з Новгорода на Русь, тобто Новгород він не вважав Руссю. Ніхто ж не скаже нині, що їде з Новгорода в Росію... Росіяни вкрали від Візантії двоголового орла, а від українців – назву Русь, бо треба було претендувати на київську спадщину. Що було в XI–XII столітті на місці Москви? Та болото. А в тогочасному Києві – понад 200 церков, дочка Ярослава Мудрого одружується з королем Франції, причому король-француз – неписьменний, а дочка руського князя – так, й у приданому привезла з собою чимало книг.

У Тараса Шевченка «Україна» вживається десятки разів, але немає «українець». У «Галицько-руських приповідках» Івана Франка «русин» вживається 50 чи 60 разів, а «українець» – раз! Бо «русин» була основна назва для галичан-українців. Тобто до кінця XIX – початку XX століття всі мешканці Галичини, Буковини, Закарпаття були русинами. Вулиця Руська є у Львові, Чернівцях, Ужгороді. Тому Грушевський пише «Історію України-Руси», починає

привчати, що Україна – це та ж Русь. І.Франко спершу називає історію української літератури історією русько-української літератури. Коли прийшла радянська влада, то жителів Закарпаття записали українцями. Так само зробили в Галичині, на Буковині, бо поляки і румуни не визнавали етноніма українець. Місцеві жителі тут також були русинами до 1939 чи 1940 року.

Тому перше, що потрібно зробити, – це заборонити використовувати терміни «русин», «руснак», «руський», «русинський», «руська мова», «русинська мова» у значеннях «неукраїнець» чи «неукраїнський». Ніхто нікого не змушує бути українцем. Жоден австрієць не скаже, що він говорить по-австрійськи. То хто дав право особам, які використовують українську мову, зокрема, її говори, казати, що це не українська мова, а окрема слов'янська мова – русинська. Якщо хтось не вважає себе українцем, то має на це повне право. Однак це не означає, що він може привласнювати собі набутки української культури – назви «русинська», або «руснацька» чи «руська» мова.

НА ЗАКАРПАТТІ ВІДБУВАЄТЬСЯ ДЕЗІНТЕГРАЦІЯ ЕТНОМОВНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРОСТОРУ

– Чим русинство загрожує Закарпаттю?

– Наслідки маємо у тій же Словаччині, де українська громада, розколота на українську й русинську, взаємопоборюють одна одну. Замість десятків українських шкіл у Словаччині залишилася одна. Але русинські, які би мали з'явитися, не з'являються. Торік до першого класу русинських шкіл пішов... аж один учень. Уцьому році закрили спеціальність русинсько-лемківська філологія та російська мова, яка існувала у Педагогічному інституті в Кракові. Русинство – це дуже зручна, псевдодемократична форма денационалізації та асиміляції української меншини Словаччини, Польщі, Румунії. На Закарпатті відбувається те ж саме – дезінтеграція етномовного українського простору. Подивіться, чим неорусини займаються – заявляють про свою окремішність, хочуть автономію, відокремлення... Це ми вже чули в Криму й на Донбасі.

– Чому Ви називаєте їх неорусинами?

– Для того, щоб відрізнити від русинства, яке належить до української культури. У книзі я намагався показати, що неорусинство – це технологія, майстерна, відточена. Уявіть собі, що виходить 5 чи 6 томів словника «русинської» мови по 800 сторінок кожен. Хто ж буде їх перечитувати? Сприймуть як русинський словник і скажуть, що Україна не хоче визнати русинів. А насправді там українсько-український словник.

Або ж русинська енциклопедія на тисячу сторінок із українськими персоналіями, яких укладачі чомусь назвали русинами «з українською орієнтацією». Що це за «українська орієнтація»? Одного Олексу Мишанича вдостоїли – написали, що він українець, а всі інші – «української орієнтації».

А в гаслі про фразеологічний словник автор пише, що фразема буває однослівна. Що це за науковий рівень! Але це профінансовано. І цей словник пішов у бібліотеки, школи. Наступний технологічний прийом – підміна понять советизація та українізація. Понад 10 тисяч закарпатців були засуджені за український буржуазний націоналізм і жодного – за русинський. Тобто те, що відбувалася насильницька колективізація, заборона греко-католицької церкви, насильні вивезення на шахти Донбасу – це все правда. Але це не українізація, а советизація. Така ж советизація (а, може, ще й жорстокіша) відбулася на Галичині та Буковині.

У неорусинському русі є просто обдурені особи, які люблять свою говірку, фольклор, прагнуть докопатися до істини, але потрапили в погану компанію, ставши жертвами технології. Але таких небагато. Переважна частина на цьому заробляє. У відкритих джерелах є дані про фінансування русинського руху. Наприклад, у Словаччині – це понад 400 тисяч євро на рік. Легше працювати професійним русином, ніж робітником або вчителем.

– У випадку Закарпаття звідки найбільше фінансової підтримки має неорусинство?

– Мені важко сказати, бо ніхто це не афішує, проте, судячи з відкритих джерел, можна говорити, що фінансування йде і з Росії, і з Заходу.

«В УКРАЇНІ КОЖЕН РЕГІОН САМОБУТНІЙ. У ЦЬОМУ НАША СИЛА – І МАЄМО ЦИМ ТІШИТИСЯ»

– Закарпатці люблять говорити про свою батьківщину епітетами «унікальний», «особливий» та вживати інші слова, якими підкреслюють відмінність нашого краю від іншої України. Чи немає в такому самозвеличенні несвідомої підтримки тих, хто хоче відокремитися від держави?

– Це або від невігластва, або від дитячості, що моя хата найкраща, і машина в нас найліпша, і мій тато найсильніший. Це інфантильність. Навіть якщо взяти етнічний склад, то теза, що Закарпаття найбагатонаціональніше, неправдива. Майже 80 % населення області становлять українці. Є угорці, румуни, словаки... Та якщо порівняти з Одеською областю, то Закарпаття в жодне порівняння не йде – і за кількістю національних меншин, і за їхньою чисельністю. В Україні кожен регіон самобутній. У цьому наша сила, і ми маємо цим тішитися. Закарпаття є самобутнім, як і Наддніпрянина, Галичина, Полісся, Волинь. Вони теж мають свої говірки. До речі, були спроби створити ятвязьку мову на Поліссі, у той час, коли й русинську. Але там не було особливих замовників – і проект розпався. Проте газети вже писали, що Полісся – не Україна. Тобто в цих проектах немає нічого нового, зате потім маємо результат, як сьогодні в Криму чи на Донбасі.

– **Обкладинку книги оформлювали за вашою ідеєю?**

– Відверто сказати, то свого часу мене дуже обурила обкладинка на книзі П.-Р. Магочі «Історія України». Шкода, що вона пройшла повз увагу українського читача – приватного й офіційного. Там у слові «Україна» перша літера – старослов'янський диграф «оу» – була стилізована у вигляді помаранчевої стрічки – символу СНІДу. Тому художник видавництва «Темпора» дотепно, як на мене, охарактеризував суть неорусинства.

– **Чи є вже відгуки на видання?**

– Окремі відгуки є, але ще досить мало часу пройшло від появи книжки. Видавництво планує презентації в Ужгороді, Києві, Слов'янську, Львові та інших містах. Думаю, відгуки ще будуть.

– **Де можна придбати книгу в Ужгороді?**

– У книгарнях «Є» вона вже продається по всій Україні. Видавництво обіцяло, що надішле й на Закарпаття.

– **Як зарадити поширенню неорусинства?**

– Передусім у нас мала би бути нормальна державна програма. Були спроби у 1996 році, але тоді програма не спрацювала. Доцент нашої кафедри Борис Галас підготував програму у вигляді факультативу для школи «Барвистий світ народного мовлення: українські говірки Закарпаття», де у школі вчителі пояснювали би, яку цінність має говірка, а з іншого – що в кожному регіоні є свої говірки. Говірки треба вивчати, знати, пишатися ними, але не думати, що така говірка – це свідчення інакшості її носіїв.

Далі – судова заборона на використання етнонімів «русин», «руський», «руснак». Відповідну ухвалу було прийнято на конференції у Свиднику в 2016 р., за що на тогочасного директора Музею української культури, з яким ми виносили в резолюцію цей пункт, завели кримінальну справу. Ідеологи неорусинства розуміють, що у разі реалізації такого задуму маніпуляціям на етнонімі настане кінець.

Ну й, звичайно, потрібно підносити загальний культурний рівень людей, щоб вони бачили, розуміли, думали.

– **І ще, мабуть, фінансування припинити?**

– Ми з вами того не можемо припинити, але це не матиме жодного ефекту, якщо вищеназване буде реалізовано.

Розмовляла Наталія Толочко

ГАЛИНА БЕЛЕЙ: «ЛЮБОМИР БУВ ПРИКЛАДОМ БЕЗКОМПРОМІСНОГО СЛУЖІННЯ НАУЦІ»

Дружина знаного мовознавця – про маловідомі сторінки його життя

18 березня відомому закарпатському мовознавцеві Любомирові Белею виповнилося б 60. Але він не дожив до свого ювілею чотири роки. Всі, хто знав професора, мали до нього велику повагу. Це була вкрай освічена і мудра людина, інтелігент старого гарту. Його праці мають не тільки всеукраїнське значення. Серед найвідоміших книжок – «Ім'я для дитини в українській родині», «Старослов'янсько-український словник», «Українські імена колись і тепер», «Не минаючи ані титли... Лінгвобіографія старослов'янської мови», «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro».

З дружиною професора кафедри української мови Ужгородського університету, лікаркою Галиною Белей, ми говорили про постать відомого вченого з погляду найближчої людини, з якою він провів більшу частину свого життя.

– **Пані Галино, напочатку розкажіть трошки про себе...**

– Я родом із Хуста. Батьки були вчителями. Тато, Михайло Галай, вчив географію і німецьку. Якийсь час був директором школи. Він 1913 року народження, тож добре пам'ятав Карпатську Україну. Брав активну участь у громадських процесах у Хусті на початках Незалежності, зокрема – в житті греко-католицької громади. Був великим українським патріотом. Тож удома ми спочатку опанували літературну мову, а вже потім – місцеву говірку.

Мама вчителювала у школі для дітей із проблемами слуху. До речі, я теж вивчила мову жестів.

– **А чому самі не стали вчителькою?**

– Мама хотіла, щоб я працювала разом із нею, але мене тягло до медицини. Так склалося, що сестра Олеся стала професором, брат Богдан – кандидатом медичних наук, а я – лікарем-практиком.

– **Зате ви стали дружиною професора...**

– Мене вабила наукова діяльність, подобається спілкуватися з молоддю, але більше я люблю лікарську практику. Зрештою, я дев'ять років просиділа у декретній відпустці з трьома дітками. Потім повернулася до своєї улюбленої справи й намагалася стати добрим лікарем. Робила спроби допомагати чоловікові у його діяльності. Не забуду, як ми разом перекладали з чеської п'єсу Ладислава Дворського «Принцеса-стрибунка» для нашого театру. Клали малого Лесика спати, а самі йшли на кухню: Любомир диктував, а я друкувала на машинці. Це на початку 1990-х років був один із заробітків.

– **А як ви познайомилися з майбутнім чоловіком?**

– Наш студентський гуртожиток медиків був неподалік від аспірантського. Я була другокурсницею, повернулася з практики в Кошицях. Керівником нашого загону був аспірант Микола Маляр, який товаришував із Любомиром. Він нас і познайомив восени 1983 року.

– **Пригадуєте перше побачення?**

– Так. Любчик запросив мене в кінотеатр, а коли прощалися, гречно поцілував руку, чим мене й купив (усміхається. – Авт.). Ось так ми почали зустрічатися. Пригадую, часто гуляли набережною, Любчик читав напам'ять вірші. Це було зворушливо, поезії Франка звучали по-особливому.

– **Розкажіть про родину Любомира Белея**

– Його тато Омелян Васильович – учитель української мови та літератури, а мама Наталія Йосипівна – медсестра. Любчик народився в селі Войнилів, неподалік Івано-Франківська, звідки походить батькова родина, а мама з с. Гошів, де відомий монастир отців-василіян. Його тато був обдарованою людиною, дотепною, знав дуже багато колядок, шкода, ми їх не записали. На жаль, він мав проблеми з серцем, тож після двох інфарктів Любомир наполіг, аби батьки переїхали до Ужгорода й були поруч.

Ми одружилися у 1985 році, а через рік уже жили разом великою родиною. Бо там ще були молодші брати – Андрій та Олег, якими Любомир теж опікувався як найстарший. Згодом ми купили у Гошеві дерев'яну хатчину, Любчик називав її літнівкою. Взимку там би було важкувато жити, тож їздили туди з дітьми у відпустку влітку.

– **А чому Любомир приїхав вчитися в Ужгородський університет, а не ближче – в Івано-Франківськ?**

– Бо його батько тут навчався. Вочевидь, мав добрі враження, колег/

– **Ви два роки зустрічалися. Довгенько як для аспіранта...**

– Можливо, він придивлявся до мене. Але мені вдалося забрати собі файного хлопця з філологічного квітника. Бо ж у тому дівочому царстві було лише кілька хлопців (усміхається. – Авт.). Він тоді носив чорний шкіряний плащ. Був дуже розумний та інтелігентний. Ми любили довго розмовляти на різні теми.

– **Чому ж не дочекалися випускного курсу?**

– Таким було наше рішення. Мій вуйко Іван Копинець був підпільним греко-католицьким священником у Білках. Любомирова родина теж побожна. Таємно вінчалися вночі при заслонених вікнах у будинку в Гошеві. Були присутні тільки священник, батьки Любомира і ми.

– **Таке запам'ятовується...**

– Розписалися 10 серпня 1985 року в Хусті. Нам виділили окрему кімнату в першому гуртожитку, так ми розпочали сімейне життя. Весілля відіграли 26 жовтня в новенькому готелі «Закарпаття» на першому поверсі.

– **Тоді це вважалося великим шиком**

– Мій двоюрідний брат допоміг усе організувати. Було понад 90 запрошених, чимало студентів. Тоді весілля в ресторанах ще не були в моді на Закарпатті. Зал прибраний скромно, але вишукано.

Згадується, наче якась казка. Перші півтора року прожили в аспірантському гуртожитку. Потім його батьки продали будинок у Гошеві, а купили в Ужгороді. Там ми жили всі разом, крім Андрія, який уже вчився в Києві, здобував дві вищі освіти. А наймолодший брат Олег навчався в школі, потім закінчив філологічний факультет, а нині очолює Інститут україністики у Вроцлаві.

Через два роки після весілля народився Лесик. Любомир тим часом писав і захищав кандидатську дисертацію з ономастики під керівництвом професора Павла Чучки, далі – докторська і три наші маленькі дисертації – Лесик, Остапчик, Яринка.

– **Чим запам'яталося тодішнє життя?**

– Це були важкі і напружені роки. Батьками треба було опікуватися, бо їхнє здоров'я здавало. Творилася наша сім'я: духовно, соціально, матеріально. Дуже запам'яталося проголошення Незалежності України. Ми збиралися в ідальні другого гуртожитку, раділи, співали «Червону руту». Михайло Грицик грав на гітарі. Дух був колосальний.

Коли Любчик отримав квартиру від університетського кооперативу, ми переїхали на вулицю Легоцького. Вдома у нас завжди було людно. Чимало приїжджало гостей із Сербії. Радо зустрічали Юліана Тамаша із дружиною, Миколу Шанту, Миколу та Весну Цап, Михайла та Любов Ляховичів із Вуковару.

– **Яким було ваше коло?**

– Любомир товаришував з однокурсниками Іваном та Наталкою Ребриками, Лідією та Петром Ходаничами. Часто ночував у нас Петро Мідянка.

Зі Львовом були зв'язки, зокрема з Тарасом Салигою. Дружили з Богданом та Юрком Ажнюками, Василем Кущинцем, Миколою Волошином, Василем Горватом, так усіх одразу й не згадаєш. До речі, Любчик любив із хлопцями грати у футбол. У них була ціла команда аспірантів на поверсі – Микола Маляр, Михайло Матьковський, Юрко Неймет. Любили дивитися футбольний матч з різних телевізорів, а їх у хлопців було декілька, бо займалися ремонтом. У перерві забігали посмакувати налисниками з сиром.

– **А як складалося наукове життя?**

– Любомир був прикладом того, як людина живе наукою. Бувало, просиджував цілими ночами за столом. Ми поділили вдома сфери діяльності. Намагалися створювати умови, аби він міг писати, коли була потреба й виникало бажання. З роками у нас виробилася модель співіснування, хоча, звичайно, були дискусії, притирання, як кажуть, хата – не церква. Проте ми розуміли одне одного. Дай, Боже, так прожити всім. Коли татко працював, усі розуміли, що слід поводитися тихо.

– **Не виникало у вас внутрішнього спротиву, що він стільки часу віддає роботі?**

– Ні, він подобався мені у роботі. Я люблю спостерігати за людьми, які роблять те, що люблять, а ще й мають Божу ласку побачити результат. Це феноменально. І я це дуже цінувала.

– **Троє дітей у родині – це вже рідкість у місті.**

– Я мала бажання мати третьою дівчинку. І Бог почув мої молитви.

– **Як він міг у квартирі з трьома малими дітьми зосередитися на роботі?**

– На диво, це йому вдавалося, дітки були для нього натхненням. Ще й після університету щодня заходив до батьків. На початках ходив містом винятково пішки: з Нового району і аж нагору – на БАМ. Це солідний кілометраж. Потім у нас з'явилася «Таврія», яка нещадно ламалася.

– **А яким він був батьком?**

– Неймовірним! Не було такої перешкоди, яку би він не здолав заради дітей. Вони, певна річ, були більше зі мною. Але тато був у курсі всіх подій. Увечері ми, як правило, збиралися за столом на кухні, і всі питання вирішувалися гамірно, весело, інколи строго.

– **А коли захистив докторську дисертацію?**

– Він порівняно швидко захистився – 1997 року. До речі, в університет вступив у 16. Був наймолодший на курсі. Не був у школі медалістом, але червоний диплом в університеті здобув. І пішов відразу в аспірантуру.

– **У нього було широке коло зацікавлень...**

– Так, досліджував і власні назви, і старослов'янську мову, й українську діаспору. Створив науково-дослідний інститут імені Михайла Мольнара.

– **А чому саме Мольнара?**

– Він побував на місячних славістичних курсах у Словаччині, де познайомився з україністом Мольнаром. З'ясувалося, що братиславський учений родом із Виноградівщини, а його дружина – з великої України. Любомир із ними постійно контактував і їхню бібліотеку частково перевіз до Ужгорода, бо не було там кому її залишити. Лесик потім узявся за оцифрування книжок. Любомир

хотів, аби цей інститут займався вивченням української діаспори, бо це теж наша спадщина.

– **Знаю, що в нього були проблеми зі здоров'ям...**

– У 2000-му році Любомир пережив клінічну смерть – обширний інфаркт і зупинку серця. Тоді сорокарічним він ще раз народився на світ. Я півтора місяця провела поруч із Любчиком в лікарні. Добре, що дітей забрав до себе його брат Андрій, бо в нього ще було троє власних. З того часу Любомир приймав препарати постійно. Це наклало відбиток на все. Їздив машиною, а увечері прогулювався пішки набережною. Ми навчилися жити трошки інакше.

– **Він усвідомлював, що в нього може бути недовгий життєвий шлях?**

– Думаю, так. Але ця тема була в сім'ї закрита. Ми продовжували жити з тою моделлю, яку собі наново виробили. Але, на жаль, то було тільки тренування перед останніми трьома роками.

– **Чому?**

– Бо там уже виникла інша хвороба. Любомир був затятий курець у молодості. До того ж працював зі стародруками, тому мав ризик прихопити руйнівний грибок аспергіли. З'явилося кровохаркання. Ще й виник конфлікт у лікуванні, бо для серця треба було пити кроворозріджувальні препарати, а вони провокували загострення іншої недуги.

Ми розуміли, що на все воля Божа, продовжували жити активно. Любчик їздив читати лекції до Києва, побували в Пряшеві, Івано-Франківську, Львові. В мене завжди був із собою чемоданчик із медикаментами. Навіть після хіміотерапії він працював до останнього. Не хотів, щоб про його хворобу знали, співчували йому. Таким був його вибір. Ми крапали хімію, і він ішов на пари. Тримався спокійно, і я біля нього. Наші дітки, ясна річ, про все знали.

Три роки стан тримався відносно стабільним. Гірше йому стало в останні два місяці.

– **Він реалізувався як науковець?**

– Враховуючи його стан здоров'я, думаю, що так. Зі свого організму він витиснув максимум. На жаль, таким був генний спадок. Любчик себе не жалів. Обмежувався лише там, де вже зовсім було необхідно, і працював, намагаючись не думати про прикре майбутнє.

Все було поставлено в розумні рамки – і ходьба, і переїзди. Як їхали у Франківськ, то робили собі зупинку в Долині.

– **Над чим працював пан Любомир наприкінці?**

– Остання його книжка, що, як він жартував, була замішана «на крові», давалася важко. У праці «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro» намагався викласти в зрозумілу концепцію підтвержені факти.

– **На щастя, він ще встиг презентувати цю унікальну працю в Ужгороді. Далі не брався за великі теми?**

– Не хотів починати нічого ґрунтовного, розуміючи, що може не завершити.

– **Чи залишилося щось не опублікованим?**

– Все, що мав, він довів до ладу. Лесь усі його праці виклав в інтернеті.

– **А листування?**

– Листування в нього лише електронне, та й то дуже скупе. Він не любив багато розводитися, «розтікатися мислю по дереву». Говорив завжди по суті.

– **Що би ви виокремили в його характері?**

– Максимальна чесність. Прагнув передавати свої знання студентам. І не лише їм. Шукав нові підходи у роботі. Мав сентимент до військових і вагітних, через що міг їм на іспитах допомогти.

Нам вдалося вистраждати, виплекати оте справжнє почуття, яке називається любов'ю. Не захоплення, не кохання, а саме любов. Напевно, через нашу віру, яка в нас була обопільною, у мене таке відчуття, що він просто поїхав у тривале відрядження. А я ще повинна виконати якусь місію тут, на цій грішній землі. І тому намагаюся бути, як кажуть мої духівники, знярядям у руках Божих.

– **Спілкуєтеся з ним подумки?**

– Звичайно.

– **Тож ви були щасливою парою?**

– Без перебільшень. У нас була домовленість, що ніколи не лягаємо спати у сварці. Яка б не була пізня година, ми повинні прийти до компромісу.

– **Не уявляю його розгніваним...**

– Він був стриманим, виваженим, інколи аж занадто.

– **Так завжди себе контролював?**

– Так, усе мало бути під контролем.

– **Міг дати волю своїм почуттям?**

– В останні роки міг більше відкритися, побути сентиментальним.

– **Збоку професор виглядав доволі закритою людиною...**

– Він був класичним науковцем. Не може людина, яка переосмислює вагомі думки, звертати увагу на дрібні побутові речі.

До речі, його слабкістю була гуцульська кераміка. Ми завжди купляли її при нагоді, формуючи родинну колекцію.

– **А якими вам бачаться його мінуси?**

– Був доволі впертим, не гнучким. Якщо мав свою думку, змінити її було нелегко. Хоча завжди був дотепним. У час його проректорства ми їздили з його колегами на базу відпочинку в Міжгір'я, цікаво і радісно провели час. Можливо, тоді панував дух піднесення, довкола були його однодумці – Микола Вегеш,

Олександр Сливка, Ігор Студеняк, Володя Шетеля. Останні двоє вже, на жаль, теж покійні. У нього наче відкрилося друге дихання, а далі прийшло усвідомлення, що просто спалює свій час, що це не його поле діяльності – і звільнився з посади проректора. Він ніколи не був кар'єристом.

– **А як почувався на філологічному факультеті УжНУ?**

– Чітко виконував свою роботу. Стати завідувачем кафедри української мови не прагнув. Він не діставав задоволення від організаторської роботи. Його сенс життя був не в тому. До речі, у школі він хотів бути актором. Потім – істориком. А став урешті філологом.

– **Як він реалізувався в дітях?**

– Вони всі різні. Здебільшого самі формували свій напрямок, і ми до них дослухалися. Вчилися самі, без втручання. Тато насправді був для них прикладом, опорою, джерелом віри, національної свідомості, вони знали, що немає такої проблеми, яку ми спільно не зможемо вирішити. Лесь – філолог, працює в Академії наук у столиці, Остап став хірургом-стоматологом, теж у Києві. У нього з дитинства дуже добре розвинене відчуття в пальцях, ліпив чудові речі. Дочка закінчила іноземну філологію.

– **А хто був чільним авторитетом для Любомира Омеляновича?**

– Мав велику повагу до професора-мовознавця Йосипа Дзендзелівського. Між ними були добрі стосунки. Чудово спілкувалися з директором Інституту української мови Василем Німчуком, який часто бував у нас удома. У Павла Чучки-старшого писав кандидатську. Добрі стосунки мав із Іваном Сабашем та Борисом Галасом, з якими працював на кафедрі української мови. Часто ми спілкувалися із сім'єю Мирослава Сополити, багаторічним директором Музею української культури у Свиднику на Пряшівщині. Думаю, він з усіма колегами мав порозуміння. Намагався ні з ким не конфліктувати...

Розмовляв Олександр Гаврош

БІБЛІОГРАФІЯ

Основні праці

1986

1. Вариантность антропонимов на разных уровнях украинского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.02 “Языки народов СССР (укр. язык)” / Л. Е. Белей ; науч. руководитель П. П. Чучка ; официальные оппоненты : В. В. Лобода, Р. И. Керста ; М-во высш. и сред. спец. образования УССР, Ужгород. гос. ун-т. – Ужгород, 1986. – 23 с. – Библиогр.: с. 23 (4 назв.). – Текст рос. мовою.

1990

2. Короткий старослов'янсько-український граматичний словник / Л. О. Белей ; М-во вищ. і серед. спец. освіти УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1990. – 70 с.

1993

3. Ім'я для дитини в українській родині : словник-довідник / Л. О. Белей ; ред. С. Рошко. – Ужгород : Закарпат. крайове т-во «Просвіта», 1993. – 118 с. – Бібліогр.: с.115-116.

Рец.: Slabjarová, Iveta. Belej L. Imja dl'a dytyny v ukrajinskij rodyni // Slavica Slovaca [Словаччина]. – 1997. – № 1. – S. 83-84. – Текст словац. мовою.

1995

4. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX–XX ст. / Л. О. Белей ; наук. ред. М. І. Сюсько. – Ужгород : Патент, 1995. – 120 с. – Бібліогр.: с. 111-118.

1996

5. Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII-XX ст. : дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Л. О. Белей ; М-во освіти України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1996. – 393 с. – Бібліогр.: с.: 335-363 (292 назви).

1997

6. Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII -XX ст. : автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Л. О. Белей ; М-во освіти України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1997. – 48 с.

2001

7. Белей, О. О. Старослов'янсько-український словник / Л. О. Белей, О. О. Белей ; наук. ред. Д. Гринчишин ; худож. оформ. Л. Маруняк. – Л. : Свічадо ; Монастир Монахів Студит. Уставу, 2001. – 332 с. : табл. ; **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3DRmuu4>. – Назва з екрана.

8. Проблемні питання української літературно-художньої антропоніміки : медот. вказівки для магістрантів каф. укр. мови / Л. О. Белей ; МОН України, Ужгород. нац. ун-т, Каф. укр. мови. – Ужгород, 2001. – 32 с.

2002

9. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород, 2002. – 176 с. ; **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3rImIQ1>. – Назва з екрана.

10. Конкурсні тестові завдання для вступників: українська мова / Ужгород. нац. ун-т ; тест. завдання підгот. Л. О. Белей [та ін.] ; відп. за вип. А. А. Горват [та ін.]. – Ужгород, 2002. – 220 с.

2005

11. Конкурсні тестові завдання для вступників: українська мова / Ужгород. нац. ун-т ; завдання підгот. Л. О. Белей [та ін.] ; відп. за вип. І. Ю. Король [та ін.]. – Ужгород, 2005. – 232 с.

2010

12. Ім'я дитині в українській родині / Л. О. Белей ; худож.-оформ. О. М. Артеменко. – Х. : Фоліо, 2010. – 280 с.

13. Українські імена колись і тепер / Л. О. Белей ; Центр ім. В. Липинського ; ред. Н. Чекмарьова. – К. : Темпора, 2010. – 128 с. – (Likbez-Абетка); **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3gM9a0P>. – Назва з екрана.

2012

14. Курс старослов'янської мови : Вступ. Писемність. Пам'ятки. Лексикологія. Тексти. Ч. I / Л. О. Белей ; відп. ред. Ю. Тамаш. – Ужгород, 2012. – 136 с. ; **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3rLmBDl>. – Назва з екрана.

2013

15. Ім'я дитини в українській родині / Л. О. Белей ; худож.-оформ. О. М. Артеменко. – К. : Далечінь, 2013. – 282 с. – Бібліогр.: с. 280-282 та в підрядк. прим.

16. Чижмарова, Марія. Особові імена в українсько-словацькій міжмовній комунікації : укр.-словац. та словац.-укр. слов. особ. імен / М. Чижмарова, Л. О. Белей. – Ужгород : Гражда, 2013. – 92 с. – Бібліогр.: с. 89-91.

Рец.: В Ужгороді вийшла книжка про особові імена в українсько-словацькій міжмовній комунікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3LVoGG7>. – Назва з екрана.

2015

17. Не минаючи ані титли... Лінгвобіографія старослов'янської мови / Л. О. Белей ; ред. І. Давидко. – К. : Темпора, 2015. – 256 с. : іл. ; **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3G0XXUm>. – Назва з екрана.

Рец.: **Філак, І.** Біографія мови // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. пр. – Вип. 20 / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» ; відп. ред. І. В. Сабадош. – Ужгород, 2015. – С. 155-156.

2016

18. Романюк, М. Неорусинство як антиукраїнська технологія : монографія / М. Романюк, Л. О. Белей ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; відп. ред. Ю. Тамаш. – Ужгород, 2016. – 126 с.

19. Словѣньскъ љзыкъ : родзене и живот мертвого языка / Л. О. Белей ; з укр. преложела А. Р. Фурман. – Нови Сад : Руске слово, 2016. – 175 с. – Текст рус. мовою.

Рец.: Кніжка о наставаню и розвою церковнославянскогo языка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ocKpz6>. – Назва з екрана ; **Тамаш, Юлиан.** Курцинос за латински, Белей за славянски швет / Ю. Тамаш // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2017. – Рок LXV, ч. 2 (април-юний). – С. 291-294. – Текст рус. мовою.

2017

20. «Русинський» сепаратизм: націєтворення in vitro / Л. О. Белей ; ред. Л. Марченко. – К. : Темпора, 2017. – 392 с. : іл. ; **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/359f6hS>. – Назва з екрана ; **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3Ly7K8A>. – Назва з екрана.

Рец.: **Баган, Олег.** «Русинська націологія» як антиукраїнський проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3au6Eсq>. – Назва з екрана ; **Бреславська, Світлана.** Нація нізвідки: непримарна небезпека [Електронний ресурс] // Слово Просвіти. – 2018. – 5-11 лип. – С. 4 : фот. – Режим доступу :

<https://bit.ly/3MFh3nM>. – Назва з екрана ; **Вовченко, Галина**. Неорусинство як інструмент сепаратизму [Електронний ресурс] // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 22. – 2017. – С. 94-95. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2017_22_20. – Назва з екрана ; **Дикань, Костянтин**. Під мікроскопом // Дукля [Пряшів, Словаччина]. – 2018. – № 5. – С. 87-88 : фот.; **Те саме** [Електронний ресурс] // Україна молода. – 2018. – 5 верес. – С. 11. – Режим доступу : <https://bit.ly/3p7aWhS>. – Назва з екрана ; **Дупляк, Микола**. Важливе дослідження про «русинський» сепаратизм на Закарпатті // Дукля [Пряшів, Словаччина]. – 2019. – № 2. – С. 87-96 : іл.; **Мушинка, Микола**. Найвизначніша праця про «русинський» сепаратизм // Дукля [Пряшів, Словаччина]. – 2018. – № 3. – С. 82-87 : фот.; **Мушинка, Микола**. Відповідає найсуворішим вимогам наукового видання // Екзиль. – 2018. – № 5. – С. 28-31 : фот.; **Мушкетик, Леся**. Книга про суть і вияви політичного русинізму [Електронний ресурс] // Слов'янський світ. – 2018. – Вип. 17. – С. 261-270. – Режим доступу : <https://bit.ly/3h6XpT0>. – Назва з екрана.

Передмови, наукові та публіцистичні статті у збірниках і періодичних виданнях, відеолекції

1982

21. Традиційна мисливська лексика говірок південної Івано-Франківщини / Л. О. Белей // Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами : тези доп. респ. наук. конф. / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1982. – С. 217-219.

1986

22. Власні особові назви та їх варіанти в драматургії І. Франка / Л. О. Белей // Культура слова. – Вип. 31 / НАН України, Ін-т укр. мови. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 20-23.

23. Офіційні та розмовні варіанти / Л. О. Белей // Укр. мова і література в школі. – 1986. – № 6. – С. 60-63.

24. Региональные и общенациональные варианты антропонимов / Л. О. Белей // Региональное и общенациональное в ономастике. – Тюмень, 1986. – С. 32-33. – Текст рос. мовою.

25. Термін і поняття варіант онома / Л. О. Белей // Термінологічний збірник. – К., 1986. – С. 17-23.

1988

26. Чучка, П. П. Як назвати первістка / П. П. Чучка, Л. О. Белей // Молодь України. – 1988. – 29 лип.

27. Авторитет мови : [враження про участь у роботі XXII та XXIII Літніх семінарів словацької мови та культури при Братислав. ун-ті ім. Я. А. Коменського] / Л. О. Белей // Всесвіт. – 1989. – № 6. – С. 72.

28. Антропоніми як один із засобів характеристики персонажів М. Коцюбинського / Л. О. Белей // Обласна науково-методична конференція, присвячена 125-річчю з дня народження М. М. Коцюбинського : тези доп. – Ч. II. – Чернігів, 1989. – С. 52-54.

29. З історії слов'янських азбук / Л. О. Белей // Соціалістична культура. – 1989. – № 8. – С. 14-15.

30. Літературна мова югославських руснаків і українські говірки району Карпат / Л. О. Белей // Тези доповідей I-ї народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Михайла Лучкая 17-18 листоп. 1989 р. / ред. : П. І. Часто, Д. М. Федака, І. М. Ребрик. – Ужгород : Карпати, 1989. – С. 166-168.

31. Микола Кочиш як дослідник мови югославських русинів / Л. О. Белей // Научные разработки и достижения молодых ученых – народному хозяйству : тезисы докладов II обл. науч. конф. мол. ученых и специалистов, 28-30 окт. 1989 г. – Ужгород, 1989. – С. 119-121.

32. Особливості функціонального розвитку іменника словаків та українців / Л. О. Белей // Науково-технічна революція і сучасні процеси розвитку лексики української народно-розмовної мови : тези доп. респ. конф. (Ужгород, листоп. 1989 р.). – Ужгород, 1989. – С. 11-13.

33. Ребрик, І. Джерела спільності : [про кн. М. Мушинки «Фолклор Руснацох Войводини»] / І. Ребрик, Л. О. Белей // Закарпат. правда. – 1989. – 8 лип.

34. Російський класик про українську мову / Л. О. Белей // Нова доба. – 1989. – № 2. – С. 25-28.

35. Словообразовательное варьирование личных имен в восточнославянских языках / Л. О. Белей // Словообразование и номинативная деривация в славянских языках : материалы III респ. конф. – Ч. II / Гродненский гос. ун-т им. Я. Купалы. – Гродно, 1989. – С. 121-123. – Текст рос. мовою.

36. Словотворче варіювання власного імені людини / Л. О. Белей // Семасіологія і словотвір : зб. наук. пр. / Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; відп. ред. Л. С. Паламарчук. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 56-59.

37. Стилїстична роль антропонімів в оповіданнях Івана Франка / Л. О. Белей // Тези доповідей IV конф. молодих вчених УЖДУ. – Ужгород, 1989. – С. 151.

38. Стилїстичні функції антропонімів-історизмів у творчості Т. Г. Шевченка / Л. О. Белей // Тези доповідей наук.-практ. конф., присвяч. 175-річчю з дня народж. Т. Г. Шевченка. – Ужгород, 1989. – С. 36.

39. Млада поезія Закарпаття / Л. О. Белей // Літературне слово [Новий Сад, Сербія]. – 1989. – № 4. – С. 3-5. – Текст рус. мовою.

39. Відображення соціально-політичних змін в українській літературно-художній антропонімії 20-х років ХХ ст. / Л. О. Белей // Шоста республіканська ономастична конференція : тези доп. в 2 ч. Ч. 1. – Одеса, 1990. – С. 102-103.

40. Вплив соціальних факторів на розвиток української антропонімії / Л. О. Белей // Новые разработки в области естественных и гуманитарных наук. – Ч. II. – Ужгород, 1990. – С. 338-344.

41. До питання про культуру українських прізвищ / Л. О. Белей // Мова як море. – Ужгород, 1990. – С. 4-7.

42. З історії створення слов'янських азбук / Л. О. Белей // 1000-ліття української культури : тези доп. респ. наук. конф. – Івано-Франківськ, 1990. – С. 47-52.

43. За звичаєвим правом називали дітей / Л. О. Белей // Соціалістична культура. – 1990. – № 4-5. – С. 26-30.

44. Особливості вживання антропонімів у творах Федора Потушняка / Л. О. Белей // Тези народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю з дня народження Т. Легоцького. – Мукачєво, 1990. – С. 119-121.

45. Про правопис українських прізвищ / Л. О. Белей // Мова і культура рідного народу : зб. пр. – Л., 1990. – С. 53-61.

46. Про соціальне в українській антропонімії / Л. О. Белей // Українська мова і література в школі. – 1990. – № 10. – С. 49-51.

47. Солунські брати між Римом і Константинополем / Л. О. Белей // ХХІ вік. – 1990. – № 7. – С. 6-10.

48. Як називали дітей у дохристиянській Русі / Л. О. Белей // 1000-ліття української культури : тези доп. респ. наук. конф. – Івано-Франківськ, 1990. – С. 97-102.

49. Микола Кочиш як вигледовач языка югославянских Русинох / Л. Белей ; з укр. преложел Д. Латяк // Литературне слово [Новий Сад, Сербія]. – 1990. – Ч. 6 (юний). – С. 2. – Текст рус. мовою.

50. Ребрик, И. Жридла заєдніцтва : [про кн. М. Мушинки “Фолклор Руснацох Войводини”] / И. Ребрик, Л. Белей ; з укр. преложел Д. Латяк // Литературне слово [Новий Сад, Сербія]. – 1990. – Ч. 1 (януар). – С. 2. – Текст рус. мовою.

1991

51. Антропонімія українців Боснії / Л. О. Белей // Мова української діаспори. – Рівне, 1991. – С. 15-20.

52. Балега, Ю. Правда з «кінчика міліцейської дубинки»? : [депутати Ужгород. міськради, викладачі ун-ту, студентство – на захисті демократії] / Ю. Балега, П. Чучка, Л. Белей // Карпат. Україна. – 1991. – 30 жовт. (№ 6). – С. 1. – (Під пресом преси).

53. В. Гнатюк – дослідник мови русинів Бачки і Сриму / Л. О. Белей // Литературне слово [Новий Сад, Сербія]. – 1991. – № 12. – С. 5-6.

54. Індивідуально-стильові особливості вживання антропонімів у оповіданні Григора Тютюнника «Оддавали Катрю» / Л. О. Белей // Гр. Тютюнник : тези доп. Респ. конф., присвяч. 60-річчю від дня народж. письменника. – Луганськ, 1991. – С. 110-112.

55. Літературний ономастикон М. Хвильового / Л. О. Белей // Проблеми української літератури 20-30 рр. – К., 1991. – С. 212-218.

56. Ребрик, І. Ви тут не гості : [вступ. слово до поет. антол. русинів Югославії] / Л. Белей, І. Ребрик // Факля на витре / упоряд. Л. Белей та І. Ребрик ; на замовлення культуролог. осередку (Л. Белей, В. Горват, П. Мідянка, І. Ребрик, П. Ходанич). – Ужгород, 1991. – 4 с. – (Поличка «Карпатського краю»). – Вкладка до газ. Карпат. край. – 1991. – 24 верес. – С. 7.

57. Характеристичний потенціал словотворчих ресурсів української літературно-художньої антропонімії / Л. О. Белей // Словотвірна семантика та семантична структура української лексики. – Л., 1991. – С. 25-26.

58. Дзе етноязычни корень югославянских Руснацох? : (Александр Д. Дуличенко: «О граматичним наслідстві Миколи Кочиша и моїх поглядом на походжене руского языка», «Літературне слово», 2, фебруар 1991) / Л. Белей ; з укр. преложел Д. Латяк // Літературне слово [Новий Сад, Сербія]. – 1991. – Ч. 5 (май). – С. 2. – Текст рус. мовою.

59. Походжене літературного языка югославянских Руснацох та украински бешеди карпатского района / Л. О. Белей ; з укр. преложел Д. Латяк // Нова думка [Вуковар, Хорватія]. – 1991. – Рок XX, ч. 86 (януар-фебруар). – С. 34-36. – Текст рус. мовою.

60. Ребрик, І. Ви ту не госци : [уводне слово за поетичну антологию руснацох у Югославії «Факля на витре»] / Л. Белей, І. Ребрик ; [з укр. преложел М. Цап] // Літературне слово [Новий Сад, Сербія]. – 1991. – Ч. 11 (ноявембер). – С. 2. – Текст рус. мовою.

61. Югославянски Русини у призми словацко-украинских культурних одношеньох стредком XIX століття / Л. О. Белей ; з укр. преложел Д. Латяк // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 1991. – Рок XXIX, ч. 3 (май-юний). – С. 58-62. – Текст рус. мовою.

1992

62. Вовк та ведмідь у традиційних віруваннях українців району Карпат / Л. О. Белей // Традиційна культура українських Карпат. – Л., 1992. – С. 78-85.

63. Вплив літературного методу на склад та функціонально-стилістичні можливості літературно-художньої антропонімії / Л. О. Белей // Слово. – 1992. – № 2. – С. 54-60.

64. Літературно-художня антропонімія Василя Стефаника / Л. О. Белей // Покуття. – Івано-Франківськ, 1992. – С. 134-139.

65. Перехресні шляхи України : [передмова] Л. О. Белей // Дорошенко, Дмитро. Угорська Україна / Д. Дорошенко ; підгот. тексту Л. О. Белей ; худож.

оформ. Б. Томашевського ; гол. ред. В. Ільницький ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Срібна Земля, 1992. – С. 3-7.

66. Світоч чесько-українських культурних взаємин : [передмова] / Л. О. Белей // Тіхий, Франтішек. Ужгород 1923 : спогади / Ф. Тіхий ; пер. з чеської Л. Мольнар ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Фірма «Ріка», 1992. – С. 3-10.

67. Традиційне та сучасне у звертаннях українців / Л. О. Белей // Мова і час. – 1992. – С. 43-47.

68. Яки мена давили дзецом у дохристиянскей Русі / Л. О. Белей // Творчосц [Сербія]. – 1992. – № 3. – С. 54-59. – Текст рус. мовою.

1993

69. Врabelь Михайл ; Гнатюк Володимир ; Горбач Олекса ; «Грамадика бачвансько-рускей бешеди» ; Дуліченко Александр ; «Заря» общество ; «З мойого валала» ; Жганець Вінко ; Жирош Мирон ; Ковач Михайло ; Костельник Гавриіл ; Кочіш Владимир ; Кочіш Микола ; Крижевська єпархія ; Лабoш Федор ; Ляхович Надія ; «Мак» журнал ; Мизь Роман ; Мишанич Олекса ; Мушинка Микола ; Надь Юліан ; «Нова думка» журнал ; Нярадї Діонізій ; Папаргаї Дюра ; «Просвіта» товариство у Королівствї Югославія ; Рамач Юлін ; Рамач Янко ; Руський Керестур ; Тамаш Юліан ; «Там, коло Дунаю» ; Тимко Онуфрій ; Шанта Микола ; «Руске слово» видавництво ; «Руске слово» газета ; «Червена ружа» фестиваль ; Удварі Іштван ; «Шветлосц» журнал ; Цап Микола ; «Studia ruthenica» журнал : [персоналії, енциклопед. ст.] / Л. О. Белей // Коротка енциклопедія української культури: Діаспора. Кн.1-3. – Луцьк, 1993–1995.

70. До питання про варіанти прізвищ в сучасній українській мові / Л. О. Белей // Мова нині і в минулому : зб. доп. – Х., 1993. – С. 65-69.

71. Літературно-художня антропонімія як джерело розвитку національного іменника українців / Л. О. Белей // Мовознавство. – 1993. – № 3. – С. 35-40.

72. Літературно-художня антропонімія як мовно-стилістичний засіб розкриття характеру персонажа / Л. О. Белей // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 7. – С. 36-39.

73. Літературно-художня антропонімія як мовно-стилістичний засіб творення гуцульського колориту / Л. О. Белей // Гуцульщина. – Івано-Франківськ, 1993. – С. 154-159.

74. Мовна ситуація на Закарпатті у міжвоєнний період / Л. О. Белей // Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні : матеріали наук.-практ. конф. – Ужгород, 1993. – С. 56-59.

75. «Ой горе, тій чайці-небозі, що вивела діточок при битій дорозі...» : [передмова] / Л. О. Белей // Ляхович, Михайло. Хресна дорога українців Боснії / М. Ляхович. – Ужгород, 1993. – С. 3-9.

76. «Чорнобиль» українців Боснії і Вуковару / Л. О. Белей // Сучасність. – 1993. – № 11. – С. 49-50.

77. Про статус літературної мови русинів Югославії / Л. О. Белей // Українські Карпати : матеріали міжнар. наук. конф. «Українські Карпати: етнос, історія, культура» (Ужгород, 26 серп.–1 верес. 1991 р.). – Ужгород : Карпати, 1993. – С. 69-76. – Бібліогр. наприкінці ст.

78. Руский язык в Бачке и Сриму – вариант украинского литературного языка // Studia ruthenica [Сербія]. – 1993. – № 4. – С. 65-74. – Текст рус. мовою.

1994

79. Про статус і роль літературно-художньої антропонімії в національній антропосистемі / Л. О. Белей // Jazykova a mimojazykova stranka vlastnych mien. 11. Slovenska onomasticka konferencia. Zbornik referatov. – Bratislava – Nitra, 1994. – S. 166-170.

80. Тенденції сучасних процесів перейменування топооб'єктів / Л. О. Белей // Український збірник. – К., 1994. – С. 75-80.

81. Микола Кочиш як виглядовач языка югославских руснакох / Л. О. Белей // Літературне слово [Сербія]. – 1994. – № 2. – С. 7-10. – Текст рус. мовою.

1996

82. Літературно-художні імена-символи / Л. О. Белей // Культура слова. – 1996. – Вип. 46-47. – С. 63-67.

83. Сюсько, М. У пошуках розгадки феномена української літературної мови : [післямова] / М. Сюсько, Л. О. Белей // Тіхий, Ф. Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі / Ф. Тіхий ; пер. з чеської Л. О. Белея та М. Сюська. – Ужгород, 1996. – С. 156-162.

84. Хресна дорога українців Боснії : [вступ. слово (скорочене) до кн. Ляхович Михайло. Хресна дорога українців Боснії, Ужгород, 1993] / Л. О. Белей // Молода Україна [Торонто]. – 1996. – Ч. 435 (квіт.-верес.). – С. 17.

1997

85. Вчений і педагог : (до 60-річчя від дня народж. Михайла Сюська) / Л. О. Белей // Календар «Просвіти» на 1997 рік / Закарпат. край. т-во «Просвіта» ; упоряд. П. М. Федака. – Ужгород, 1997. – С. 119-120.

86. З історії українці Боснії : [післямова] / Л. О. Белей // Ляхович, Михайло. Народні пісні українців Боснії, Хорватії, Воєводини / М. Ляхович. – Ужгород : Край. т-во «Просвіта», 1997. – С. 212-217.

87. Про періодизацію української літературно-художньої антропонімії кінця XVIII–XX ст. / Л. О. Белей // Питання сучасної ономастики. VII Всеукраїнська ономастична конференція. – Дніпропетровськ, 1997. – С. 17-19.

1998

88. Критерії та принципи номінації в українській літературно-художній антропонімії кінця XVIII–XX ст. / Л. О. Белей // Українська ономастика : матеріали наук. семінару, присвяч. 90-річчю К. К. Цілуйка / відп. ред. І. М. Железняк. – К. : НАН України, 1998. – С. 21-25.

89. На сторожі українського слова : [передмова] / Л. О. Белей // Баглай, Йосип. За українську національну ідею : вибр. ст. / Й. Баглай. – Ужгород : Гражда, 1998. – С. 3-8.

90. Становлення нової української літературно-художньої антропонімії на загальнослов'янському тлі / Л. О. Белей // Slovanske spisovne jazyky v XIX staroci. – Bratislava : Jazykovedny ustav L. Stura SAV, 1998. – S. 176-185.

1999

91. До проблеми терміно-понятійної нормалізації літературно-художньої антропоніміки / Л. О. Белей // Проблеми слов'янської ономастики : зб. наук. пр. – Ужгород, 1999. – С. 8-12.

92. Про шляхи розвитку сучасної української літературної мови / Л. О. Белей // Сучасність. – 1999. – № 12. – С. 87-90.

93. Роль і місце літературно-художньої антропонімії поеми «Гайдамаки» Т. Шевченка в історії української літературної мови / Л. О. Белей // Українська мова і література: історія, сучасний стан, перспективи розвитку : наук. щорічник / за заг. ред. С. Панцьо. – Тернопіль : Збруч, 1999. – С. 120-123.

2000

94. Костельник Гавриїл Федорович : [персоналія] / Л. О. Белей // Українська мова : енциклопедія / НАН України. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. – С. 256 : портр.

95. Надь Гавриїл : [персоналія] / Л. О. Белей // Там само. – С. 359.

96. Русинська мова в Югославії та Хорватії / Л. О. Белей // Там само. – С. 527.

2001

97. Джерельна база української літературно-художньої антропонімії кін. XVIII–XX ст. / Л. О. Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 4 : Українське та слов'янське мовознавство : матеріали Міжнар. конф., присвяч. 80-річчю від дня народж. д-ра філол. наук, проф. Й. О. Дзензелівського, Ужгород, 17-19 лют. 2001 р. / М-во освіти і науки України. – Ужгород : «Поличка “Карпат. краю”», 2001. – С. 88-91. – Бібліогр. : с. 91 (7 назв).

98. До питання про християнізацію іменника українців / Л. О. Белей // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Вип. 37. – Кіровоград, 2001. – С. 4-9.

99. Зацікавлення Д. Дорошенка у сфері слов'янської філології / Л. О. Белей // Слов'янський збірник. – Харків, 2001. – С. 21-31.

100. Мовні ресурси української літературно-художньої антропонімії кін. XVIII – XX ст. / Л. О. Белей // Мовознавство. – 2001. – № 6. – С. 15-25.

101. Сюсько, М. І. Основна проблематика мовознавчих праць Ф. Тішого / М. І. Сюсько, Л. О. Белей // Історія української лінгвістики : матеріали Всеукр. наук. конф. – Ніжин, 2001. – С. 17-25.

102. Сюсько, М. Франтішек Тіхий – видатний чеський україніст XX ст. / М. І. Сюсько, Л. О. Белей // Історія української лінгвістики : зб. наук. пр. / Ін-т укр. мови, НАН України ; відп. ред. і упоряд. С. В. Зінченко. – Ніжин ; К. : Наука-сервіс, 2001. – С. 134-137.

2002

103. Естетичні уподобання письменника як фактор розвитку літературно-художньої антропонімії / Л. О. Белей // Поетика онома. – К., 2002. – С. 3-12.

104. Про моду і традиції у сфері новітнього іменника українців / Л. О. Белей // Сучасні питання української ономастики. – Донецьк, 2002. – С. 43-49.

105. Як «промовляють» імена літературних персонажів : про мовні засоби укр. літ.-худож. антропонімії / Л. О. Белей // Мовознавство. – 2002. – № 1. – С. 23-31. – Бібліогр. наприкінці ст.

2003

106. Виразальні можливості власних назв персонажів / Л. О. Белей // Урок української. – 2003. – № 11. – С. 19-25.

107. Про християнські джерела української літературно-художньої антропонімії XIX-XX ст. / Л. О. Белей // Волинь–Житомирщина : історико-філол. зб. з регіон. пробл. – Вип. 10 / Ін-т укр. мови НАН України. – Житомир, 2003. – С. 150-153. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2003_10_18. – Назва з екрана.

108. Специфіка дейктичних літературно-художніх антропонімів / Л. О. Белей // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Вип. 9 (Ч. 1). – Тернопіль : ТДПУ, 2003. – С. 5-7.

2004

109. Демократизм та народність – основні засади мовних норм збірки «З мого валала» Г. Костельника: міркування з нагоди 100-літнього

ювілею / Л. О. Белей // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2004. – № 3. – С. 332-341.

110. Костельник Гавриїл Федорович : [персоналія] / Л. О. Белей // Українська мова : енциклопедія / НАН України. – Вид. друге, випр. і допов. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 276-277 : портр.

111. Надь Гавриїл : [персоналія] / Л. О. Белей // Там само. – С. 390.

112. Русинська мова в Сербії та Хорватії / Л. О. Белей // Там само. – С. 565-566.

113. Слов'янські апостоли св. Кирило та Мефодій на перехресті історії і сьогодення [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Дзеркало тижня. – 2004. – 21-28 трав. (№ 20). – Режим доступу : <https://bit.ly/3g1pKcR>. – Назва з екрана.

114. Сюсько Михайло Іванович : [персоналія] / Л. О. Белей // Українська мова : енциклопедія / НАН України. – Вид. друге, випр. і допов. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 675.

2005

115. Мовотворчість Г. Костельника в загальноукраїнському контексті / Л. О. Белей // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – Вип. 11 : зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2005. – С. 15-17.

116. Основні тенденції розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії / Л. О. Белей // Сучасні проблеми мовознавства і літературознавства. – Вип. 8 : Збірник пам'яті професора Василя Добоша / М-во освіти і науки України. – Ужгород, 2005. – С. 189-194. – Бібліогр. : с. 194 (4 назви).

117. Передмова = Уводне слово / Л. О. Белей // Белей, Олег. Чуєш, брате мій! : підруч. сучасної укр. літ. мови = приручник сучасного укр. літературного язика / О. Белей ; часци на руски язик преложел Д. Латяк. – Новий Сад : Союз русинів і українців Сербії і Чорногорії, 2005. – С. 7-8. – Текст укр., рус. мовами.

118. Український літопис слов'янства : [вступ. ст.] / Л. О. Белей // Дорошенко, Дмитро. Слов'янський світ у його минулому й сучасному. Т. I–III / Д. Дорошенко ; підгот. тексту, наук. ред. Л. О. Белей ; відп. ред. Ю. Тамаш ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2005. – С. 3-10.

119. Чи справді хрестом та мечем хрестили наших предків? [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Дзеркало тижня. – 2005. – 30 верес.-7 жовт. (№ 38). – Режим доступу : <https://bit.ly/3nW0gBN>. – Назва з екрана.

2006

120. Про реалізацію мовної політики в умовах Закарпатської області / Л. О. Белей // Реалізація в Закарпатській області державної мовної політики та основних положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. – Ужгород, 2006. – С. 18-21.

121. «...В українстиці є чимало знакових імен, які гідні увічнення й у власних назвах наукових установ...» : [про НДІ українстики ім. М. Мольнара] / Л. О. Белей // Екзиль. – 2007. – № 9. – С. 34-35 : фот.

122. Від коріння роду свого : [про літературознавця, українста М. Мольнара] / Л. О. Белей // Екзиль. – 2007. – № 9. – С. 2-4 : фот.

123. Гавриїл Костельник як творець бачвансько-сримського варіанта української літературної мови / Л. О. Белей // Гавриїл Костельник на тлі доби: пошук істини : зб. наук. праць. – Вип. 8 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; Новосад. ун-т ; упоряд. : О. Петрук, Г. Крук. – Л. ; Ужгород : Гражда, 2007. – С. 120-130. – (Українська філологія: школи, постаті, проблеми).

124. Гай-тек брехні, або Нові досліді у сфері антиукраїнської етногенетики : [про кн. П. Р. Магочія «Народ нізвідки: ілюстрована історія карпаторусинів»] / Л. О. Белей // Екзиль. – 2007. – № 8. – С. 14-15 : фот.

125. Генеральні трансформаційні процеси в системі освіти України / Л. О. Белей // Jezik, obrazovanje, nauka, kultura u Vojvodini i zemljama u tranziciji : [матеріали наук. конф. (Новий Сад, Сербія, 23.01.2006)]. – Novi Sad, 2007. – S. 166-173.

126. Глобалізація як панівна тенденція розвитку сучасного українського антропонімікону / Л. О. Белей // Ономастика і апелятиви : зб. наук. пр. – Вип. 30. – Дніпропетровськ : ДНУ ім. О. Гончара, 2007. – С. 76-81. – Бібліогр. наприкінці ст.

127. Глобалізація як панівна тенденція розвитку українського ономастикону / Л. О. Белей // Власні назви і апелятиви. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 43-50.

128. Дволикий Янус української історії, або Несподівані варіації канадського автора : [рец. на кн. П. Р. Магочія] / Л. О. Белей // Дзеркало тижня. – 2007. – № 36 ; Дукля [Пряшів, Словаччина]. – 2007. – № 5. – С. 40-43 ; Рідне слово [Новий Сад, Сербія]. – 2007. – № 10. – С. 32-35.

129. Костельник Гавриїл Федорович / Л. О. Белей // Українська мова : енциклопедія / НАН України. – Вид. 3-тє, зі змінами і допов. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 289 : портр.

130. Містер Магочій перебріхує : про сумнівні досліді у сфері антиукр. етногенетики : [тема неорусинства] / Л. О. Белей // Уряд. кур`єр. – 2007. – 11 жовт. – С. 20.

131. Надь Гавриїл / Л. О. Белей // Українська мова : енциклопедія / НАН України. – Вид. 3-тє, зі змінами і допов. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 408.

132. Про джерела неорусинства / Л. О. Белей // Екзиль. – 2007. – № 2. – С. 12-15.

133. Русинська мова в Сербії та Хорватії / Л. О. Белей // Українська мова : енциклопедія / НАН України. – Вид. 3-тє, зі змінами і допов. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 588-589.

134. Сюсько Михайло Іванович / Л. О. Белей // Там само. – С. 700.

135. Трансформація системи освіти України за роки незалежності / Л. О. Белей // Naučni skup s međunarodnim učešćem : Jezik, obrazovanje, nauka, kultura, zaštita ljudskih i manjinskih prava u Vojvodini i zemljama u tranziciji : zbornik radova / urednik J. Salma. – Novi Sad : Vojvođanska akademija nauka i umetnosti, 2007. – S. 166-173.

136. Український пострадянський іменник: основні тенденції розвитку // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 356-359 : Слов'янська філологія. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 318-320. – Бібліогр. наприкінці ст.

137. Ще раз про появу неорусинства / Л. О. Белей // Екзиль. – 2007. – № 4. – С. 4-6 : фот. ; **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3VMz7XP>. – Назва з екрана.

2008

138. Свято Трійці: Слово і мова [Електронний ресурс] : [про місце укр. мови в христ. храмах України] / Л. О. Белей // Дзеркало тижня. – 2008. – 23-30 трав.(№ 19). – Режим доступу : <https://bit.ly/3tYkAqf>. – Назва з екрана.

139. Українсько-словацьке етномовне пограниччя та окремі найновіші тенденції його вивчення / Л. О. Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 12 : Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії : до 100-річчя М. А. Грицака : матеріали Міжнар. наук. конф., 17-18 жовт., м. Ужгород / М-во освіти і науки України. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2008. – С. 70-73. – Бібліогр. : с. 73 (13 назв).

140. Українці та українська мова на Балканах (Сербія, Хорватія, Боснія і Герцоговина) / Л. О. Белей // Дивослово. – 2008. – № 8. – С. 42-48. – Бібліогр. наприкінці ст. ; **Те саме** // Думки з Дунаю [Вуковар, Хорватія]. – 2008. – Ч. 10. – С. 50-56 ; **Те саме** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3uWGvOR>. – Назва з екрана.

141. Ucrainica: ad fontes : [передмова] / Л. О. Белей // Дорошенко, Дмитро. Євген Чикаленко. Його життя і громадська діяльність / Д. Дорошенко ; Ужгород. нац. ун-т ; НДІ україністики ім. М. Мольнара ; наук. ред. Л. О. Белей ; підгот. тексту та прим. : Л. Нуждак, О. Чижмар ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2008. – С. 17-21.

2009

142. Белей, Лесь. І один у полі воїн... : [передмова] / Л. Л. Белей, Л. О. Белей // Мольнар, Михайло. Від Влтави до Дніпра : студії з українського літературознавства та міжслов'янських культурних взаємин / М. Мольнар ; Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара ; упоряд. Л. О. Белей, Л. Л. Белей ; наук. ред. Л. О. Белей ; ред. І. Ребрик ; худож. оформ. К. Коляджин. – Ужгород : Гражда, 2009. – С. 17-34.

143. Белей, Лесь. Передмова / Л. Л. Белей, Л. О. Белей // Стилос проти стилетів : Карпатська Україна у журналі «Пробоем» (1934-1943) / Ужгород. нац.

ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара ; упоряд., прим. Л. Л. Белея ; наук. ред. Л. О. Белей ; ред. А. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2009. – С. 17-26.

144. Буква закону [Електронний ресурс] : на карб поборникам двомовності в Україні та їхнім супротивникам : [думки з приводу закону «Про державну мову в Словацькій Республіці»] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2009. – 18 груд. (№ 51). – Режим доступу : <https://bit.ly/3f9lZ4G>. – Назва з екрана.

145. Власні імена українців на порозі III тисячоліття [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. пр. – Вип. 13 / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2009. – С. 6-11. – Бібліогр. : с. 11 (13 назв). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2009_13_3. – Назва з екрана.

146. Закарпатська Україна [Електронний ресурс] : маски й гримаси нац. відродження Закарпаття : [історія Закарпаття кінця XIX-початку XX ст.] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2009. – 27 листоп.-3 груд. – С. 44-47 : іл. – Режим доступу : <https://bit.ly/3tcM7nr>. – Назва з екрана.

147. Неорусинський проект [Електронний ресурс] : [про русинський сепаратизм як технологію дезінтеграції українства на його найзахідніших теренах] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2009. – № 49. – Режим доступу : <https://bit.ly/31TNqfO>. – Назва з екрана.

148. Никифор Дровняк: український художник святого серця / Л. О. Белей // Дивослово. – 2009. – № 6. – С. 60-61.

149. Український національний іменник пострадянської доби в лещатах глобалізації / Л. О. Белей // Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві. – К. : Ін-т мовознавства ім. О. Потебні НАН України, 2009. – С. 18-23.

150. Християнізація іменника українців та її наслідки для української антропонімної системи / Л. О. Белей // Мовознавство. – 2009. – № 3-4. – С. 25-29. – Бібліогр.: С. 29 (6 назв)

151. Християнські імена в українській антропонімній системі / Л. О. Белей // Дивослово. – 2009. – № 12. – С. 25-30.

152. Шляхи формування системи особових імен модерної української нації / Л. О. Белей // *Ukrainistyka v slovanskom kontexte: na začiatku noveho tisícročia*. – Prešov, 2009. – С. 105-120.

153. Літературна герменевтика Юліяна Тамаша : (Юліян Тамаш, Євангелиста Михайло Ковач, Руске слово, Нови Сад, 2009) / Л. О. Белей ; [з укр. преложел М. Цап] // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2009. – Рок XLVII, ч. 3 (юлій-септембер). – С. 407-409. – Текст рус. мовою.

2010

154. Від ярижки до азаровки [Електронний ресурс] : [про мовлення високопосадовців] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2010. – № 17. – Режим доступу : <https://bit.ly/3r12brq>. – Назва з екрана.

155. Кириличні рукописні пам'ятки з українсько-польсько-словацького пограниччя як об'єкт студій «політичного мовознавства» /

Л. О. Белей // Науковий збірник музею української культури у Свиднику. – Вип. 25 / гол. ред. та упоряд. М. Сополига. – Свидник, 2010. – С. 329-336.

156. Короткий текстологічний аналіз / Л. О. Белей // Договори і постанови / упоряд. О. Алфьоров. – К. : Темпора, 2010. – С. 14-16.

157. Маски й гримаси національного відродження Закарпаття : [про будителів Закарпаття – О. Духновича та А. Добрянського] / Л. О. Белей // Нове життя [р]. – 2010. – № 1-2. (15 січ.). – С. 8 ; № 3-4. (29 січ.). – С. 8 ; № 7-8 (26 лют.). – С. 6.

158. Наукова та громадська діяльність Ф. Корша та А. Шахматова в оцінці О. Лотоцького / Л. О. Белей // Правдиве українське серце. Олександр Рибалко : [збірник] / упоряд. : І. Гирич, К. Рибалко. – К. : Простір, 2010. – С. 546-550.

159. Перша хвиля [Електронний ресурс] : Бачванські руснаки – найдавніша українська діаспора / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2010. – 5 лют.-11 лют. (№ 5). – С. 44-47. – Режим доступу : <https://bit.ly/33hfwBX>. – Назва з екрана ; **Те саме** // Глас/голос Союзу [Новий Сад, Сербія]. – 2011-2012. – Ч. 14-15. – С. 31-33.

160. Слов'янська місія [Електронний ресурс] : [про творців глаголиці – рівноапостольних святих Кирила і Мефодія] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2010. – № 21. – Режим доступу : <https://bit.ly/3qtJxaE>. – Назва з екрана.

161. «Сторінки минулого» Олександра Лотоцького як джерело вивчення історії української літературної мови [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Українська мова. – 2010. – № 4. – С. 68-74. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2010_4_8. – Назва з екрана.

162. Трансформаційні тенденції посттоталітарної доби в українському та словацькому іменниках / Л. О. Белей // Lexika slovenskej onymie. Zbornik materialov za 17. slovenskej onomastiskej konferencie. – Bratislava : Veda, 2010. – S. 340-346.

163. Український острів [Електронний ресурс] : [історія Бачванських руснаків – найдавнішої української діаспори] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2010. – 5 лют. (№ 5). – Режим доступу : <https://bit.ly/3qTqWFi>. – Назва з екрана.

164. «Od Tatier po Azovské more» ...а Ваьку, або як пословаччили духовну спадщину русинів Бачки і Сриму / Л. О. Белей // Думки з Дунаю [Вуковар, Хорватія]. – 2010. – Ч. 12. – С. 37-45.

165. Перша ластовка: 25 лекції приручніка з практичну унапряменосцу / Л. О. Белей // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2010. – № 1. – С. 108-118. – Текст рус. мовою.

2011

166. До проблеми розмежування літературно-художніх онімів та конотонімів / Л. О. Белей // Otazky slovanskej onomastiky. Zborník vedeckých prác. – Banská Bystrica – Brno, 2011. – S. 12-23.

167. Затоплені асиміляцією. Історія українців Словаччини: від незнання до безпам'ятства [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Укр.

тиждень. – 2011. – № 6. – С. 52-56 : іл. – Режим доступу : <https://bit.ly/3thzdVd>. – Назва з екрана.

168. Кирило Йосипович Галас. Фото на згадку [Електронний ресурс] : [споминами про укр. вченого-мовознавця ділиться в т. ч. проф. Л. О. Белей]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3tLFyXo>. – Назва з екрана.

169. Літературна герменевтика Юліана Тамаша : (Юлиян Тамаш, Євангелиста Михайло Ковач, Руске слово, Нови Сад, 2009) / Л. О. Белей // Глас/голос Союзу [Новий Сад, Сербія]. – 2011-2012. – Ч. 14-15. – С. 56-57.

170. Мовознавча проблематика в паризькому журналі «Україна» (1949-1953) [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – Вип. 24 : Присвячується 90-річчю від дня народж. Й. О. Дзендзелівського. – Ужгород : Говерла, 2011. – С. 53-55. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу : <https://bit.ly/3h32taJ>. – Назва з екрана.

171. Найзахідніша гілка українства : [передм. від перекладача] / Л. О. Белей // Сополига, М. Українці Словаччини: матеріальні вияви народної культури та мистецтва / М. Сополига ; пер. зі словац. Л. О. Белей ; ред. Г. Вовченко. – К. : Темпора, 2011. – С. 1-4.

172. Пан або пропав [Електронний ресурс] : [про історію виникнення українських звертань] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2011. – № 24. – Режим доступу : <https://bit.ly/3npsWDb>. – Назва з екрана.

173. Про специфіку християнського імені / Л. О. Белей // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Філологія. – Вип. XIX-XXXI. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 24-27.

174. Псевдонауковий дискурс етномовної ідентифікації населення прикордонних районів Карпат посттоталітарної доби / Л. О. Белей // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Вип. 26 / гол. ред. та упоряд. М. Сополига. – Свидник, 2011. – С. 53-54.

175. Псевдонауковий дискурс як засіб асиміляції українців на польсько - словацько - українському пограниччі / Л. О. Белей // *Ukrajinci v prihraničných oblastiach Karpát: problémy akulturácie, asimilácie, identifikácie.* – Svidík, 2011. – S. 52-59.

176. Сополига, Мирослав. Аж до села Остурні : [розмова із дир. Музею укр. культури в м. Свидник на Пряшівщині, етнографом про українців Словаччини / спілкувався Л. О. Белей] / М. Сополига // Укр. тиждень. – 2011. – № 23 (10-16 черв.). – С. 48-49 : фот. – Режим доступу : <https://bit.ly/3tbl9N0>. – Назва з екрана.

177. Українські імена перед викликами ХХІ ст. : у пошуках засобів утвердження культурно-мовної ідентичності / Л. О. Белей // Дивослово. – 2011. – № 9. – С. 40-45 ; № 10. – С. 38-43. – Бібліогр. у підрядк. прим.

2012

178. Втрачена еміграція [Електронний ресурс] : [розповідь про долю укр. громади в Боснії] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2012. – № 4 (221). – Режим доступу : <https://bit.ly/32iZQOw>. – Назва з екрана.

179. Деїдеологізація та глобалізація як домінантні тенденції розвитку українського ономастикону / Л. О. Белей // Jazyk – médiá – text. Zborník príspevkov. – Prešov, 2012. – S.195-202.

180. Києворуський, або український та неоруський дискурси (кін. XIX – поч. XXI ст.) / Л. О. Белей // Величина малих язичких, књижевних, культурних и историјских традицијах : зборник радова. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2012. – С. 203-210.

181. Про періодизацію мовознавчої творчості Юрія Шевельова: західноєвропейський період (1947–1053 рр.) / Л. О. Белей // Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry a kultúry. – Prešov, 2012. – S. 70-82.

182. У пошуках третього виміру: західноєвропейський період творчості Юрія Шереха-мовознавця (1947–1953 рр.) : [передмова] / Л. О. Белей // Шевельов, Ю. В. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947-1953 рр.) / Ю. В. Шевельов ; упоряд. : Л. О. Белей, Л. В. Нуждак ; ред. І. Давиденко. – К. : Темпора, 2012. – С. 13-28.

183. Український національний іменник пострадянської доби у лещатах глобалізації / Л. О. Белей // Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Видавн. дім Д. Бураго, 2012. – С. 164-170.

184. Як облаштовували своє життя українські емігранти у повоєнній Празі [Електронний ресурс] : [про діяльність Укр. громадського комітету] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2012. – 30 трав. – Режим доступу : <https://bit.ly/3K7IRQ5>. – Назва з екрана.

184а. SUI IURIS Мукачівської греко-католицької єпархії, або Чому розділені греко-католики України / Л. Белей ; Закарпат. греко-католицька спілка ім. Івана Маргітича. – Режим доступу : <https://bit.ly/3Kv4CcC>. – Назва з екрана.

2013

185. Бачванські русини-українці та бачванець Юліан Тамаш на перехресних шляхах України : [передмова] / Л. О. Белей // Тамаш, Юліан. Українська література між Сходом і Заходом / Ю. Тамаш ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; пер. з серб. Н. Шарко ; наук. ред. Л. О. Белей ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2013. – С. 3-6.

186. Кирило і Мефодій : закарпатський аспект : [діяльність слов'ян. просвітителів на Закарпатті] / Л. О. Белей // День. – 2013. – 11-12 січ. – С. 15.

187. Неорусинство як контрдискурс українства / Л. О. Белей // Українці-русини: етнолінгвістичні та етнокультурні процеси в історичному розвитку / НАН України, МАУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; Музей укр. культури у Свиднику ; [гол. ред. Г. Скрипник]. – К., 2013. – С. 126-136. – Бібліогр. наприкінці ст.

187а. Пряшівській україністиці – 60: погляд з боку і погляд зсередини / Л. О. Белей // Katedra ukrajinistiky IRUS Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove : 1953-2013 / zost. M. Čižmárová ; recenzenti L. Babotová, L. Beley. – 1. vyd. – Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2013. – S. 174-176. – (Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis; Jazykovedný zborník 46 ; AFPh UP 404/485).

188. «Русинський язык» у Закарпатській області України поч. ХХІ ст.: реалізація мовних прав автохтонного населення чи мовна містифікація? / Л. О. Белей // Мовознавство. – 2013. – № 5. – С. 97-103. – Бібліогр. у підрядк. прим.

189. Українське Закарпаття початку ХХІ ст. під натиском українофобії та асиміляції [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Народознавчі зошити. – 2013. – № 1. – С. 23-29. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2013_1_5. – Назва з екрана.

2014

190. Виразальний потенціал власних назв у поетичних творах Тараса Шевченка / Л. О. Белей // Дивослово. – 2014. – № 5. – С. 43-46. – Бібліогр. наприкінці ст.

191. Дволикий grosмейстер українсько-російської шахівниці [Електронний ресурс] : [про лінгвіста Алексея Шахматова і його багатофункційну теорію походження укр., білорус. та рос. мов] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2014. – 7 груд. (№ 48). – Режим доступу : <https://bit.ly/3fhRHNd>. – Назва з екрана.

192. Міхаїл Погодін як «изобретатель» «Русского міра» [Електронний ресурс] : [про історію виникнення експансіоністської доктрини] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2014. – № 41. – Режим доступу : <https://bit.ly/3qo9VUK>. – Назва з екрана.

193. Несподівані метаморфози Магочія : у новому виданні «Історія України» канадський русин не знаходить місця неорусинству / Л. О. Белей // Фест. – 2007. – 13-19 верес. – С. 14.

194. «Русинський язык» у Закарпатті: реалізація мовних прав чи соціолінгвістична містифікація / Л. О. Белей // Мовні права в сучасному світі : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Укр. бюро лінгвіст. експертиз НАН України ; відп. ред.: Б. М. Ажнюк. – Ужгород, 2014. – С. 147-155.

195. Українське Закарпаття початку ХХІ століття під натиском українофобії та асиміляції / Л. О. Белей // Українофобія як явище та політтехнологія. – Вип. 1 : [зб. ст.] / НАН України ; упоряд. : Я. Гарасим [та ін.]. – Л., 2014. – С. 128-138.

2015

196. Декомунізація топонімії: українські проблеми та європейський досвід писемності [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2015. – № 16. – Режим доступу : <https://bit.ly/3nfxdsV>. – Назва з екрана.

197. «Книга, що в ній все є» [Електронний ресурс] : [історія першої укр. енциклоп. в 3 т.] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2015. – 3 січ. (№ 51). – Режим доступу : <https://bit.ly/3GPDBi0>. – Назва з екрана.

198. Мешко, І. Нам потрібне беатифікаційне визнання владик Івана Маргігича, Петра Ороса і Олександра Хіри! : [про життя релігій. діячів Закарпаття] / І. Мешко, Л. О. Белей // Фест. – 2015. – 13-19 берез. – С. 9.

199. Наріжний камінь спотикання [Електронний ресурс] : український вимір старослов'янської писемності / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2015. – № 29. – С. 44-47. – Режим доступу : <https://bit.ly/3rywqEG>. – Назва з екрана.

200. Походження української мови [Електронний ресурс] : Тиса-1. Студія Експеримент та ДВНЗ УжНУ представляють : [відеолекція] / Л. О. Белей. – Режим доступу : <https://bit.ly/3KwhP4B>. – Назва з екрана.

201. Старослов'янська мова: народження та життя мертвої мови / Л. О. Белей // Međunarodna konferencija «Uticaj porodice na formiranje kreativne ličnosti» : zbornik radova / urednici M. Milankov, J. Tamaš. – Novi Sad : Filizofski fakultet, 2015. – S. 187-308.

202. «Учуйте русинов!», або Сепаратизм по-закарпатськи [Електронний ресурс] : [про неорусинство] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2015. – 11-17 груд. – С. 22-24 : фот. кольор. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ruO8J6>. – Назва з екрана.

203. Як руйнували Карфаген «общерусского единства», фундамент «русского міра» [Електронний ресурс] : [ст. про теорії походження східнослов'янських мов А. Шахматова, С. Смаль-Стоцького, Ю. Шевельова] / Л. О. Белей // Укр. тиждень. – 2015. – № 11. – Режим доступу : <https://bit.ly/3r4Jamc>. – Назва з екрана.

2016

204. Белей, Л. Л. Русиністика як антиукраїнська технологія / Л. Л. Белей, Л. О. Белей // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Т. 28 / гол. ред. та упоряд. М. Сополіга. – Свидник : Музей укр. культури у Свиднику, 2016. – С. 44-55.

205. Мовне очуднення як інструмент маніпулятивного творення «русинської» мови / Л. О. Белей // Мовознавство. – 2016. – № 3. – С. 19-31.

206. Природа особових імен та їх відтворення засобами чужої мови [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. пр. – Вип. 21 : Ареалогія й ономастика : матеріали Міжнар. наук. конф., 13-14 жовт. 2016 р. / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2016. – С. 198-202. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2016_21_42. – Назва з екрана.

207. «Русинський язык» у світлі русинської лексики : [рец. на підруч. доц. А. Плішкової «Лексикологія і словотворіння русинського языка» Пряшів,

2015. 193 с.] / Л. О. Белей // Jazyk a kultúra. – Prešov, 2016. – číslo. 27-28. – S. 125-132.

208. Romanjuk, M. Kwestia «rusiństwa» na Zakarpaciu jako sposób tworzenia narodu «z próbówki» / M. Romanjuk, L. Belej // Zeszyty naukowo-publicystyczne ukrajinistyki Uniwersytetu Wrocławskiego. – N 1. – Wrocław, 2016. – S. 30-63. – Текст пол. мовою.

2017

209. Белей, Л. Л. Неорусинство у контексті сучасної України [Електронний ресурс] / Л. Л. Белей, Л. О. Белей // Стратегічні пріоритети. Серія : Політика. № 1 (42) / Нац. ін-т стратег. дослідж. – К. : Вид-во НІСД, 2017. – С. 57-61. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/spol_2017_1_11. – Назва з екрана.

210. Від редакції : [вступ. ст.] / Л. О. Белей // Мирослав Сополіга : біобібліографія (1967–2017) = Miroslav Sopoliga : biobibliografia / уклад. М. Д. Сополіга ; вступ. ст. : Й. Вархол, П. Федака ; післямова Г. Скрипник ; наук. ред. Л. Белей. – Свидник ; Ужгород : ТИМРАНИ, 2017. – С. 15-18.

211. Природа особових імен та відтворення їх засобами чужої мови / Л. О. Белей // Українська мова на осі часу : Василеві Васильовичу Німчукові : [зб. наук. ст.] / Ін-т укр. мови НАН України ; упоряд. : Г. В. Воронич, Н. В. Пуряєва. – К. : КММ, 2017. – С. 63-69.

212. Суспільний університет. Старослов'янська: життя і народження мертвої мови [Електронний ресурс] : [відеолекція] / Л. О. Белей. – Режим доступу : <https://bit.ly/3IxQsXb>. – Назва з екрана.

213. Суспільний університет. Українські імена [Електронний ресурс] : [відеолекція] / Л. О. Белей. – Режим доступу : <https://bit.ly/3IUU9X9>. – Назва з екрана.

214. Суржик: соціолінгвістична перспектива / Л. О. Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. пр. – Вип. 22 / МОН України, Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2017. – С. 5-8.

215. Старослов'янський слід в українській та інших слов'янських літературних мовах / Л. О. Белей // Годишньак Філософског факультета у Новом Саду. Књига XLII-1. – Нови Сад, 2017. – С. 23-33.

216. З'єднуюча улога церковнослов'янського язика : [вступ. слово до кн. Л. Белей «Словѣньскъ языкъ : родзене и живот мертвого язика»] / Л. О. Белей ; з укр. преложела А. Р. Фурман // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2017. – Рок LXV, ч. 2 (април-юний). – С. 243-246. – Текст рус. мовою.

2018

217. Бачванські русини-українці та бачванець Юліан Тамаш на перехресних шляхах України / Л. О. Белей // Рецепція дела Јулијана Тамаша : зборник групе аутора. – Нови Сад : Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за русинистику, 2018. – С. 286-288.

218. Литературна герменевтика Юліяна Тамаша : (Юліян Тамаш, Євангелиста Михайло Ковач, студія, Руске слово, Нови Сад, 2009) / Л. Белей ; з укр. преложел М. М. Цап // Рецепција дела Јулијана Тамаша : зборник групе аутора. – Нови Сад : Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за русинистику, 2018. – С. 271-273.

219. «Русинська» мова на теренах Центральної Європи / Л. О. Белей // Народна творчість та етнологія. – 2018. – № 1 (січ.-лют.). – С. 5-13. – Бібліогр. наприкінці ст.

220. Русинські словники Закарпаття: некомпетентність чи технологія [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Русинистични студії/Ruthenian Studies. – Ч. 2 / Ун-т у Новим Садзе ; ред. Я. Рамач. – Нови Сад, 2018. – С. 27-38. – Режим доступу : <https://bit.ly/35TVtel>. – Назва з екрана.

2019

221. «Русинська мова» на теренах центральної Європи [Електронний ресурс] / Л. О. Белей // Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Видавн. дім Д. Бураго, 2019. – С. 117-131. – Режим доступу : <https://bit.ly/3VvFdeW>. – Назва з екрана.

**Любомир Белей як автор проєктів, упорядник, перекладач,
науковий редактор, член редколегії, відповідальний за випуск,
рецензент**

1989

222. Дворський, Ладислав. Принцеса-стрибунка : [п'єса] / Л. Дворський ; пер. з чеської Л. О. Белея. – К. : Мін-во культури України, 1989. – 54 с.

1991

223. Факля на витре : [мала поет. антол. русинів у Югославії] / упоряд. та передм. Л. Белея та І. Ребрика ; ред. В. Кухта ; на замовлення культуролог. осередку (Л. Белей, В. Горват, П. Мідянка, І. Ребрик, П. Ходанич). – Ужгород, 1991. – 4 с. – (Поличка «Карпатського краю»). – Вкладка до газ. Карпат. край. – 1991. – 24 верес. – С. 7-10.

Рец.: Цап, М. Факля на витре // Руске слово [Сербія]. – 1991. – 21 листоп.

1992

224. Дорошенко, Дмитро. Угорська Україна / Д. Дорошенко ; підгот. тексту, передм. Л. О. Белей ; худож. оформ. Б. Томашевського ; гол. ред. В. Ільницький ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Срібна Земля, 1992. – 60 с. – (Серія «До джерел» ; ч. 2).

1996

225. Баглай, Б. Іван Франко – дослідник античної літератури : монографія / Б. Баглай ; наук. консультант і ред. Й. О. Баглай ; літ. ред. Л. О. Белей. – Ужгород, 1996. – 140 с.

226. Тіхий, Франтішек. Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі / Ф. Тіхий ; пер. з чеської та післямова Л. О. Белей та М. Сюська. – Ужгород, 1996. – 226 с.

1998

227. Тимко, О. Ботанічна і зоологічна номенклатура бачванських руснаків / О. Тимко ; Ужгород. держ. ун-т ; рецензенти : П. П. Чучка, Л. О. Белей. – Ужгород : Вид-во УЖДУ, 1998. – 169 с. – Бібліогр. : с. 148-158.

1999

228. Проблеми слов'янської ономастики : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. ономаст. ком., М-во освіти України, Ужгород. держ. ун-т ; [редкол. : Л. О. Белей, В. О. Горпинич, І. М. Железняк, О. П. Карпенко, Ю. О. Карпенко, В. В. Лучик, Є. С. Отін, А. П. Непокупний, П. П. Чучка, В. П. Шульгач ; С. М. Пахомова (відп. ред.), А. Г. Гудманян]. – Ужгород, 1999. – 212 с. – Бібліогр. наприкінці ст.

229. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 1 / М-во освіти України, Ужгород. держ. ун-т ; [редкол. : М. І. Сюсько, В. Г. Чумак, Л. О. Белей, П. П. Чучка, В. І. Добош, В. В. Барчан ; рецензенти : Л. Г. Голомб, І. В. Сабадош ; відп. за вип. : О. Д. Пискач, О. Ф. Миголинець]. – Ужгород, 1999. – 208 с.

2000

230. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 2 / М-во освіти і науки України, Ужгород. держ. ун-т ; [редкол. : М. І. Сюсько (відп. ред.), В. В. Барчан, Л. О. Белей, Л. Г. Голомб, В. І. Добош, П. М. Лизанець, О. Д. Пискач, Т. М. Розумик, І. В. Сабадош, В. І. Статєєва, П. П. Чучка ; рецензенти : Н. В. Гуйванюк, В. Г. Чумак]. – Ужгород : «Поличка “Карпат. краю”», 2000. – 340 с.

231. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 3 : [присвячується пам'яті відомого мовознавця-лексикографа Грицака Миколи Андрійовича] / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол. : М. І. Сюсько (відп. ред.), В. В. Барчан, Л. Г. Голомб, Н. В. Гуйванюк, Е. Д. Гоца,

В. І. Добош, П. М. Лизанець, Л. М. Полюга, Т. М. Розумик, І. В. Сабадош, В. І. Статєєва, П. П. Чучка ; рецензенти : Л. О. Белей, В. Г. Чумак].– Ужгород : «Поличка “Карпат. краю”», 2000. – 360 с

232. Ужгородський державний університет : [довідник] / редкол.: В. Ю. Сливка (гол.), М. І. Пітюлич, Ю. М. Бідзіля, Л. О. Белей, Т. М. Розумик, Т. Т. Дудинський, Ю. М. Сегеда, І. М. Ліхтей, В. М. Вайс, О. Г. Чубарь, В. Ю. Керецман, І. Й. Росола, А. І. Ілько, Г. В. Кун, М. М. Рошко, М. Й. Пілаш, Ю. А. Хоменко. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2000. – 126 с.

233. Acta Hungarica. 1998, IX-й рік вид. : [матеріали IV міжнар. симпозіуму гунгарологів на тему: «Викладання гунгарологічних дисциплін та дослідження проблемних питань гунгарології на порозі нового тисячоліття» (21-23 жовт. 1998 р., м. Ужгород)] / редкол. : Л. О. Белей, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, В. В. Німчук, М. М. Полюжин, М. І. Сюсько, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець ; М-во освіти і науки України, Ужгород. держ. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород : Патент, 2000. – 244 с. – Бібліогр. в кінці ст. – Текст угор., укр. мовами.

2001

234. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 4 : Українське і слов'янське мовознавство : матеріали Міжнар. конф., присвяч. 80-річчю від дня народж. д-ра філол. наук, проф. Й. О. Дзендзелівського, Ужгород, 17-19 лют. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол. : М. І. Сюсько (відп. ред.), В. В. Барчан, Л. О. Белей, Л. Г. Голомб, Н. В. Гуйванюк, Н. Й. Дзендзелівська, В. І. Добош, О. Д. Пискач, Л. М. Полюга, Т. М. Розумик, І. В. Сабадош, В. І. Статєєва ; рецензенти : А. О. Виноградов, В. Г. Чумак]. – Ужгород : «Поличка “Карпат. краю”», 2001. – 554 с.

2002

235. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 5 : Українська література в загальноєвропейському контексті : міжнар. наук. конф. / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол. : Л. Г. Голомб (гол. редкол.), В. В. Барчан, Е. Ю. Балла, Н. В. Гуйванюк, М. Ю. Козак, П. М. Лизанець, І. В. Сабадош, В. І. Статєєва, І. М. Сенько, М. І. Сюсько (відп. ред.), А. О. Ткаченко, О. Д. Турган ; рецензенти : Л. О. Белей, М. П. Ткачук]. – Ужгород : Ліра, 2002. – 320 с.

236. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 6 : збірник пам'яті Кирила Галаса / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол. : М. І. Сюсько (відп. ред.), В. В. Барчан, Л. О. Белей, Б. К. Галас, Л. Г. Голомб, І. В. Сабадош, В. І. Статєєва, П. П. Чучка ; рецензенти : Л. М. Полюга, П. П. Чучка]. – Ужгород, 2002. – 492 с.

2003

237. Acta Hungarica. 1999-2000, X-XI-й роки вид. / [редкол. : Л. О. Белей, А. О. Виноградов, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, В. В. Німчук, М. І. Сюсько, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород : Ліра, 2003. – 268 с. – Бібліогр. в кінці ст. – Текст угор., укр., рос. мовами.

2004

238. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 7 : Російське і зіставне мовознавство. Мова художньої літератури / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол. : М. І. Сюсько (відп. ред.), Л. О. Белей, А. О. Виноградов, Л. Г. Голомб, П. М. Лизанець, І. В. Сабадош, В. І. Статєєва, Т. І. Суран, Л. М. Устюгова, П. П. Чучка ; рецензенти : М. П. Фабіан, Н. І. Сукаленко]. – Ужгород : Вид-во УжНУ, 2004. – 224 с.

239. Acta Hungarica. 2001, XII-й рік вид. / [редкол. : Л. О. Белей, А. О. Виноградов, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, В. В. Німчук, М. І. Сюсько, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород, 2004. – 280 с. – Бібліогр. в кінці ст. – Текст угор., укр. мовами.

240. Acta Hungarica. 2002-2003, XIII-XIV-й роки вид. / [редкол. : Л. О. Белей, А. О. Виноградов, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, В. В. Німчук, М. І. Сюсько, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород, 2004. – 240 с. – Бібліогр. в кінці ст. – Текст угор., укр. мовами.

2005

241. Дорошенко, Дмитро. Слов'янський світ у його минулому й сучасному. Т. I–III / Д. Дорошенко ; підгот. тексту, вступ. ст., наук. ред. Л. О. Белей ; відп. ред. Ю. Тамаш ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2005. – 404 с. – Бібліогр. у підрядк. прим. – Імен. покажч. : С. 384-401.

Рец.: Дмитро Дорошенко. Слов'янський світ у його минулому і сучасному. Т. I–III. Підготовка тексту, передмова Любомир Белей, Ужгород, 404 стр. // Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор. – Кн. 72. – Св. 1-4. – Београд, 2007. – С. 205-206.

242. Наукова еліта Закарпаття: доктори наук, професори Ужгородського національного університету : довідник / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : М. М. Вегеш, Л. О. Белей, О. Г. Сливка, І. П. Студеняк, В. В. Марина ; передм. М. М. Вегеша. – Ужгород : Гражда, 2005. – 160 с. : іл.

243. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 8 : збірник пам'яті професора Василя Добоша / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : М. І. Сюсько (відп. ред.), Л. О. Белей, Н. В. Гуйванюк, С. М. Пахомова, І. В. Сабадош, В. І. Статєєва, П. П. Чучка, Г. І. Вовченко, А. М. Галас, Б. К. Галас, О. Д. Пискач, Т. М. Розумик ; рецензенти : К. Ф. Герман, Л. М. Полюга. – Ужгород, 2005. – 480 с.

244. «Ужгородський національний. Грані становлення і розвитку» [Електронний ресурс] : [док. фільм до 60-річчя Ужгород. нац. ун-ту про основні етапи історичного минулого і сьогодення закарпат. вишу] / автор ідеї проекту Л. О. Белей ; студія «Гражда» ; Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2005. – 1 ел. опт. диск (DVD-ROM). – Назва з етикетки диска.

245. Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття : [альбом-довідник] / редкол. : М. М. Вегеш, О. Г. Сливка, Л. О. Белей, І. П. Студеняк, В. В. Марина, Т. М. Розумик, М. М. Басараб, В. В. Браславець. – Ужгород : Карпати, Наш рідний край, Вісник Карпат, 2005. – 192 с. : кольор. іл.

2006

246. Возз'єднання Закарпаття з Україною : (матеріали наук. конф., присвяч. 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною, Ужгород, 29 черв. 2005 р.) / Ужгород. нац. ун-т, Істор. ф-т, Каф. історії України ; редкол. : Л. О. Белей [та ін.]. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2006. – 200 с. : іл., табл.

247. Законодавче забезпечення прав і свобод національних меншин в Україні та його відповідність міжнародним правовим нормам : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (23-24 трав. 2006 р.) / М-во освіти і науки України, Закарпат. облдержадмін., Ужгород. нац. ун-т ; [редкол. : Ю. М. Бисага, Л. О. Белей, Д. М. Белов, Й. Й. Гайніш, Ю. Б. Євчак, Я. В. Лазур, П. М. Лизанець, М. М. Палінчак]. – Ужгород : Ліра, 2006. – 180 с. – Бібліогр. наприкінці ст.

248. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Вип. 13 / Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : І. В. Сабадош, В. В. Барчан, Л. О. Белей [та ін.] ; відп. за вип. І. М. Сенько. – Ужгород, 2006. – 168 с. : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

249. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Вип. 14 / Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : І. В. Сабадош, В. В. Барчан, Л. О. Белей [та ін.] ; відп. за вип. І. М. Сенько. – Ужгород, 2006. – 228 с. – Бібліогр. наприкінці ст.

250. Реалізація в Закарпатській області державної мовної політики та основних положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин : матеріали міжнар. круглого столу, 30 листоп. 2006 р. / М-во освіти і науки України, Закарпат. облдержадмін. ; редкол. : Л. О. Белей (гол. ред.) Ю. М. Бідзіля, Й. Й. Гайніш, Ю. В. Герцог, Ю. Б. Євчак, Є. Є. Жупан, П. М. Лизанець, І. В. Сабадош. – Ужгород : Ліра, 2006. – 284 с. : табл. – Бібліогр. наприкінці ст.

251. Рябчук, М. Ю. У ліжку зі слоном: українсько-російські асиметричні відносини – культурний аспект / М. Ю. Рябчук ; відп. ред. Л. Белей. – Ужгород : Гражда, 2006. – 48 с.

252. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 10 / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : В. В. Барчан, Л. О. Белей, Ю. М. Бідзіля, А. О. Виноградов, Л. Г. Голомб, П. М. Лизанець, С. М. Пахомова, О. Д. Пискач, І. В. Сабадош (відп. ред.), І. М. Сенько,

В. І. Статєєва, Т. І. Суран, Л. М. Устюгова, П. П. Чучка ; рецензенти : Л. М. Полюга, Г. Л. Аркушин. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2006. – 288 с.

253. Acta Hungarica. 2004, XV-й рік вид. / [редкол. : Л. О. Белей, А. О. Виноградов, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, В. В. Німчук, І. В. Сабадош, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород, 2006. – 232 с. –Бібліогр. в кінці ст. – Текст угор., укр., рос. мовами.

2007

254. Екзиль : наук.-мистец. часопис / ред. рада : Л. Белей, Л. Годований, В. Горват [та ін.] ; гол. ред. А. Ребрик. – 2007. – №№ 1-12.

255. Acta Hungarica. 2005-2006, XVI-XVII-й роки вид. / [редкол. : Л. О. Белей, А. О. Виноградов, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, В. В. Німчук, І. В. Сабадош, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород, 2007. – 304 с. –Бібліогр. в кінці ст. – Текст англ., угор., укр., рос. мовами.

2008

256. Дорошенко, Дмитро. Євген Чикаленко. Його життя і громадська діяльність / Д. Дорошенко ; Ужгород. нац. ун-т ; НДІ україністики ім. М. Мольнара ; передм., наук. ред. Л. О. Белей ; підгот. тексту та прим. : Л. Нуждак, О. Чижмар ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2008. – 224 с. : іл. – Бібліогр.: с. 213-215. – (Ucrainica: ad fontes).

257. Животко, Аркадій. Українське Подоння / А. Животко ; Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара ; упоряд., підгот. тексту : О. Лавер, А. Ребрик ; передм. та прим. Л. Л. Белей ; наук. ред. Л. О. Белей ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2008. – 144 с. – Бібліогр.: с. 133-134. – (Ucrainica: ad fontes).

258. Костельник, Гавриїл. ULTRA POSSE. Вибрані твори / Г. Костельник ; авт. проекту Л. О. Белей ; упоряд. О. Гірник ; Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара. – Ужгород : Гражда, 2008. – 400 с. : іл. – (Ucrainica: ad fontes ; кн. 3).

259. Маланюк, Євген. Шлях до Шевченка / Є. Маланюк ; Ужгород. нац. ун-т ; НДІ україністики ім. М. Мольнара ; авт. проекту, прим., підгот. тексту, наук. ред. Л. О. Белей ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2008. – 48 с. : іл. – (Ucrainica: ad fontes).

260. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 12 : Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії : до 100-річчя Миколи Андрійовича Грицака : матеріали Міжнар. наук. конф., 17-18 жовт., м. Ужгород / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, НАН України, Ін-т укр. мови ; редкол. : В. В. Барчан, Л. О. Белей, Ю. М. Бідзіля, А. О. Виноградов, Б. К. Галас, Л. Г. Голомб, П. Ю. Гриценко, П. М. Лизанець, О. Ф. Миголинець, В. В. Німчук, С. М. Пахомова, О. Д. Пискач, І. В. Сабадош

(відп. ред.), І. М. Сенько, В. І. Статєєва, Т. І. Суран, Л. М. Устюгова, П. П. Чучка ; рецензенти : Д. Т. Бучко, Л. М. Полюга. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2008. – 230 с.

261. Acta Hungarica. 2007, XVIII-й рік вид. / [редкол. : Л. О. Белей, А. О. Виноградов, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, В. В. Німчук, І. В. Сабадош, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород, 2008. – 466 с. – Бібліогр. в кінці ст. – Текст нім., угор., укр., рос. мовами.

2009

262. Мольнар, Михайло. Від Влтави до Дніпра : студії з українського літературознавства та міжслов'янських культурних взаємин / М. Мольнар ; Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара ; упоряд. та передм. : Л. О. Белея, Л. Л. Белея ; наук. ред. Л. О. Белей ; ред. І. Ребрик ; худож. оформ. К. Коляджин. – Ужгород : Гражда, 2009. – 408 с. : фот. – (Ucrainica: ad fontes).

Рец. : **Пасемко, Іван.** Проблеми україністики у словацькій рецепції [Електронний ресурс] : [в т. ч. про уклад. та авт. передм. Л. О. Белея] // Слово і час. – 2010. – № 12. – С. 100-104. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу : <https://bit.ly/3uvfUs4>. – Назва з екрана ; **Мушинка, Микола.** Закарпаття не забуває про свого земляка, словацького українця Михайла Мольнара [Електронний ресурс] : [в т. ч. про уклад. та авт. передм. Л. О. Белея]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3qJ68QE>. – Назва з екрана.

263. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Вип. 21 / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : Ю. М. Бідзіля, В. В. Барчан, Л. О. Белей [та ін.] ; відп. за вип. І. М. Сенько. – Ужгород : Говерла, 2009. – 176 с. : портр., табл. – Бібліогр. наприкінці ст.

264. Стилос проти стилетів : Карпатська Україна у журналі «Пробоем» (1934-1943) / Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара ; упоряд., авт. передм., прим. Л. Л. Белей ; авт. передм., наук. ред. Л. О. Белей ; ред. А. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2009. – 232 с. : іл., портр. – Бібліогр. у підрядк. прим. – (Ucrainica: ad fontes).

265. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 13 / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» ; редкол. : В. В. Барчан, Л. О. Белей, Ю. М. Бідзіля, А. О. Виноградов, Б. К. Галас, Л. Г. Голомб, П. М. Лизанець, О. Ф. Миголинець, С. М. Пахомова, І. В. Сабадош (відп. ред.), І. М. Сенько, В. І. Статєєва, Т. І. Суран, Л. М. Устюгова, П. П. Чучка ; рецензенти : Г. Л. Аркушин, К. Ф. Герман. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2009. – 208 с.

2010

266. Дорошенко, Дмитро Іванович. Слов'янський світ у його минулому й сучасному / Д. І. Дорошенко ; упоряд., вступ. ст., прим. Л. Белей ; ред. Н. Чекмарьова. – К. : Темпора, 2010. – 784 с. : кольор. іл. – Бібліогр. наприкінці глав. – Імен. покажч.: с. 633-663.

267. Ребрик, Наталія. Література народовецтва і Чину на українському Підкарпатті в першій половині ХХ століття / Н. Ребрик ; Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара ; рецензенти : Л. О. Белей, Л. Т. Сенік ; ред. І. Ребрик. – 2-е вид. – Ужгород : Гражда, 2010. – 220 с. – Бібліогр.: с. 193-210.

268. Сабадош, І. В. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Лексикологія і семасіологія. Фразеологія. Лексикографія : практикум для студ. філологів спец. «Укр. мова і л-ра» / І. В. Сабадош ; відп. за вип. Л. О. Белей ; Ужгород. нац. ун-т, Філол. ф-т, Каф. укр. мови – Ужгород, 2010. – 124 с.

269. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 14 / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» ; редкол. : В. В. Барчан, Н. П. Бездір, Л. О. Белей, Ю. М. Бідзіля, А. О. Виноградов, Б. К. Галас, Л. Г. Голомб, П. М. Лизанець, О. Ф. Миголинець (секретар), І. В. Сабадош (відп. ред.), І. М. Сенько, В. І. Статєєва, Т. І. Суран, Л. М. Устюгова, П. П. Чучка. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2010. – 198 с.

270. Acta Hungarica. XIX-XX-й рік вид. / [редкол. : Л. О. Белей, А. О. Виноградов, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, В. В. Німчук, І. В. Сабадош, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець ; відп. за вип. : К. І. Горват, М. П. Фабіан] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород : Патент, 2010. – 694 с. – Бібліогр. в кінці ст. – Текст угор., укр. мовами.

2011

271. Мольнар, Михайло. Українсько-словацькі культурні взаємини від початку ХІХ до середини ХХ ст. / М. Мольнар ; Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара ; упоряд. Л. Л. Белея ; вступ. ст., прим. : М. Романюк, Т. Сергієнко ; наук. ред. Л. О. Белей ; ред. В. Петраш. – Ужгород : ІВА, 2011. – 96 с. – (Ucrainica: ad fontes).

272. Сополига, Мирослав. Українці Словаччини: матеріальні вияви народної культури та мистецтва / М. Сополига ; передм., пер. зі словац. Л. О. Белей ; гол. ред. Ю. Олійник ; ред. Г. Вовченко. – К. : Темпора, 2011. – 330 с.

273. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 15 / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» ; редкол. : В. В. Барчан, Н. П. Бездір, Л. О. Белей, Ю. М. Бідзіля, А. О. Виноградов, Б. К. Галас, Л. Г. Голомб, П. М. Лизанець, О. Ф. Миголинець (секретар), І. В. Сабадош (відп. ред.), І. М. Сенько, В. І. Статєєва, Т. І. Суран, Л. М. Устюгова, П. П. Чучка. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2011. – 403 с.

274. Щоб усі були одно : бюлетень Закарпат. греко-католицької спілки імені владики Івана Маргітича / ред. рада : о. Василь Данилаш, Л. Белей, В. Піпаш. – Ужгород : Гражда, 2011-2012. – 12 с.

2012

275. Вегеш, А. І. Традиції та новаторство української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби : монографія / А. І. Вегеш ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; наук. ред. Л. О. Белей. – Ужгород, 2012. – 272 с.

276. Нуждак, Л. В. Український ономастикон посттоталітарної доби у світлі еколінгвістики / Л. В. Нуждак ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; наук. ред. Л. О. Белей. – Ужгород : Інватор, 2012. – 240 с.

277. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 17 / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : В. В. Барчан, Н. П. Бедзир, Л. О. Белей, Ю. М. Бідзіля, А. О. Виноградов, Б. К. Галас, Л. Г. Голомб, П. М. Лизанець, О. Ф. Миголинець (секретар), І. В. Сабалош (відп. ред.), І. М. Сенько, В. І. Статєєва, Т. І. Суран, Л. М. Устюгова, П. П. Чучка. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2012. – 140 с.

278. Шевельов, Ю. В. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947-1953 рр.) / Ю. В. Шевельов ; упоряд. : Л. О. Белей, Л. В. Нуждак ; авт. вступ. ст. та прим. Л. О. Белей ; ред. І. Давиденко. – К. : Темпора, 2012. – 664 с. : портр. – Бібліогр. у прим.: с. 632-662.

279. Величина малих язичких, књижевних, культурних и историјских традицијах : зборник радова / главни и одговорни уредник Ј. Тамаш ; уређивачки одбор. : Л. Белей, А. Дуличенко, Ј. Рамач, Ј. Тамаш, О.Тимко, М. Фејса. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2012. – 414 с. – Текст серб. мовою.

2013

280. Нуждак, Л. В. Еколінгвістика / Л. В. Нуждак ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; відп. ред. Л. Белей – Ужгород : Інватор, 2013. – 112 с. – Бібліогр.: с. 105-110 та у підрядк. прим.

281. Нуждак, Л. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : метод. розробки до практ. занять для студ. мед. ф-ту / Л. В. Нуждак ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; відп. за вип. Л. О. Белей. – Ужгород : Інватор, 2013. – 52 с.

282. Нуждак, Л. В. Українська мова : метод. розробки тестових завдань для слухачів підгот. курсів центру доунів. підгот. та роботи з іноземними громадянами ін-ту післядиплом. освіти та доунів. підготов. / Л. В. Нуждак ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; відп. за вип. Л. О. Белей. – Ужгород : Інватор, 2013. – 58 с.

283. Сополига, Мирослав. До проблеми етногенезу української меншини Словаччини / М. Сополига ; пер. Л. О. Белей // Українці-русини: етнолінгвістичні та етнокультурні процеси в історичному розвитку / НАН України, МАУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; Музей укр. культури у Свиднику ; [гол. ред. Г. Скрипник]. – К., 2013. – С. 351-371. – Бібліогр. наприкінці ст.

284. Сополига, Мирослав. Історіографія дослідження традиційної матеріальної культури Північно-Східної Словаччини / М. Сополига ; пер. Л. О. Белея // Там само. – С. 430-453. – Бібліогр. наприкінці ст.

285. Студентський україністичний вісник. Вип. 1 / Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара ; наук. ред. Л. О. Белей. – Ужгород, 2013. – 48 с. – (Ucrainica moderna).

286. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 18 / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : В. В. Барчан, Н. П. Бедзир, Л. О. Белей, Ю. М. Бідзіля, А. О. Виноградов, Б. К. Галас, П. М. Лизанець, О. Ф. Миголинець, І. В. Сабадош (відп. ред.), І. М. Сенько, В. І. Статєєва, Т. І. Суран, Л. М. Устюгова. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2013. – 160 с.

287. Тамаш, Юліан. Українська література між Сходом і Заходом / Ю. Тамаш ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; пер. з серб. Н. Шарко ; автор передм. та наук. ред. Л. О. Белей ; ред. І. Ребрик. – Ужгород : Гражда, 2013. – 236 с. – (Ucrainica: moderna).

2014

288. Сабадош, І. В. Історія української ботанічної лексики (XIX – початок XX ст.) : монографія / І. В. Сабадош ; відп. ред. Л. О. Белей ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород, 2014. – 600 с.

289. Acta Hungarica. 2014, XXI-й рік вид. / [редкол. : Л. О. Белей, А. О. Виноградов, К. І. Горват, І. О. Мандрик, І. П. Мегела, Н. Й. Нодь, В. В. Німчук, І. В. Сабадош, М. П. Фабіан ; відп. ред. П. М. Лизанець] ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, Центр гунгарології. – Ужгород, 2014. – 290 с. – Бібліогр. в кінці ст. – Текст угор., укр. мовами.

2015

290. Ужгородський національний університет: 70 років на шляху національно-освітнього відродження України : [ювілейне вид. до 70-річчя ун-ту] / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» ; ред. рада : В. І. Смоланка (гол.), І. П. Студеняк (заст. гол.), М. О. Лендъел, О. Я. Рогач, І. І. Король, В. П. Фекета ; відп. ред. Л. О. Белей. – К. ; Ужгород, 2015. – 192 с. : іл.

291. Юрса, Людмила. Історія бачвансько-сримського варіанта української літературної мови : хрестоматія / Л. Юрса ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; відп. ред. Л. О. Белей. – Л., 2015. – 176 с.

2016

292. Вовченко, Г. Морфеміка і словотвір сучасної української літературної мови : практикум / Г. Вовченко ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т»,

Філол. ф-т ; рецензенти : Л. О. Белей, О. Д. Пискач ; відп. за вип. І. В. Сабадош. – Ужгород, 2016. – 58 с.

293. Студії з філології та журналістики. Вип. 4 : Актуальні проблеми філології та журналістики : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та аспірантів (Ужгород, 21-22 квіт. 2016 р.) / М-во освіти і науки України, Філол. ф-т [та ін.] ; міжнар. редкол. : О. Л. Белей [та ін.] ; ред. : В. Ф. Баньої, Г. І. Гецько [та ін.]. – Ужгород : Гражда, 2016. – 432 с. : іл. – Текст укр., рос., угор., словац. мовами. – Бібліогр. наприкінці ст.

2017

294. Віднайдення Пряшівської Русі-України. 1 / упоряд. та підгот. текстів І. Ребрика ; післямова проф. М. Мушинки ; ред. рада : проф. Л. О. Белей [та ін.]. – Ужгород : Гражда, 2017. – 186 с. – (Бібліотека науково-мистецького часопису «Екзиль»).

295. Мирослав Сополіга : біобібліографія (1967–2017) = Miroslav Sopoliga : biobibliografia / уклад. М. Д. Сополіга ; вступ. ст. : Л. Белей, Й. Вархол, П. Федака ; післямова Г. Скрипник ; наук. ред. Л. Белей. – Свидник ; Ужгород : ТИМРАНИ, 2017. – 384 с. : фот. – Текст укр., словац. мовами. – Бібліогр.: с. 365-366. – Імен. покажч.: с. 373-381.

295a. Jazyk a kultúra [Електронний ресурс] : Internetový časopis Lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra excelentnosti pri Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove : [«Мова та культура» – онлайн-журнал Центру лінгвістики та перекладу та усного перекладу Пряшівського ун-ту в Пряшові ; Л. О. Белей був членом наук. ради часопису у 2017-2018 рр]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3qYvyJN>. – Назва з екрана.

2018

296. Негер, О. Українська урбанонімія Закарпаття у ХХ – на початку ХХІ ст. / О. Негер ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», НДІ україністики ім. М. Мольнара ; рецензенти : Л. О. Белей, Т. О. Ястремська ; наук. ред. І. В. Сабадош. – Ужгород : Рік-У, 2018. – 199 с. – Бібліогр.: с. 160-179.

Інтерв'ю з Любомиром Белеєм

2011

297. Любомир Белей: Закарпатці побили рекорд з «імпортних» імен [Електронний ресурс] : [розмова з авт. кн. «Українські імена колись і тепер» про те, які імена дають своїм нащадкам закарпатці] / Л. О. Белей. – Режим доступу : <https://bit.ly/3GzgmYK>. – Назва з екрана.

2012

298. Професор Любомир Белей: «Творці Закону про мови прикрилися Хартією як фіговим листком» [Електронний ресурс] : [розмова про мовне питання в Україні / вів О. Попович] / Л. О. Белей. – Режим доступу : <https://bit.ly/3oz3FXD>. – Назва з екрана.

2014

299. Белей, Л. Сотрудніцтво зоз Закарпатйом ма добру перспективу : [інтервю зоз проф. др Л. Белейом з Ужгороду / вела О. Планчак-Сакач] / Л. О. Белей ; з укр. языка преложел Д. Латяк // Руске слово [Нови Сад, Сербія]. – 2014. – Рок LXX, ч. 44 (3601) (31. октобер). – С. 16-17. – Текст рус. мовою.

2017

300. Любомир Белей: Термін «русин» треба заборонити використовувати у значенні «неукраїнець» [Електронний ресурс] : [інтервю / вела Н. Толочко] / Л. О. Белей ; Медіацентр УжНУ. – Режим доступу : <https://bit.ly/33FgPuу>. – Назва з екрана.

Матеріали про життя і діяльність Любомира Белея

1998

301. Сакач, С. Відроджені з небуття: вдалий проект Л. Белея та М. Ляховича : [відгук про кн. Ляховича М. “Народні пісні українців Боснії, Хорватії, Воєводини”, авт. післямови Л. Белей] // Укр. шлях [Канада]. – 1998. – № 1. – С. 98-102.

2003

302. Вегеш, М. М. Белей Любомир Омелянович : [персоналія] / М. М. Вегеш // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. Т. 2 : Б – Біо / НАН України ; редкол. : І. М. Дзюба [та ін.]. – К. : Поліграфкнига, 2003. – С. 440 : портр.

2004

303. Ажнюк, Б. М. Белей Любомир Омелянович : [персоналія] / Б. М. Ажнюк // Українська мова : енциклопедія / НАН України. – Вид. друге, випр. і допов. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 46.

2005

304. Белей Любомир Омелянович : [вчений-філолог] // Наукова еліта Закарпаття: доктори наук, професори Ужгородського національного університету : довідник / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород : Гражда, 2005. – С. 15 : портр.

305. Кафедра української мови : [в т. ч. згадка про професора каф. укр. мови УжНУ проф. Л. О. Белей] // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття : [альбом-довідник] / редкол. : М. М. Вегеш, О. Г. Сливка, Л. О. Белей, І. П. Студеняк, В. В. Марина, Т. М. Розумик, М. М. Басараб, В. В. Браславець ; фот. В. В. Твердохліб. – Ужгород : Карпати, Наш рідний край, Вісник Карпат, 2005. – С. 144.

306. «Хочемо правди» [Електронний ресурс] : [док. фільм до 60-річчя Ужгород. нац. ун-ту про студентів і «Помаранчеву революцію» ; в т. ч. своїми враженнями ділиться Л. О. Белей] / автор проекту А. Ребрик ; творча група : О. Коляджин, І. Ребрик, В. Шишканич ; студія «Гражда» ; Ужгород. нац. ун-т. – Режим доступу : <https://bit.ly/3KQarkx>. – Назва з екрана.

2007

307. В Ужгороді проведено Перший міжнародний україністичний семінар [Електронний ресурс] : [21-25 жовт. 2007 р. НДІ україністики ім. М. Мольнара провів Перший міжнар. україніст. семінар «Духовна культура українців Закарпаття – скарбниця духовності русинів Бачки і Сриму». Проф. Л. Белей виступив з темою “Християнізація Закарпаття та України: міфи та реальність”]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HiJjZo>. – Назва з екрана.

308. Вегеш, Микола. Ужгородський національний університет: історія і сьогодення : [в т. ч. згадка про діяльність проректора з навч.-виховної роботи проф. Л. О. Белей] / М. Вегеш ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2007. – 384 с.

309. Цап, М. М. Медзинародни україністични семинар : [про участь проф. Л. Белей у роботі семінару «Духовна культура українців Закарпаття – скарбниця духовності русинів Бачки і Сриму»] / М. М. Цап // Руске слово [Новий Сад, Сербія]. – 2007. – Рок LXIII, ч. 44 (3237) (2. новембер). – С. 11. – Текст рус. мовою.

2008

310. В Ужгороді презентували унікальну книжкову серію «Ucrainica: ad fontes» [Електронний ресурс] : [серію започаткували проф. Л. Белей та І. Ребрик]. – Режим доступу : <https://bit.ly/35KxqOE>. – Назва з екрана.

2009

311. Гаврош, Олександр. Закарпаття: Від Михайла Мольнара до Гавриїла Костельника [Електронний ресурс] : [про діяльність науково-дослідного ін-ту україністики та його засновника і дир. Л. О. Белей] / О. Гаврош //

Україна молода. – 2009. – 18 лют. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HK1YgV>. – Назва з екрана.

312. Планчак-Сакач, Олена. Представена тогорочна продукція «Руского слова» : [відп. ред. часопису «Шветлосц» М. Цап про значення 90-річчя від заснування Руського народ. просвітного т-ва, в т. ч. про рец. Л. Белея на кн. «Євангелиста Михайло Ковач» Ю. Тамаша] / О. Планчак-Сакач // Руске слово [Новий Сад, Сербія]. – 2009. – Рок LXV, ч. 48 (3345) (27. новембер). – С. 9. – (XVI Културна манифестация „Костельникова ешень”). – Текст рус. мовою.

313. Тамаш, Мартица. Представена творчосц професора Белея : [у КПД «Карпати» у Вербаше отримани літературни вечар] / М. Тамаш // Руске слово [Новий Сад, Сербія]. – 2009. – Рок LXV, ч. 19 (3316) (8. май). – С. 8. – Текст рус. мовою.

2010

314. Цап, Микола. Висти з Горніци и України : [ст. проф. Л. О. Белея в «Українському тижні» про найдавнішу укр. діаспору – бачванських руснаків] / М. Цап // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2010. – Рок XLVIII, ч. 4 (октобер-децембер). – С. 539-541. – Текст рус. мовою.

2011

315. В Ужгороді вийшла друком книжка про українсько-словацькі культурні взаємини в ХІХ-ХХ століттях [Електронний ресурс] : [про пр. словац. україніста М. Мольнара «Українсько-словацькі культурні взаємини від початку ХІХ до середини ХХ ст.» під наук. ред. Л. О. Белея]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ruCqPZ>. – Назва з екрана.

316. Кіпіані, Вахтанг. Закарпатець Любомир Белей видав у Києві книжку «Українські імена колись і тепер» [Електронний ресурс] / В. Кіпіані. – Режим доступу : <https://bit.ly/3IZ8XnF>. – Назва з екрана.

317. Мирослав Сополіга: «Культура словацьких українців є частиною культури великої України» [Електронний ресурс] : [у пресцентрі «Закарпаття» представили кн. М. Сополіги «Українці Словаччини: матеріальні вияви народної культури та мистецтва». Л. О. Белей – авт. передм. і пер. зі словац. мови]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3gZ2axU>. – Назва з екрана.

318. Мукачівську єпархію хочуть об'єднати з УГКЦ і перетворити на Патріархат [Електронний ресурс] : [в ужгород. будинку «Просвіти» відбулася установча конф. зі створення обл. громад. орг. «Закарпатська греко-католицька спілка ім. владики І. Маргітича». Очолили її співголови: о. Василь Данилаш та проф. Л. О. Белей]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ryJgnt>. – Назва з екрана.

319. На Закарпатті греко-католики згуртувалися заради єдності церкви [Електронний ресурс] : [Л. О. Белей – співголова новоствореної обл. громад. орг. «Закарпатська греко-католицька спілка ім. владики І. Маргітича»]. – Режим доступу : <https://bit.ly/36AYOiG>. – Назва з екрана.

320. Ребрик, Н. Й. Про працю Федора Потушняка «Повість М. В. Гоголя “Вій” і наші народні вірування» : [в т. ч. згадка про «Народні вірування» Ф. Потушняка, зібрані та опрацьовані І. Ребриком та Л. Белеєм] / Н. Й. Ребрик // Ребрик, Н. Й. Люби своє: Апологія Чину : літературознавчі ст. / передм. : П. М. Скунець, Т. Ю. Салига. – Вид. 2-е, допов. – Ужгород : Гражда, 2011. – С. 302-311 ; **Те саме** // Українське літературознавство. – 2017. – Вип. 82. – С. 36-40. – Бібліогр. наприкінці ст.

321. «Словарь русинського языка» Ю. Чорі насправді являє собою **словник української мови...** [Електронний ресурс] : [мовознавці Л. О. Белей, П. П. Чучка, І. В. Сабадош, Б. К. Галас, І. Я. Філак, Г. В. Шумицька дали експертну оцінку «Словаря русинського языка» Ю. Чорі]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3LTvjBQ>. – Назва з екрана.

2012

322. Іваночко, Тетяна. «Сучасних українських імен зі слов'янською етимологією всього 10 %» – **етнограф** [Електронний ресурс] : [Л. О. Белей агітує за слов'ян. імена для українців] / Т. Іваночко. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ruYTfN>. – Назва з екрана.

323. Ножка, Анастасія. Побачив світ «Блукаючий народ» **Олександра Гавроша** [Електронний ресурс] : [в т. ч. думки Л. Белея про книжку] / А. Ножка // Новини Закарпаття. – 2012. – 22 жовт. – Режим доступу : <https://bit.ly/3IwOmX7>. – Назва з екрана.

324. Терещук, Галина. **Українофобія є небезпечним явищем – науковці** [Електронний ресурс] : [про участь Л. Белея у роботі Всеукр. наук. семінару «Українофобія як явище та політтехнологія»] / Г. Терещук. – Режим доступу : <https://bit.ly/3EbYQbH>. – Назва з екрана.

2013

325. Два твори Мирослава Дочинця стали «Книжками року» [Електронний ресурс] : [в т. ч. у номінації «Обрії: спеціальна література» перемогла кн. Ю. Шевельова «Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947-1953)», упоряд. Л. О. Белеєм та Л. Нуждак] // Новини Закарпаття. – 2013. – 30 січ. – Режим доступу : <https://bit.ly/3rDyGuk>. – Назва з екрана.

326. Ільницький, Василь. **Кирило і Мефодій: закарпатський аспект** [Електронний ресурс] : [в т. ч. думки Л. О. Белея про діяльність слов'ян. просвітителів на Закарпатті] / В. Ільницький // День. – 2013. – № 13. – 11-12 січ. – С. 15. – Режим доступу : <https://bit.ly/3KzYqjU>. – Назва з екрана.

327. Українська ономастика : бібліогр. покажч. / уклад. : С. О. Вербич, І. В. Єфименко, І. М. Железняк [та ін.] ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К. : ТОВ «КММ», 2013. – 364 с. – (Бібліотека української ономастики).

Див. Імен. покажч. авторів: Белей Л. О. (Белей Л. Е.) 1918, 2164, 2250, 2629

328. Чижмарова, М. Тарас Шевченко і світова україністика : [в т. ч. про участь Л. О. Белея у роботі VII Міжнар. конгресу україністів у Києві 21-24 жовт. 2013 р.] / М. Чижмарова, Л. Бабота // Нове життя. – 2013. – 8 листоп. (№ 22). – С. 2 : фот.

2015

329. Когутич, Іванка. Професор Любомир Белей видав «Лінгвобіографію старослов'янської мови» [Електронний ресурс] / І. Когутич ; Медіацентр УжНУ. – Режим доступу : <https://bit.ly/33OBWe1>. – Назва з екрана.

330. Лапига, Світлана. В УжНУ набирає обертів проект «Відкрита лекція» [Електронний ресурс] : [в т. ч. про лекцію «Походження української мови» Л. Белея у програмі ЗОДТРК «Тиса»] / С. Лапига ; Медіацентр УжНУ. – Режим доступу : <https://bit.ly/35NH2YT>. – Назва з екрана.

331. Науковець Ужгородського університету став переможцем конкурсу у галузі гуманітарних наук [Електронний ресурс] : [про наук. проект Л. О. Белея «Неорусинство як дезінтеграційна загроза єдності українського етнічного простору: культурно-історичний аспект»] / Медіацентр УжНУ. – Режим доступу : <https://bit.ly/3N1eaKA>. – Назва з екрана.

332. Науково-дослідний інститут україністики імені Михайла Мольнара : [директор Белей Л. О. – доктор філолог. наук, проф.] // Ужгородський національний університет: 70 років на шляху національно-освітнього відродження України : [ювілейне вид. до 70-річчя ун-ту] / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» ; ред. рада : В. І. Смоланка (гол.), І. П. Студеняк (заст. гол.), М. О. Лендбел, О. Я. Рогач, І. І. Король, В. П. Фекета ; відп. ред. Л. О. Белей. – К. ; Ужгород, 2015. – С. 165.

2016

333. Белей Любомир Омелянович [Електронний ресурс] : [про життя і діяльність] / Освітній портал Закарпаття. – Режим доступу : <https://bit.ly/3AgFYb8>. – Назва з екрана.

334. Основні праці науковців Ужгородського національного університету (1991–2015) : бібліогр. покажч. : до 70-річчя Ужгород. ун-ту / уклад. : О. В. Бряник, Н. С. Лехман, Л. О. Мельник, О. В. Хаван, О. З. Цуняк, Н. Я. Данилець, М. І. Чорній ; відп. за вип. М. М. Медведь ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Наук. б-ка. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2016. – 696 с.

Див. Імен. Покажч.: Белей Л. О. (Белей Любомир) – 14, 40, 44, 61, 116, 289, 451, 648, 649, 651, 653-655, 657, 659-666, 675-683, 858-860, 862-865, 1216-1244, 1329, 1338, 1470, 1673, 1748, 1766, 1839, 1853, 1886, 1895, 1938, 2057, 2125, 2163, 3442, 3620, 4129, 4135, 4136, 4139, 4162, 4228, 4233, 4246, 4247, 4909

2017

335. В Ужгороді відбулася презентація книги Любомира Белея «"Русинський" сепаратизм: націєтворення in vitro» [Електронний ресурс] / матеріал підгот. К. Шокіна. – Режим доступу : <https://bit.ly/3pifl2U>. – Назва з екрана.

336. В Ужгороді презентували біобібліографію экс-директора Музею української культури у Свиднику Мирослава Сополіги [Електронний ресурс] : [в т. ч. на презентації кн. виступил проф. УжНУ Л. О. Белей]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3rThBOv>. – Назва з екрана.

337. Ільницький, Василь. «Навіщо мадяру українська?» [Електронний ресурс] : як закарп. освітяни та експерти відреагували на закон «Про освіту» та звернення облради до Президента : [в т. ч. коментар Л. О. Белея] / В. Ільницький // День. – 2017. – 27 верес. (№171). – Режим доступу : <https://bit.ly/3tV2fdI>. – Назва з екрана

338. Когутич, Іванка. Професор УжНУ видав 400-сторінкову працю, у якій викриває псевдонаукові маніпуляції довкола русинського питання [Електронний ресурс] : [про кн. Л. Белея «"Русинський" сепаратизм. Націєтворення in vitro»] / І. Когутич ; Медіацентр УжНУ. – Режим доступу : <https://bit.ly/32tzybR>. – Назва з екрана.

339. Любомир Белей : [коротка довідка про діяльність] // Белей, Л. О. «Русинський» сепаратизм: націєтворення in vitro / ред. Л. Марченко. – К. : Темпора, 2017. – На звороті обкл. : портр.

340. Мирослав Сополіга : біобібліографія (1967–2017) = Miroslav Sopoliga : biobibliografia / уклад. М. Д. Сополіга ; вступ. ст. : Л. Белей, Й. Вархол, П. Федака ; післямова Г. Скрипник ; наук. ред. Л. О. Белей. – Свидник ; Ужгород : ТИМРАНИ, 2017. – 384 с. : фот. – Текст словац., укр. мовами. – Бібліогр.: с. 365-366. – Імен. покажч.: с. 373-381.

Див. Імен. покажч.: Белей Л. 58, 766, 1524, 1972, 2368, 2413

341. Професору Любомирові Белею – 55! [Електронний ресурс] : [про ювіляра] / Медіацентр УжНУ. – Режим доступу : <https://bit.ly/3nT7S8j>. – Назва з екрана.

342. Скорук, І. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : [в т. ч. про дослідження ономастики Л. О. Белеєм] / І. Д. Скорук. – 2-ге вид., доп. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 272 с.

343. Часто, Петро. Усі ми були русинами [Електронний ресурс] : [у Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка відбулася презентація кн. Л. Белея «"Русинський" сепаратизм. Націєтворення in vitro»] / П. Часто. – Режим доступу : <https://bit.ly/3sE6vxF>. – Назва з екрана.

344. Шипович, Юлія. Філфак ушанував свого колишнього декана й завідувача кафедри української мови Михайла Сюська [Електронний ресурс] : [в т. ч. спогади Л. О. Белея про професора] / Ю. Шипович ; Медіацентр УжНУ. – Режим доступу : <https://bit.ly/3H5tOV0>. – Назва з екрана.

345. Гаврош, Олександр. Заповіт професора Белея : [про проф. каф. укр. мови філолог. ф-ту УжНУ Л. О. Белея] / О. Гаврош // Укр. літ. газ. – 2018. – 13 лип. – С. 2 : фот.

346. Гаврош, Олександр. Українська нація і заповіт професора Белея [Електронний ресурс] : [про укр. мовознавця, проф., д-ра філолог. наук Л. Белея та його кн. «"Русинський" сепаратизм: націотворення in vitro»] / О. Гаврош // Радіо Свобода – Режим доступу : <https://bit.ly/3dyVmFk>. – Назва з екрана ; **Те саме** // Дукля [Пряшів, Словаччина]. – 2018. – № 4. – С. 61-62 : іл. ; **Те саме** // Шлях перемоги. – 2018. – 20 черв. (№ 25). – С. 5.

347. Гаврош, Олександр. Цінний заповіт проф. Любомира Белея [Електронний ресурс] : [посмертна згадка] / О. Гаврош. – Режим доступу : <https://bit.ly/3pg3Isj>. – Назва з екрана.

348. Горват, Василь. З похованням Любомира Белея унікальне наукове явище стало історією : [науковці мовознавці, які відійшли у вічність] / В. Горват // Новини Закарпаття. – 2018. – 19 черв. – С. 6 : фот.

349. Завадяк, В. Любомир Белей мав хворе серце [Електронний ресурс] : [помер проф. каф. укр. мови філолог. ф-ту УжНУ Л. О. Белей] / В. Завадяк. – Режим доступу : <https://bit.ly/3grFBld>. – Назва з екрана.

350. Любка, Андрій. Пам'яті професора Любомира Белея [Електронний ресурс] : [спогад про викладача] / А. Любка // День. – 2018. – 18 трав. – Режим доступу : <https://bit.ly/3qUtgfd>. – Назва з екрана.

351. Любомир Белей (18.03.1962–12.05.2018) [Електронний ресурс] : [некролог] // Народна творчість та етнологія. – 2018. – № 3. – С. 105-106 : портр. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTE_2018_3_14. – Назва з екрана.

352. Любомир Омелянович Белей (18.03.1962-12.05.2018) [Електронний ресурс] : [некролог] // Мовознавство. – 2018. – № 6. – С. 78 : портр. – Режим доступу : <https://bit.ly/3rgtyfO>. – Назва з екрана.

353. Любомир Омелянович Белей (1962–2018) [Електронний ресурс] : [некролог] / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. – Режим доступу : <https://bit.ly/3spray0v>. – Назва з екрана.

354. Пам'яті професора Любомира Белея [Електронний ресурс] / Медіацентр УжНУ ; відео В. Завадяка ; монтаж О. Балєги. – Режим доступу : <https://bit.ly/3JcMmnQ>. – Назва з екрана.

355. Пішов із життя відомий закарпатський професор-мовознавець Любомир Белей [Електронний ресурс] : [колеги, друзі, учні та близькі науковця відреагували на його смерть]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HFpYSr>. – Назва з екрана.

356. Покликання : біобібліогр. покажч. : до 90-річчя від дня народж. Павла Павловича Чучки / уклад. : Л. О. Мельник, Н. С. Лехман, О. В. Бряник ; передм. : С. М. Пахомова ; відп. за вип. М. М. Медведь ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ “Ужгород. нац. ун-т”, Філол. ф-т, Каф. словац. філол., Наук. б-ка. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2018. – 224 с. : іл.

Див. Імен. покажч.: Белей Л. О. (Белей Л. Е.) 187, 200, 218, 253, 258, 260, 262, 268, 342, 377, 454, 522, 526, 527, 529, 541, 548, 551, 556, 560, 564, 566, 568,

569, 573, 579, 581, 582, 646, 667, 679, 689, 709, 716, 726, 746, 748, 758, 790, 847, 849, 864

357. Помер відомий закарпатський мовознавець Любомир Белей [Електронний ресурс] : [некролог]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3Lg48rx>. – Назва з екрана.

358. Помер закарпатський мовознавець Любомир Белей [Електронний ресурс] : [некролог] // Gazeta.ua. – 2018. – 14 трав. – Режим доступу : <https://bit.ly/3tU41vq>. – Назва з екрана.

359. Помер Любомир Белей [Електронний ресурс] : [некролог] // Буквоїд. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/3rLzVru>. – Назва з екрана.

360. Світлій пам'яті Любомира Белея : [некролог] // Новини Закарпаття. – 2018. – 15 трав. – С. 7 : фот.

361. Шумицька, Галина. Філологічний факультет попрощався з професором Белеєм [Електронний ресурс] / Г. Шумицька. – Режим доступу : <https://bit.ly/3JauUR5>. – Назва з екрана.

362. [Рамач, Янко.] In memoriam : проф. др. Любомир Белей (18.03.1962–12.05.2018) : [некролог] // Русинистични студії/Ruthenian Studies. – Ч. 2 / Ун-т у Новим Садзе ; ред. Я. Рамач. – Нови Сад, 2018. – С. 216-217 : портр. – Текст рус. мовою. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ouYeJv>. – Назва з екрана.

363. Цап, Микола. Любомир Белей (1962-2018) : [некролог] / М. Цап // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2018. – Рок LXVI, ч. 3 (юлий-септембер). – С. 443-444 : портр. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HzuzGq>. – Назва з екрана ; **Те саме** // Руске слово [Новий Сад, Сербія]. – 2018. – Рок LXXIV, 20 (3784) (18. май). – С. 19. – (In memoriam) ; **Те саме** // Глас/Голос Союзу [Новий Сад, Сербія]. – 2014-2018. – Ч. 17-21. – С. 54. – Текст рус. мовою.

364. Цап, Микола. Любомир Белей и Руснаци и Українці Югославії/Сербії : (материяли за библиографию) : [бібліографія] / М. Цап // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2018. – Рок LXVI, ч. 3 (юлий-септембер). – С. 445-453. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HzuzGq>. – Назва з екрана. – Текст рус. мовою.

365. Умар професор Любомир Белей [Електронний ресурс] : [некролог] // Шветлосц [Новий Сад, Сербія]. – 2018. – 14 трав. – Текст рус. мовою. – Режим доступу : <https://bit.ly/35faaIk>. – Назва з екрана.

366. Фабрика-Процька, О. Р. Русини і русинська культура крізь призму сучасної самоідентифікації [Електронний ресурс] : [висвітлено значення ґрунтового вид. Л. Белея під назвою «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro»] / О. Р. Фабрика-Процька // Молодий вчений. – 2018. – № 8 (60). – С. 32-36. – Режим доступу : <https://bit.ly/3Jlb9Qt>. – Назва з екрана.

367. Čižmárová, Mária. Odišiel profesor Ľubomyr Beley [Електронний ресурс] : [некролог] / М. Čižmárová // Jazyk a kultúra. – 2018. – Ročník 9, číslo 33-34. – С. 113. – Текст словац. мовою. – Режим доступу : <https://bit.ly/3vdG29R>. – Назва з екрана.

368. Вербич, С. О. Белей Любомир Омелянович (18.03.1962–12.05.2018) [Електронний ресурс] : [некролог] / С. О. Вербич // Повідомлення української ономастичної комісії / НАН України, Від. літ., мови та мистецтвознавства, Ін-т укр. Мови НАН України – Вип. 4 (19). – Луцьк : Терен, 2019. – С. 61-62. – Режим доступу : <https://bit.ly/3tSEwuw>. – Назва з екрана

369. «Русинська» мова як дезінтеграційна технологія : [в т. ч. згадка про дослідж. Л. О. Белея] // Белей, Лесь. Українська мова на початку ХХІ ст. : параметризація соціально-лінгвістичних змін / Л. Белей. – К. : Люта справа, 2019. – С. 37-61. – Режим доступу : <https://bit.ly/3LSWCTK>. – Назва з екрана.

2020

370. Ільницький, Василь Іванович. Любомир Белей – взірець принципового вченого, який займався справжньою наукою : [про проф., д-ра філолог. наук] / В. І. Ільницький // Ільницький, В. І. Обереги криниці знань : Ужгород. нац. ун-т у долях його сучасників. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. – С. 88-91 : фот.

2021

371. Вегеш, А. Любомир Омелянович Белей : 60-річчя від дня народж. мовознавця, доктора філолог. наук, засн. Науково-дослідного ін-ту україністики імені Михайла Мольнара при Ужгород. нац. ун-ті (1962–2018) / А. Вегеш, О. Лавер // Календар краєзнавчих пам'ятних дат Закарпаття на 2022 рік : рек. бібліогр. посіб. / Департамент культури Закарпат. облдержадмін. ; КЗ «Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка» Закарпат. облради ; уклад. : О. О. Шелак, М. Б. Бадида ; вип. ред. Н. М. Бондаренко ; бібліогр. ред. Л. О. Падяк ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2021. – С. 101-109. – Бібліогр. наприкінці ст.

372. Вегеш, Анастасія. Проблеми української літературно-художньої антропоніміки : метод. посіб. для студентів 5-6 курсів філолог. ф-ту : [в т. ч. про дослідж. літ.-художніх антропонімів в працях Л. О. Белея] / А. Вегеш. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. – 68 с.

373. Вовченко, Галина. Постаті в ономастиці: Любомир Белей [Електронний ресурс] / Г. Вовченко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – Вип. 1 (45) : на пошану Кирила Йосиповича Галаса (до 100-річчя з дня народження) / М-во освіти і науки України. – Ужгород, 2021. – С. 142-149. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу : <https://bit.ly/3B1LYVI>. – Назва з екрана.

2022

374. Белей, Галина. «Любомир був прикладом безкомпромісного служіння науці» [Електронний ресурс] : дружина знаного мовознавця – про маловідомі сторінки життя професора, якому сьогодні виповнилося б 60... :

[інтерв'ю / вів О. Гаврош] / Г. Белей ; Медіацентр УжНУ. – Режим доступу : <https://bit.ly/3qf02aj>. – Назва з екрана ; **Te same.** – Режим доступу : <https://bit.ly/3iOY38A>. – Назва з екрана.

375. Белей Любомир Омелянович [Електронний ресурс] : матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу : <https://bit.ly/33NmzTy>. – Назва з екрана.

376. Белей Любомир Омелянович (1962–2018 рр.) [Електронний ресурс] : [електронна база «Видатні закарпатці»] / Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка. – Режим доступу : <https://bit.ly/3KeOhbi>. – Назва з екрана.

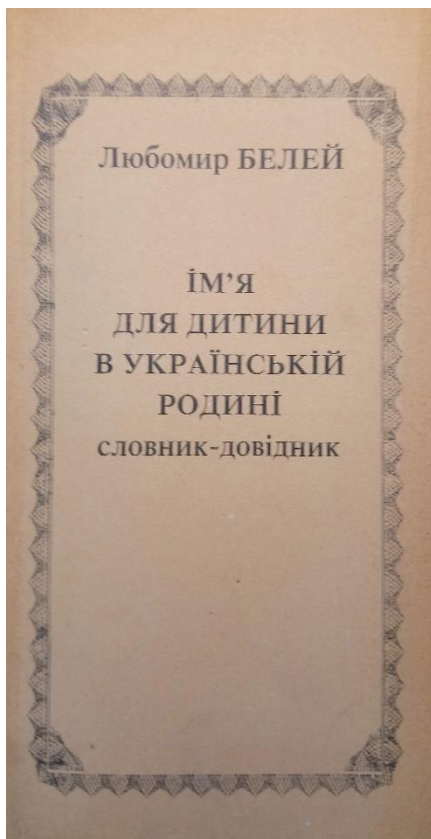
377. Белей Любомир Омелянович [Електронний ресурс] : пошуковий профіль науковця на порталі НБУВ. – Режим доступу : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0258669>. – Назва з екрана.

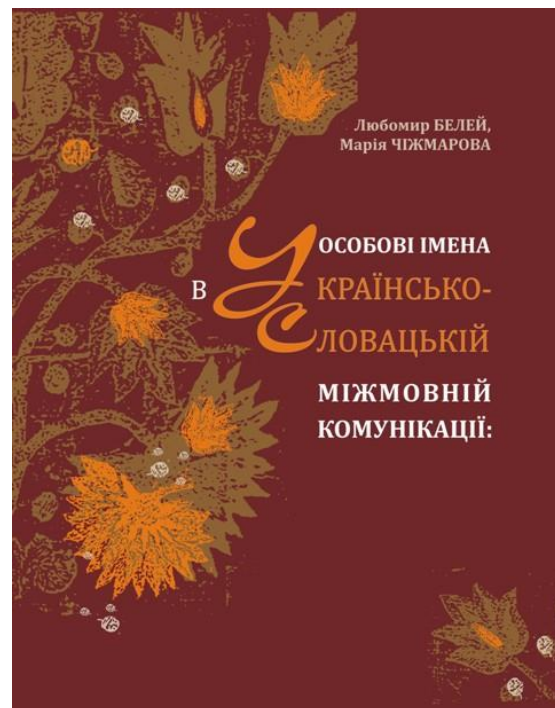
378. Белей Любомир Омелянович (1962–2018) [Електронний ресурс] / Електронна бібліотека «Україніка». – Режим доступу : <https://bit.ly/3176pdm>. – Назва з екрана.

379. Вегеш, Микола. Визначний учений і справжній українець: 18 березня 2022 року професору Любомиру Белею сповнилося б 60 [Електронний ресурс] / М. Вегеш. – Режим доступу : <https://bit.ly/3IhGRTh>. – Назва з екрана.

380. Українська нація і заповіт професора [Електронний ресурс] : до 60-річчя від дня народження українського мовознавця, доктора філологічних наук Любомира Белея : [віртуальна виставка] / Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка. – Режим доступу : <https://bit.ly/3w5pv9V>. – Назва з екрана.

З творчого доробку науковця

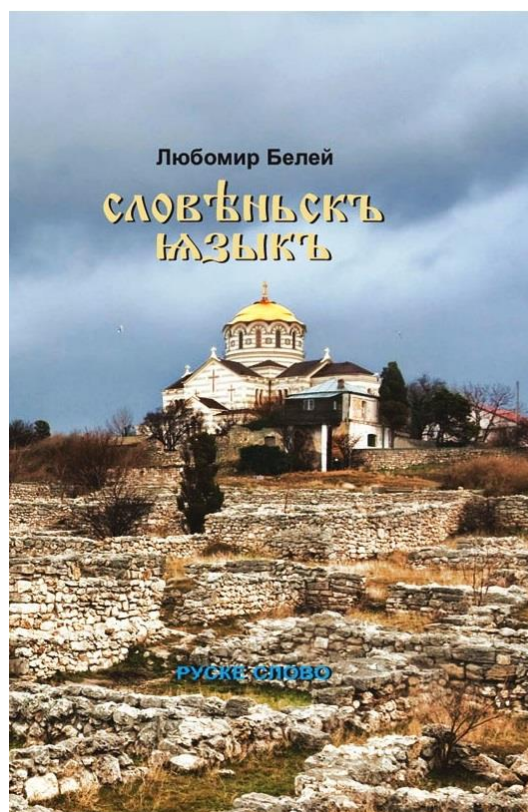
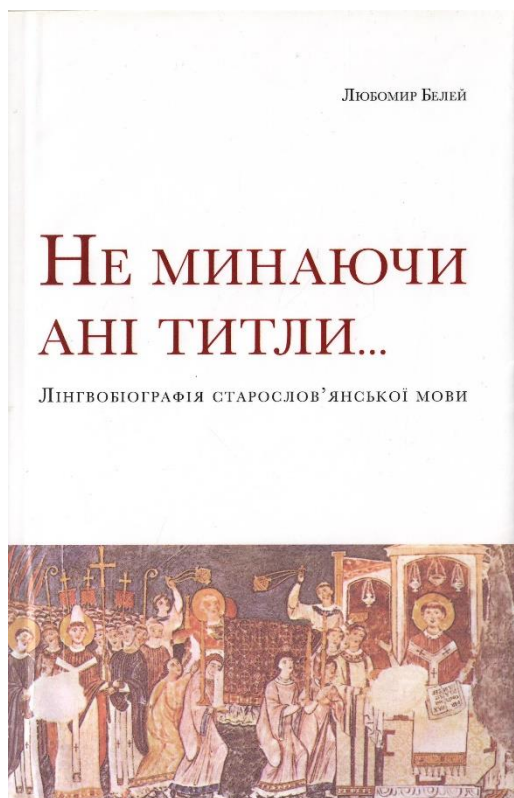

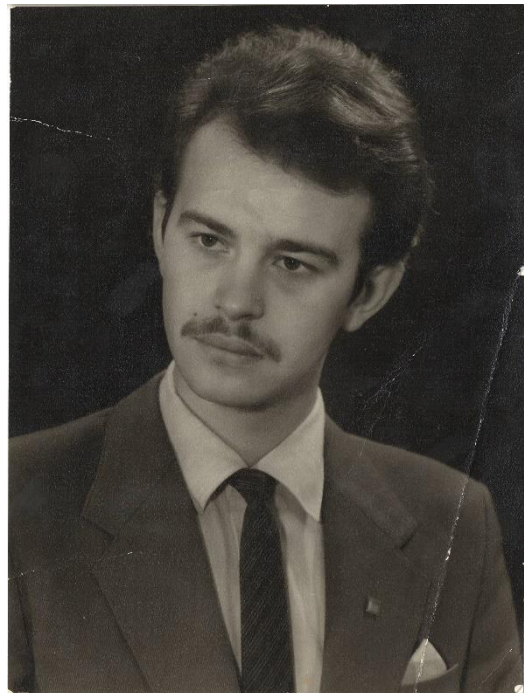
Фото з архіву ювіляра

1. З батьками Омеляном Васильовичем, Наталією Йосипівною і братом Андрієм.
Поч. 1970-х рр.

2. Любомир Белей – випускник
Болахівської середньої школи № 2.
1978 р.

3. Випускник філфаку УжДУ, 1984 р.

5. Львів, 1980-ті рр.

6. Любомир Белей з дружиною Галиною.
26 жовтня 1986 р.

4. Любомир Белей з Миколою Цапом у Сербії. Поч. 1990-х рр.

7. У Вроцлаві з сином Лесем. Поч. 2000-х рр.

8. Зліва направо – М. Рошко, М. Вегеш, Л. Белей. 2015 р.

9. Презентація книги М. Сополіги у перекладі Л. Белея. 2011 р.

10. Члени комісії на здобуття звання PhD. Зліва направо: проф. І. Сабадош, проф. Л. Белей, доц. Ю. Краєв. Філософський факультет Пряшівського університету, 2011 р.

11. Л. Белей у колі колег із ректорату. 2005 р.

12. Серед колег із кафедри української мови філологічного факультету УжНУ, 2017 р.

13. З дружиною Галиною в останній період.

14. Презентація книжки «„Русинський“ сепаратизм: націєтворення in vitro» в Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Ф. Потушняка, 2017 р.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК¹

- Ажнюк Б. М. 194, 303
Алфьоров О. 156
Аркушин Г. Л. 252, 265
Артеменко О. М. 12, 15
- Баган О. 20
Баглай Й. О. 89, 225
Баглай Б. 225
Бадида М. Б. 371
Балега О. 354
Балега Ю. 52
Балла Е. Ю. 235
Баньої В. Ф. 293
Барчан В. В. 229-231, 234-236, 248, 249, 252, 260, 263, 265, 269, 273, 277, 286
Бедзір Н. П. 269, 273, 277, 286
Белей Г. 374
Белей Л. Л. 142, 143, 204, 209, 257, 262, 264, 271, 369
Белей О. О. 7, 117
Белов Д. М. 247
Бисага Ю. М. 247
Бідзіля Ю. М. 232, 250, 252, 260, 263, 265, 269, 273, 276, 286
Бабота Л. 328
Бондаренко Н. М. 371
Браславець В. В. 245, 305
Бреславська С. 20
Брянник О. В. 334, 356
Бучко Д. Т. 260
- Вайс В. М. 232
Вархол Й. 210, 295, 340
Вегеш А. І. 275, 371, 372
Вегеш М. М. 242, 245, 302, 305, 308, 379
Вербич С. О. 327, 368
- Виноградов А. О. 234, 237-240, 252, 253, 255, 260, 261, 265, 269, 270, 273, 277, 286, 289
Вовченко Г. І. 20, 171, 243, 272, 292, 373
Воронич Г. В. 211
Врабель М. 69
- Гаврош О. 311, 323, 345-347, 374
Гайніш Й. Й. 247? 250
Галас А. М. 243
Галас Б. К. 236, 243, 260, 265, 269, 273, 277, 286, 321,
Галас К. Й. 168, 236, 373
Гарасим Я. 195
Герман К. Ф. 243, 265
Герцог Ю. В. 250
Гецко Г. І. 295
Гирич І. 158
Гірник О. 258
Гнатюк В. 53, 69
Годований Л. 254
Горбач О. 69
Горват А. А. 10
Горват В. 56, 223, 254, 348
Горват К. І. 233, 237, 239, 240, 253, 255, 261, 270, 289,
Горпинич В. О. 228
Гринчишин Д. 7
Грицак М. А. 139, 231, 260
Гудманян А. Г. 228
Гуйванюк Н. В. 230, 231, 234, 235, 243
Голомб Л. Г. 231, 234, 235, 238, 252, 260, 265, 269, 273, 277,
Гоца Е. Д. 231
- Давиденко І. 182, 278
Давидко І. 17

¹ Цифра після прізвища вказує на номер позиції бібліографії

Данилець Н. Я. 334
о. В. Данилаш 274, 318
Дворський Л. 222
Дзендзелівська Н. Й. 234
Дзендзелівський Й. О. 97, 170, 234
Дзюба І. М. 302
Дикань К. 20
Добош В. І. 116, 229-231, 234, 243
Добрянський А. 157
Дорошенко Д. 65, 99, 118, 141, 224,
241, 256, 266,
Дочинець М. 325
Дровняк Н. 148
Дудинський Т. Т. 232
Дуличенко А. Д. 58, 279
руснацькою
Дупляк М. 20
Духнович О. 157

Євчак Ю. Б. 247, 250
Єфименко І. В. 327

Жганець В. 69
Желєзняк І. М. 327
Животко А. 257
Жирош М. 69
Жупан Є Є. 250

Завадяк В. 349, 354

Іваночко Т. 322
Ілько А. І. 232
Ільницький В. І. 65, 224, 326, 337,
370

Канюка О. А. 371
Карпенко О. П. 228
Карпенко Ю. О. 228
Керецман В. Ю. 232
Керста Р. И. 1
Кирило та Мефодій 113, 186, 326
Кіпіані В. 316
Ковач М. 69, 153, 169, 218, 312

Когутич І. 329, 338
Козак М. Ю. 235
Коляджин К. 142, 262
Коляджин О. 306
Король І. Ю. 11
Король І. І. 290, 332
Корш Ф. 158
Костельник Г. Ф. 69, 94, 109, 110,
115, 123, 129, 258, 311
Коцюбинський М. 28
Кочіш М. (Кочиш М.) 31, 49, 58, 69,
81
Кочіш В. 69
Крук Г. 123
Кун Г. В. 232
Кухта В. 223

Лабош Ф. 69
Лавер О. 257, 371
Лазур Я. В. 247
Лапига С. 330
Латяк Д. 49, 50, 58, 59, 61, 117, 299
Легоцький Т. 44
Лендєл М. О. 290, 332
Лехман Н. С. 334, 356
Лизанець П. М. 230, 231, 233, 235,
237, 238-240, 247, 250, 252, 253,
255, 260, 261, 265, 269, 270, 273,
277, 286, 289
Ліхтей І. М. 232
Лобода В. В. 1
Лотоцький О. 158, 161
Лучик В. В. 228
Лучкай М. 30
Любка А. 350
Ляхович Н. 69
Ляхович М. 75, 84, 86, 301

Магочій П. Р. 124, 128, 130, 193
Маланюк Є. 259
Мандрик І. О. 233, 237, 239, 240,
253, 255, 261, 270, 289
Маргітич І. 198, 274, 318, 319

Марина В. В. 242, 245, 305
Маруняк Л. 7
Марченко Л. 20, 339
Мегела І. П. 233, 237, 239, 240, 253,
255, 261, 270, 283
Медведь М. М. 334, 356
Мельник Л. О. 334, 356
Мешко І. 198
Миголинець О. Ф. 229, 260, 265,
269, 273, 277, 286
Мизь Р. 69
Мишанич О. 69
Мідянка П. 56, 223
Мольнар Л. 66
Мольнар М. 121, 122, 141, 142, 143,
185, 256-259, 262, 264, 267, 271,
275, 276, 280-282, 285, 287, 291,
296, 307, 311, 315, 332, 371,
Мушинка М. 20, 69, 262
Мушкетик Л. 20

Надь Г. 95, 111, 131
Надь Ю. 69
Негер О. 296
Непокупний А. П. 228
Німчук В. В. 211, 233, 237, 239,
240, 253, 255, 260, 261, 270, 289
Ножка А. 323
Нуждак Л. В. 141, 182, 256, 276,
278, 280-282, 325
Нярадї Д. 69

Олійник Ю. 272
Орос П. 198
Отін Є. С. 228

Падяк Л. О. 371
Паламарчук Л. С. 36
Панцьо С. 93
Папаргаї Д. 69
Пасемко І. 262
Пахомова С. М. 228, 243, 252, 260,
265, 356

Петраш В. 271
Петрук О. 123
Пискач О. Д. 229, 230, 234, 243,
252, 260, 292
Пілаш М. Й. 232
Піпаш В. 274
Пітюлич М. І. 232
Планчак-Сакач О. 299, 312
Погодін М. 192
Полюга Л. М. 231, 234, 236, 243,
252, 260
Полюжин М. М. 233
Попович О. 298
Потушняк Ф. 44, 320, 343, 371,
376, 380
Пуряєва Н. В. 211

Рамач Ю. 69
Рамач Я. 69, 220, 279, 362,
Ребрик А. 143, 254, 257, 264, 306
Ребрик Н. 267, 320
Ребрик І. М. (Ребрик И.) 30, 33, 50,
56, 60, 65, 66, 118, 141, 142, 185,
223, 224, 241, 256, 257, 259, 262,
267, 287, 294, 306, 310, 320
Рибалко К. 158
Рибалко О. 158
Рогач О. Я. 290, 332
Розумик Т. М. 230-232, 234, 243,
245, 305
Романюк М. М. 18, 271
Росола І. Й. 232
Рошко М. М. 232
Рошко С. 3
Рябчук М. Ю. 251

Сабадош І. В. 17, 229-231, 234-236,
238, 243, 248, 249, 250, 252, 253,
255, 260, 261, 265, 268-270, 273,
277, 286, 288, 289, 292, 296, 321
Сакач С. 301
Сегеда Ю. М. 232
Сеник Л. Т. 267

- Сенько І. М. 235, 248, 249, 252, 260, 263, 265, 269, 273, 277, 286
Сергієнко Т. 271
Скорук І. Д. 242
Скрипник Г. 187, 210, 283, 295, 240
Сливка В. Ю. 232
Сливка О. Г. 242, 245, 305
Смаль-Стоцький С. 203
Смоланка В. І. 290, 332
Сополига М. Д. 155, 171, 174, 176, 204, 210, 272, 283, 284, 295, 317, 336, 340
Статєєва В. І. 230, 231, 234-236, 238, 243, 252, 260, 265, 269, 273, 277, 286
Стефанік В. 64
Студеняк І. П. 242, 245, 290, 305, 332
Сукаленко Н. І. 238
Суран Т. І. 238, 252, 260, 265, 269, 273, 277, 286
Сюсько М. І. 4, 83, 85, 101, 102, 114, 134, 226, 229, 230, 231, 233-240, 243, 344
- Тамаш М. 313
Тамаш Ю. 14, 18, 19, 69, 118, 153, 169, 185, 217, 218, 241, 287, 312
Твердохліб В. В. 305
Терещук Г. 324
Тимко О. 69, 227, 279
Тіхий Ф. 66, 83, 102, 226
Ткаченко А. О. 235
Ткачук М. П. 235
Толочко Н. 300
Томашевський Б. 65, 224
Турган О. Д. 235
Тютюнник Гр. 54
Удварі І. 69
Устюгова Л. М. 238, 252, 260, 265, 269, 273, 277, 286
- Фабіян М. П. 233, 237-240, 253, 255, 261, 270, 289
Фабрика-Процька О. Р. 366
Федака Д. М. 30
Федака П. М. 85, 210, 295, 340
Фекета В. П. 290, 332
Філак І. Я. 17, 321
Франко І. Я. 225
Фурман А. Р. 19, 216
- Хаван О. В. 334
Хвильовий М. 55
Хіра О. 198
Ходанич П. 56, 223
Хоменко Ю. А. 232
- Цап М. М. 60, 69, 153, 218, 223, 309, 312, 314, 363, 364
Цілуйко К. К. 88
Цуняк О. З. 334
- Часто П. І. 30, 343,
Чекмарьова Н. 13, 266
Чижмар О. 141, 256
Чижмарова М. (Чижмарова М.) 16, 328
Чикаленко Є. 141, 256
Чорі Ю. 321
Чорній М. І. 334
Чубарь О. Г. 232
Чумак В. Г. 229-232, 234
Чучка П. П. 1, 26, 52, 227-231, 236, 238, 243, 252, 260, 265, 269, 273, 277, 321, 356
- Шанта М. 69
Шарко Н. 185, 287
Шахматов А. 158, 191, 203
Шевельов Ю. В. 181, 182, 203, 278, 325
Шевченко Т. Г. 38, 93, 190, 259, 328
Шелак О. О. 371
Шипович Ю. 344

Шишканич В. 306
Шокіна К. 335
Шульгач В. П. 228
Шумицька Г. В. 321, 361

Юрса Л. 291

Ястремська Т. О. 296

Babotová L. 287a
Čižmárová M. 287a, 367
Milankov M. 201
Romanjuk M. 208
Salma J. 135
Slabjarová I. 3
Tamaš J. 201

Рамач J. 279
Тамаш J. 279
Фейса М. 279